
Distriktsmessig konsekvensutredning av forsvarssjefens fagmilitære råd 2015

Januar 2016

Forord

Forsvarsdepartementet (FD) er i ferd med å utarbeide en ny langtidsplan for forsvarssektoren. I denne sammenhengen har forsvarssjefen gitt sitt råd til politisk ledelse om innrettingen av Forsvaret. Dette danner ett av de mest sentrale innspillene til langtidsplanen.

Strukturtiltakene som er fremmet i forsvarssjefens fagmilitære råd (FMR) kan medføre regionaløkonomiske konsekvenser. For de aktuelle regionene kan konsekvensene av redusert aktivitet fra Forsvaret innebære tap av arbeidsplasser og etterspørsel, som igjen kan føre til svekket sysselsettingsutvikling. Disse effektene kan også medføre redusert bosetting i regionen, som kan ha ytterligere negative effekter på den økonomiske utviklingen. Dette danner bakgrunnen for den distriktsmessige konsekvensutredningen (DKU) av de lokaliseringmessige tiltakene forsvarssjefen anbefaler.

PricewaterhouseCoopers (PwC) er engasjert av Forsvarsdepartementet til å utarbeide en DKU for utvalgte regioner der Forsvaret potensielt reduserer sin aktivitet. Utredningen er gjennomført i samarbeid med SINTEF Teknologi og Samfunn. Analysen er gjort ved bruk av det etablerte PANDA-modellverket. Dokumentasjonen, analysene og vurderingene i utredningen er sammenstilt i denne rapporten.

Hos PwC er arbeidet utført av Joël Heer og Ola Thorseth. Helge Dønnum har vært prosjektleder og Roger Mortensen ansvarlig partner. Hos SINTEF er arbeidet utført av Arne M. Stokka.

Oberstløytnant Kåre Haugen har fungert som kontaktperson for PwC og SINTEF.

Vi takker Forsvarsdepartementet for et spennende oppdrag og god samhandling underveis i prosjektet.

Oslo januar 2016

Med vennlig hilsen,
PricewaterhouseCoopers AS

Roger Mortensen
Partner

roger.mortensen@pwc.com

T: +47 952 60 699

Innhold

Innhold	3
Sammendrag.....	4
1 Prosjektbeskrivelse	5
1.1 Bakgrunn og formål	5
1.2 Fremgangsmåte og løsningsbeskrivelse	6
1.3 Datagrunnlag.....	7
1.4 Rapportoppbygging	7
2 Forsvarssjefens fagmilitære råd	8
2.1 Innledning	8
2.2 Videreføring av dagens budsjett.....	8
2.3 Forsvarssjefens anbefaling	9
3 Metode.....	11
3.1 Regionaløkonomisk konsekvensanalyse med PANDA	11
3.2 Personellmessige tilpasninger	15
3.3 Forsvarets regionale kjøp av varer og tjenester.....	18
3.4 Vernepliktiges kjøp av varer og tjenester.....	18
3.5 Regioninndeling	19
4 Regionaløkonomisk analyse	21
4.1 Innledning	21
4.2 Andøya	22
4.3 Harstad	30
4.4 Sortland	36
4.5 Setnesmoen	42
4.6 Dombås	48
4.7 Karljohansvern.....	54
4.8 Kjevik	60
4.9 Kjeller.....	66
5 Samlet vurdering.....	68
6 Referanser	70
7 Vedlegg	71
7.1 Forsvarets regionale kjøp av varer og tjenester etter næring	71
7.2 Spørreundersøkelse	78

Sammendrag

Regjeringen skal legge frem en ny langtidsplan for forsvarssektoren i Stortinget våren 2016. Forsvarsministeren har i den forbindelse bedt forsvarssjefen (FSJ) om råd i den videre utviklingen av Forsvaret. FSJ svarer i forsvarssjefens fagmilitære råd (FMR) på denne anmodningen. I FMR beskriver forsvarssjefen strukturutviklingen i anbefalt struktur, og organisasjonsendringer og -tilpasninger ved en videreføring av dagens budsjett. I begge alternativene vil strukturendringene berøre en rekke regioner over hele landet. I noen regioner vil disse endringene bety en reduksjon eller bortfall av Forsvarets aktivitet, mens andre regioner vil få økt aktivitet i Forsvaret. I et samfunnsøkonomisk perspektiv handler dette om fordelings effekter. Nettogevinsten for nasjonen vil trolig være positiv, gitt at dette effektiviserer Forsvarets drift, og styrker Forsvarets kampkraft. Likevel er det grunnlag for å gjennomføre en distriktsmessig konsekvensutredning (DKU) for de regionene med potensielt redusert forsvarsaktivitet.

Forsvarsdepartementet (FD) har gitt PricewaterhouseCoopers (PwC) i oppdrag å gjennomføre en DKU av et utvalg baser som er foreslått nedlagt, henholdsvis Andøya, Harstad Syd, Åsegarden, Trondenes, Sortland, Setnesmoen, Dombås, Karljohansvern, Kjevik og Kjeller. Hensikten er å analysere befolkningsutvikling og utvikling i antall sysselsatte i de berørte regionene ved en potensiell nedleggelse av basene. For analysearbeidet har PwC valgt å benytte seg av PANDA, som er et regionaløkonomisk analyse- og planleggingsverktøy utviklet av SINTEF. SINTEF har bistått PwC i bruk av modellen og utover dette gitt faglige innspill. Modellen består av en næringsdel og en befolkningsdel, der PwC i samråd med SINTEF har valgt å simulere befolkningsutvikling og næringsutvikling uavhengig av hverandre.

Totalt blir i underkant av 1 800 sivile og militære ansatte i Forsvaret, og om lag 100 ansatte i Forsvarsbygg (FB) berørt av endringene på de aktuelle basene, men i all hovedsak viser resultatet av analysen at en nedleggelse av basene kun vil ha en marginal effekt for de fleste regionene. Dette gjelder særlig store regioner som Tønsbergregionen (Karljohansvern) og Kristiansandregionen (Kjevik). Årsaken er at disse regionene kjennetegnes av stor økonomisk aktivitet og vekst i antall innbyggere.

Konsekvensen er også marginal for Raumaregionen som mister basen på Setnesmoen. Grunnen for dette er at det er svært få ansatte som blir berørt av tiltaket, og utover dette er Forsvarets regionale innkjøp av varer og tjenester marginal. Konsekvensen for Harstadregionen (Harstad Syd, Åsegarden og Trondenes) er imidlertid litt større med en reduksjon i antall sysselsatte med i underkant av 2 %. Sett i lys av at denne regionen er i vekst både i antall innbyggere og antall sysselsatte, vurderes imidlertid effekten som liten.

Sortlandregionen vil miste Sjøforsvarets kystvaktstasjon Sortland, noe som medfører en reduksjon i antall sysselsatte på ca. 3 %. Mange av de berørte ansatte er imidlertid pendlere, noe som innebærer at reduksjonen i innbyggertall er estimert til kun 0,2-0,4 %. Dette betyr at de regionaløkonomiske konsekvensene er mindre alvorlig enn en kunne anta.

Når det gjelder Dovreregionen betyr nedleggelsen av Dombås en reduksjon i antall sysselsatte på om lag 2 %. Dovreregionen er en svært liten bo- og arbeidsmarkedsregion og en liten endring i arbeidsmarkedet gir dermed større utslag. Fordi reduksjonen ligger rundt 2 % anses konsekvensen av et bortfall av Forsvarets aktivitet likevel som liten. Det samme gjelder reduksjonen i innbyggertall med om lag 1 %.

Unntaket er Andøyregionen som vil oppleve både en høy reduksjon i antall sysselsatte (-6 % til -9 %) og en forholdsvis kraftig nedgang i innbyggertallet (-6 % til -10 %). Årsaken til dette er at det er mange ansatte som er berørt, og de fleste av disse bor i regionen. Fordi Andøy er en ganske isolert og liten bo- og arbeidsmarkedsregion, vil et bortfall av Forsvarets aktivitet medføre relativ stor fraflytting fra regionen på grunn av manglende alternative jobber.

Nedleggelse av Kjeller vil trolig ikke ha noen, eller kun marginale konsekvenser for Osloregionen, da virksomheten antas å flyttes innad regionen. Samlet vurdering er derfor at de regionaløkonomiske konsekvensene for de analyserte regionene er små med unntak av Andøyregionen.

1 Prosjektbeskrivelse

1.1 Bakgrunn og formål

Regjeringen tar sikte på å legge frem en ny langtidsplan for forsvarssektoren for Stortinget våren 2016.¹ Forsvarssektorens langtidsplaner er viktige politiske og forvaltningsmessige virkemidler for å sikre en langsiktig og bærekraftig utvikling av Forsvaret og forsvarssektoren som helhet. Langtidsplanene angir hovedlinjene for sektorens utvikling, inkludert sikkerhets- og forsvarspolitiske mål, oppgaver og ambisjonsnivå, samt tilhørende økonomiske og strukturelle rammer. Anbefalinger og tiltak er basert på en oppdatert vurdering av sikkerhets- og forsvarspolitiske, økonomiske, teknologiske og samfunnsmessige forhold av betydning for utviklingen.

I denne sammenhengen ba forsvarsministeren forsvarssjefen (FSJ) om råd om den videre utviklingen av Forsvaret i en anmodning¹ 1. oktober 2014. Svaret fremkommer i FSJs fagmilitære råd (FMR)² som ble offentliggjort 1. oktober 2015.

I FMR beskriver FSJ strukturutviklingen i anbefalt struktur, heretter kalt forsvarssjefens anbefaling, og organisasjonsendringer og -tilpasninger som skjer ved en videreføring av dagens budsjett³. Disse strukturendringene og -tilpasningene vil berøre en rekke regioner i hele landet. I enkelte regioner står Forsvaret for en vesentlig andel av arbeidsmarkedet og lokal etterspørsel. En mulig flytting eller nedleggelse av Forsvarets aktiviteter vil derfor, i noen regioners tilfelle, kunne medføre konsekvenser for sysselsetting, bosetting og økonomisk utvikling. Alternativt vil et lokalsamfunn med økt aktivitet knyttet til Forsvarets tilstedeværelse oppleve en økonomisk oppblomstring som gir grunnlag for økt sysselsetting og positiv demografisk utvikling.

I et samfunnsøkonomisk perspektiv handler dette først og fremst om fordelingseffekter. Enkelte regioner tilføres økonomisk aktivitet gjennom Forsvarets økte tilstedeværelse, mens andre regioner vil oppleve redusert økonomisk aktivitet. Nettogevinstene for nasjonen som helhet vil rimeligvis være positiv, gitt at det styrker forsvarssektorens drift og kampkraft. Likevel er det nødvendig å gjennomføre en distriktsmessig konsekvensutredning (DKU) for å belyse virkningen i de regionene Forsvaret reduserer sin tilstedeværelse.

Utredningsinstruksen (Fornyings- og administrasjonsdepartementet, 2007) og Veileder for distriktsmessige konsekvensutredninger (Kommunal- og regionaldepartementet, 1998) gir retningslinjer for hvordan analyser av distriktsmessige konsekvenser skal gjennomføres. I veilederen pekes det på følgende forhold som bør utredes:

- Vurdere omfanget av de distriktsmessige konsekvensene. Om mulig beregning/tallfesting av konsekvenser for relevante forhold som sysselsetting, bosetting, tjenestetilbud, tilgjengelighet, mv.
- Vurdere aktuelle avbøtende tiltak som kan settes inn for å redusere eventuelle negative konsekvenser for distriktene.
- Gi en samlet vurdering av de distriktsmessige konsekvensene med utgangspunkt i distriktpolitiske mål. Et sentralt spørsmål i denne sammenhengen er om forslaget bidrar til oppfyllelse av distriktpolitiske mål, eller om forslaget har motsatt virkning.

¹ Forsvarsminister Ine Eriksen Søreides brev til Forsvarssjefen, 1. oktober 2014, «Ny langtidsplan for forsvarssektoren – Anmodning om Forsvarssjefens tilrådning om den videre utviklingen av Forsvaret» (Søreide, 2014)

² Forsvarssjef Haakon Bruun-Hanssens svar på anmodningen til Forsvarsministeren, 1. oktober 2015, «Et Forsvar i endring – Forsvarssjefens fagmilitære råd» (Bruun-Hanssen, 2015)

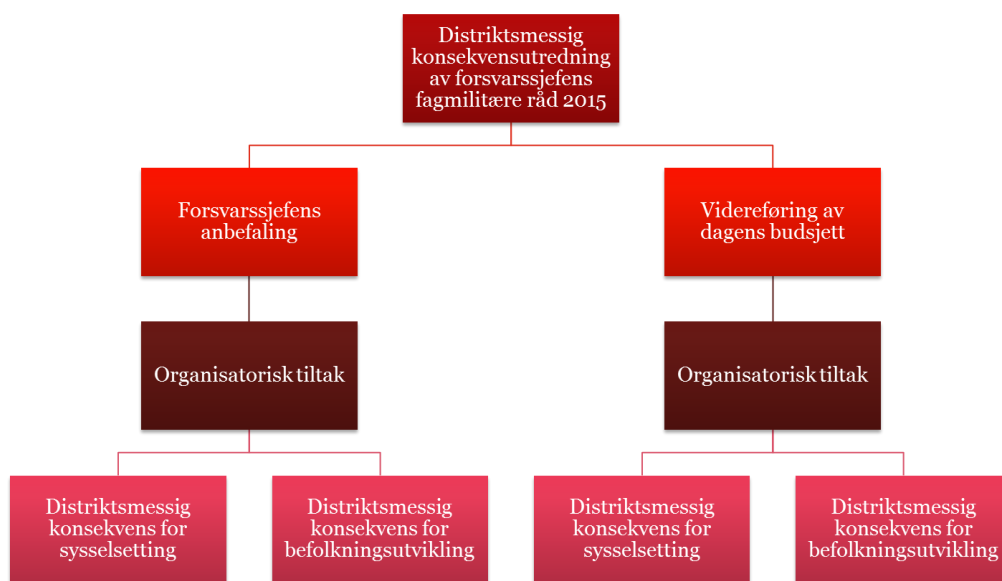
³ Jf. kapittel 3 *Forsvarssjefens fagmilitære råd* og kapittel 4 og 5 i FMR.

For å oppfylle deler av utredningsinstruksen og veilederens krav har Forsvarsdepartementet bedt PwC om at utredningen skal belyse følgende problemstillinger:

- *Hvor mye vil sysselsettingen bli redusert med i regionen, sammenlignet med en mulig utvikling uten nedlegging?*
- *Hvor mye vil folketallet synke i regionen, sammenlignet med en mulig utvikling uten nedlegging?*

Avbøtende tiltak og hvordan disse vil møte distriktpolitiske mål omfattes ikke i denne utredningen.

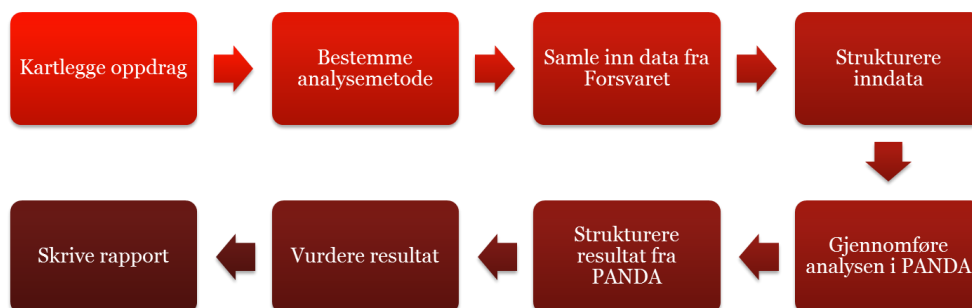
Figuren under illustrerer oppdragets prosjektnebdrytningsstruktur.

Figur 1: Prosjektnebdrytningsstruktur.

1.2 Fremgangsmåte og løsningsbeskrivelse

Utredningen er delt i åtte steg, som vist i figuren under.

Figur 2: Fremgangsmåte for DKU.

I det første steget er det gjennomført en helhetlig kartlegging av prosjektets grenseflater. Dette inkluderte å kartlegge de strukturelle tiltakene som er fremmet i FMR. Etter dette ble det i samarbeid med FD drøftet hvilke

tiltak som skulle analyseres. I utredningen analyseres FMRs konsekvenser på følgende baser: Andøya, Harstad Syd, Åsegarden, Trondenes, Sortland, Setnesmoen, Dombås, Karljohansvern, Kjevik og Kjeller⁴.

Med bakgrunn i denne basestrukturen, i tråd med prosjektets formål og omfanget av analysen, samt gitt tidsramme bestemte vi oss for å gjennomføre en regionaløkonomisk konsekvensanalyse med PANDA⁵ (jf. kapittel 4 *Metode*). Bruken av PANDA fordrer at det gjøres et omfattende arbeid med å definere databehovet og samle inn data fra Forsvaret. For å sikre robuste resultater har det vært behov for detaljert informasjon om Forsvarets aktiviteter og ressursbruk knyttet til de aktuelle regionene. Det var nødvendig å forberede og strukturere data på en hensiktsmessig måte for at innsamlet data kunne benyttes i PANDA. Selve analysen er gjennomført på en nettbasert løsning av PANDA⁶.

Resultat fra PANDA ble så overført til Excel, der det er laget grafiske fremstillinger for befolkningsutviklingen og utviklingen i antall sysselsatte. Disse resultatene ble deretter vurdert med utgangspunkt i regionaløkonomiske og demografiske konsekvenser. Analysen, samt resultat og vurderinger, er sammenstilt i denne rapporten.

1.3 Datagrunnlag

Datagrunnlaget fra Forsvaret er spesielt framskaffet og tilrettelagt for denne analysen. Det omfatter følgende:

1. Kjøp av varer og tjenester fra lokalt næringsliv er kartlagt gjennom å koble den enkelte enhet/avdeling sin reskontro for innkjøp med en bedriftsdatabase hvor de ulike leverandører identifiseres med adresse og næringstilhørighet. På grunnlag av dette har vi identifisert hvilke leverandører som er regionale, og hvilke næringer de tilhører. Koblingen foregår via bedriftenes/foretakenes organisasjonsnummer. Disse leverandørdataene benyttes i PANDA til å beregne direkte økonomiske virkninger i det regionale/lokale næringslivet som følge av Forsvarets innkjøp av varer og tjenester.
2. Oversikt over ansattes lønnstrinn gir grunnlag for å beregne disponibel inntekt i husholdninger knyttet til Forsvaret. Koblet mot tallgrunnlaget i PANDA for sammensetningen av konsum, gir dette grunnlag for å beregne regionale konsumvirkninger.
3. Vernepliktiges regionale konsum av varer og tjenester beregnes på grunnlag av en spørreundersøkelse blant vernepliktige.
4. Lister over ansatte innen de berørte enheter i Forsvaret etter ansettelseskategori, og etter bosteds- og tjenestekommune gir relevante sysselsettingstall, blant annet fordelt på vernepliktige og sivilt og militært ansatte. Den enkelte ansattes familiestørrelse er estimert ved hjelp av statistikk fra SSB (jf. avsnitt 4.2.1 *Familiestørrelse*), noe som gir grunnlag for å beregne befolkningstall knyttet til henholdsvis militært og sivilt ansatte, noe som har betydning ved beregning av flyttekonsekvenser.

Øvrig datagrunnlag som er benyttet omfatter offisiell statistikk og data lagt til rette i PANDA (kilde SSB/SINTEF).

1.4 Rapportoppbygging

Rapporten har følgende oppbygging:

Kapittel 3 gir en beskrivelse av FMR med fokus på alternativene forsvarssjefens anbefaling og videreføring av dagens budsjett. Kapittel 4 gir oversikt over metoden som er brukt i denne DKUen. Kapittel 5 beskriver beregningsresultatene for de utvalgte basene med tilhørende regioner. Rapporten avsluttes i kapittel 6 med en samlet vurdering av analysen.

⁴ Kjeller kan ikke behandles på lik linje som de andre basene fordi tiltak ser for seg en flytting av virksomheten innenfor regionen.

⁵ Plan- og analysesystem for næringsliv, demografi og arbeidsmarked (PANDA) er utviklet av SINTEF.

⁶ For mer informasjon se <http://www.pandagruppen.no/>

2 Forsvarssjefens fagmilitære råd

2.1 Innledning

Forsvaret har gjennom 90- og 2000-tallet endret karakter og omfang, og har gått fra å være et mobiliseringsforsvar med fokus på å forsvare norsk suverenitet til å bli et innsatsforsvar med varierte og komplekse operasjoner i en rekke land. Denne radikale endringen kom som en reaksjon på endringer i trusselbildet, og var en viktig faktor for omstruktureringen som etterfulgte. Det endrede trusselbilde utløste også et ønske om å redusere ressursbruken i Forsvaret, noe som har medført at Forsvarets andel av BNP er redusert fra ca. 3 % i 1990 til under 1,5 % i 2015 (Berg & Kvalvik, 2015). Disse to faktorene har i de siste 20 årene skapt et sterkt press på Forsvaret for å omstrukturere og redusere kostnader.

Forsvarets forrige langtidsplan pekte imidlertid på at omstillingene i stor grad var over. Ifølge daværende forsvarsminister Espen Barth Eide var «ti års omstilling i stor grad ferdig, og vi har i dag et forsvar i balanse. De neste årene skal Forsvarets stridsevne økes ytterligere, for å ivareta Norges trygghet og selvstendighet også for kommende generasjoner».

Forsvarssjefens fagmilitære råd peker nå på at behovet for økt stridsevne i Forsvaret har økt på grunn av et endret trusselbilde. Mangel på stabilitet og forutsigbarhet gjør den sikkerhetspolitiske situasjonen krevende, og ifølge forsvarssjefen har den ikke vært mer utfordrende siden den kalde krigen. I tillegg har Russland styrket sin militære kapasiteter betydelig de siste årene, og vist vilje til å bruke militærmakt mot et naboland på en folkerettsstridig måte. FMR peker på konfliktene i Ukraina og Midtøsten som særlig urovekkende, noe som ifølge forsvarssjefen fordrer kapasitetsmessige utbedringer slik at Forsvaret har den nødvendige avskrekkende effekten. Til en viss grad kan en si at ressursbruken som følge av utviklingen igjen må vris mot nasjonal suverenitetshevdelse og forberedelse for å kunne støtte mottaket av NATO-kapasiteter.

FMR forsøker i denne konteksten å svare ut de dimensjonerende utfordringene for Forsvarets utvikling. Disse har vært styrende for strukturanbefalingen, og er i prioritert rekkefølge:

1. Væpnet angrep på Norge
2. Tvangsdiplomati med militære virkemidler
3. Terrorangrep
4. Myndighetsutøvelse og suverenitetshevdelse
5. Internasjonale bidrag

Ifølge FMRs anbefalte alternativ er dagens basestruktur ikke optimal for å løse de fremtidige sikkerhetsmessige utfordringene til Forsvaret. En videreføring av vedtatt struktur ville i 20-årsperioden koste 180 milliarder kroner. Gjennom å omdisponere disse midlene kan Forsvaret, ifølge FMR, utøve sine oppgaver på en bedre og mer effektiv måte. Forsvarssjefens anbefalte struktur vil i henhold til FMR innebære en besparelse i forhold til vedtatt struktur på fem milliarder kroner.

Forsvarssjefen ser også på hvordan en videreføring av dagens forsvarsbudsjett vil kunne endre forsvarsstrukturen. En videreføring ville reelt sett medføre en reduksjon i baser og kapasitet i Forsvaret på grunn av økt kostnadsutvikling. Dette medfører en ytterligere endret basestruktur, noe som igjen vil medføre distriktsmessige konsekvenser i en rekke regioner. Begge disse alternativene vil altså fordra en endret basestruktur.

2.2 Videreføring av dagens budsjett

En videreføring av dagens økonomiske rammer, med den beregnede kostnadsveksten i Forsvaret, medfører at dagens basestruktur og kapasiteter ikke lenger er økonomisk mulig. Forsvarssjefen peker også på at selv med en årlig realvekst på 0,5 % i forsvarsbudsjettene, vil dagens basestruktur ikke være mulig. Forsvarssjefen peker på at dagens budsjettsituasjon har medført at deler av Forsvarets kapasiteter nå er redusert til et kritisk lavt nivå. En ytterligere reduksjon vil dermed ikke være operativt forsvarlig, eller gi den nødvendige økonomiske innsparingen. I lys av dette vil flere kapasiteter i Forsvaret som ville være ønskelig å videreføre forsvinne. Dette vil

etterlate svakheter i Norges forsvarsevne, som igjen reduserer mulighetene for et effektiv førstelinjeforsvar. Ifølge forsvarssjefen må den økte risikoen oppveies av landets allierte, noe som kan medføre at det er ønskelig med allierte styrker på norsk jord til daglig, eller at allierte forsterkninger kommer i form av luftbårne systemer som kan påvirke strid i frontlinjen svært raskt. Å ha allierte soldater fast stasjonert ved norske baser vil være en markant forsvarspolitisk endring i Norge.

Den reduserte strukturen medfører at den nåværende basestrukturen reduseres med netto rundt 559 000 kvadratmeter. Basene som videreføres i strukturen er viktige for å understøtte grunnstammen av Forsvarets operative struktur. FMR peker på at det er behov for kontinuerlig å identifisere ytterligere kraftsamling og effektivisering i årene som kommer. Strukturen innebærer også investeringer i størrelsesorden 5,2 milliarder kroner i perioden 2017-2023. Disse investeringene skal bidra til reduserte vedlikeholds- og fornyelseskostnader i et lengre perspektiv.

Tabellen under beskriver baser som er anbefalt nedlagt ved videreføring av dagens budsjett.

Tabell 1: Baser som er anbefalt lagt ned ved videreføring av dagens budsjett.

Felles	Land	Sjø	Luft
• Åsegarden	• Heggelia	• Sortland	• Andøy
• Hovemoen	• Hellarbogen	• Trondenes	• Kjevik
• Karljohansvern	• Skjold	• Harstad Syd	
• Vealøs	• Grunden 22	• Madla	
• Bjerkvik/ Elve- gårdsmoen	• Dombås		
• Vågedalen	• Setnesmoen		
• Kjeller	• Nærøysund		

2.3 Forsvarssjefens anbefaling

Med den anbefalte strukturinnretningen i FMR forsøker forsvarssjefen å besvare de sikkerhets- og forsvarspolitiske utfordringene som blant annet er beskrevet i den gjeldende langtidsplanen (Det kongelige Forsvarsdepartement, 2012). Forsvarssjefen peker på at dagens struktur ikke kan videreføres med et kompensert 2015-budsjett på grunn av en økt militærspesifikk kostnadsvekst i Forsvaret.

Vurderingen av de kostnadmessige konsekvensene av forsvarssjefens anbefaling kan sies å bygge på et nullalternativ representert ved kostnadene ved å videreføre den vedtatte strukturen, med et estimert merbehov på 180 mrd. kroner over et 20-årsperspektiv.

Forsvarssjefen mener imidlertid at en slik ramme kan utnyttes på en bedre måte, som også sikrer at Forsvaret kan opprettholde rollen som et effektiv førstelinjeforsvar. Imidlertid vil også forsvarssjefens anbefaling ha distriktsmessige konsekvenser i en rekke regioner. Forsvarssjefen anbefaler nedleggelse av følgende baser fordelt på våpengrener, beskrevet i tabellen under.

Tabell 2: Baser som anbefales lagt ned ved forsvarssjefens anbefaling.

Felles	Land	Sjø	Luft
• Åsegarden	• Heggelia	• Sortland	• Andøy
• Hovemoen	• Grunden 22	• Trondenes	• Kjevik
• Karljohansvern	• Dombås	• Harstad Syd	
• Vealøs	• Setnesmoen		
• Kjeller	• Nærøysund		

Ifølge FMR vil denne anbefalingen innebære at Forsvaret fortsatt har en selvstendig evne til å håndtere de mest krevende utfordringene ved et væpnet angrep mot Norge i en begrenset periode. Den anbefalte strukturen vil være egnet til å forsvare Norge, som del av NATO, mot eksterne trusler, og vil gi økt reaksjonsevne og tilstedeværelse i viktige områder. Forsvarssjefens ønske er med denne innretningen å gjøre Forsvaret i stand til å svare på de utfordringene som er knyttet til tvangsdiplomati med militære virkemidler, ivareta suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse, og bidra til kontra-terror og internasjonale operasjoner.

Ifølge FMR ønsker Forsvaret å konsentrere sine virksomheter rundt landets hovedfartsårer, noe som kan gi stordriftsfordeler og logistiske, IKT-messige og operative synergier. Dette ønsket gjelder både for forsvarssjefens anbefaling og for videreføringen av dagens budsjett. Fordelene vil være store med tanke på mest mulig effektivt mottak av allierte i en krisesituasjon, og videre transport og logistisk understøttelse til operasjonsområdet. Denne langsiktige kraftsamlingen vil være nødvendig for å realisere anbefalt struktur. Det er også knyttet enkelte kapasiteter til disse basene som Forsvaret ikke ser et like stort behov for i fremtiden, noe som kan medføre ytterligere kutt i en fremtidig situasjon.

3 Metode

3.1 Regionaløkonomisk konsekvensanalyse med PANDA

Formålet med utredningen er å analysere regionaløkonomiske konsekvenser for et bestemt antall tiltak i forbindelse med nedleggelse av Forsvarets baser i visse regioner. Med utgangspunkt i dette er det hensiktsmessig å gjennomføre en *regionaløkonomisk konsekvensanalyse*.

En regionaløkonomisk konsekvensanalyse er et spesielt tilfelle av en konsekvensanalyse, hvor en kun analyserer økonomiske konsekvenser innenfor en veldefinert region. Dette betyr at analysen ser bort fra eventuelle virkninger og tilpasninger som skjer utenfor regionen som følge av et tiltak. En hensiktsmessig regioninndeling er derfor avgjørende for at resultatet blir meningsfullt og danner et best mulig beslutningsgrunnlag (jf. delkapittel 3.5 *Regioninndeling*).

Det finnes et bredt spekter av hva regionaløkonomiske konsekvenser kan inneholde. For eksempel kan et tiltak medføre en reduksjon i antall sysselsatte, økt arbeidsledighet eller endring i nærings sammensettingen. For at analysen forblir oversiktlig og håndterbar med hensyn til omfanget vil denne konsekvensanalysen kun se på to sentrale størrelser: endring i regional befolkningsstørrelse og antall sysselsatte i regionen.

3.1.1 Om PANDA

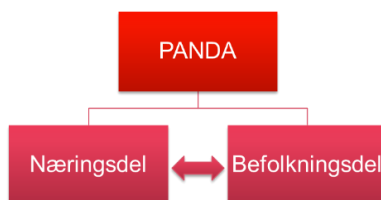
Kjernen i en god regionaløkonomisk konsekvensanalyse er en modell som klarer å håndtere et flertall av økonomiske variabler som privat konsum, offentlige investeringer og produktivitetsendringer, og demografiske variabler som dødsrater, fødselsrater og flytting. I tillegg må modellen kunne generere prognoser frem i tid, og det må være mulig å kunne legge inn aktiviteter som større utbyggingsprosjekter og nedleggelser.

PANDA er et analyse- og simuleringsverktøy som brukes i regional planlegging og analyse av befolkningsutvikling, produksjons- og næringsutvikling og sysselsettings- og arbeidsmarkedsutvikling. Modellsystemet omfatter i tillegg en database med befolknings-, arbeidsmarkeds-, boligmarkeds- og næringsdata som er basert på offentlig statistikk på fylkes-, kommune- og bydelsnivå.

PANDA ble utviklet av SINTEF i 1989, og er stadig videreutviklet. Modellen er brukt i en rekke konsekvensanalyser, blant annet i *Distriktsmessig konsekvensutredning av Forsvarssjefens fagmilitære råd i 2011* (PwC, 2011).

I denne regionaløkonomiske konsekvensanalysen har vi derfor valgt å bruke PANDA som analyseverktøy.

Modellen er en såkalt økonomisk-demografisk modell hvor den regionaløkonomiske utviklingen bestemmes i en modul, og den demografiske i en annen. Næringsmodulen og befolkningsmodulen forenes gjennom arbeidsmarkedet.

Figur 3: Analyseverktøy PANDA.

Hovedmodulene, en næringsmodul og en befolkningsmodul, kan brukes uavhengige av hverandre eller de kan samkjøres slik at en simultant analyserer både befolknings- og næringsutvikling. Selv om det er en sterk kobling mellom befolknings- og næringsutvikling kan det ofte være hensiktsmessig å bruke hovedmodulene hver for seg. Dette gir mulighet for å rendyrke simuleringer hvor bare den økonomiske, eller den demografiske utvik-

lingen med enkle flytteforutsetninger, tas hensyn til. På denne måten kan en få systematisk innsikt i hvordan ulike forhold påvirker utviklingen i regional økonomi og befolkning.

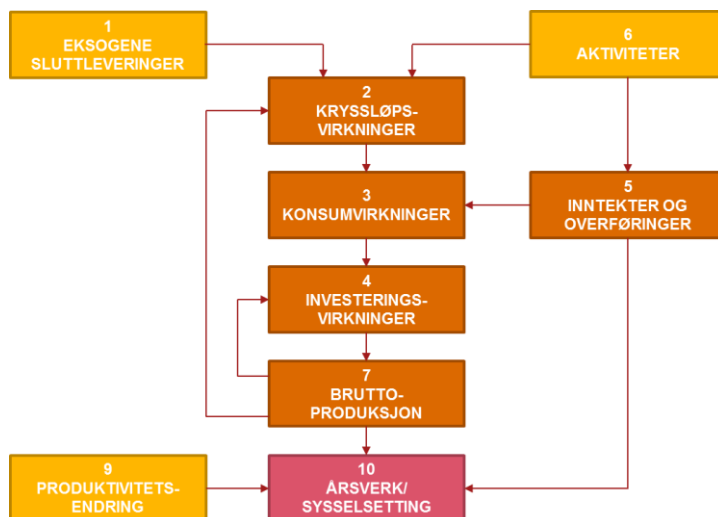
3.1.2 Næringsdel i PANDA

Næringsmodulen bygger i all hovedsak på modellen REGNA (REGional Nærings-Analysemodell) (SINTEF, 2005).⁷ REGNA er en klassisk makroøkonomisk kryssløpsmodell (input-output), som beregner den økonomiske utviklingen i regionen. Modellen er godt egnet til konsekvensberegninger, for eksempel beregning av regionaløkonomiske konsekvenser av nyetableringer/nedlegging av økonomisk aktivitet.

I REGNA beregnes utvikling i forskjellige typer etterspørsel, produksjon, inntekt, årsverk og sysselsetting fordelt på næringer, og for hele regionen. Beregningene styres av utviklingen i eksogene etterspørselskomponenter som offentlig konsum, investeringer og eksport til resten av landet og utlandet. Disse representerer generelle styringsvariabler, og hentes fra regionale nedbrytninger av den nasjonale utviklingen, hvor ulike variabler fra MODAG⁸-beregninger er benyttet for å gi en referanseutvikling. Basisårsverdiene eller startverdiene for disse etterspørselskomponentene framkommer gjennom nedbrytninger av nasjonalregnskapet til fylkesnivå (Fylkesfordelt nasjonalregnskap), og disse regnskapsverdiene er igjen brutt ned til de aktuelle regionene i PANDA ved hjelp av regionale nøkler og handelskoeffisienter (estimert i PANDA). Utviklingen i den enkelte næring blir dermed en vektet sum av regionalt tilpassede regnskapsstørrelser multiplisert med nasjonale vekstrater for disse. I tillegg kan data for spesielle hendelser, som større utbyggingsprosjekt, nyetableringer eller nedleggelse, spesifiseres som egendefinerte aktiviteter.

Modellen beregner selv andre typer av etterspørsel som konsekvenser av disse eksogene komponentene, slik som produktinnsats og vedlikeholdsinvesteringer i bygninger og anlegg. Kryssløpskjernen i REGNA er dessuten utvidet med en husholdssektor, hvor yrkesinntekter (lønn og næringsinntekt) og privat konsum beregnes endogent.

I sluttrinnet beregner modellen utvikling i produksjonsverdi, og via forutsetninger om produktivitetssendring beregnes til slutt årsverk og sysselsetting. Disse størrelsene beregnes for hele regionen under ett, med unntak av aktiviteter som kan være spesifisert for kommuner. Sysselsettingstallene (etter næring) brytes ned til de enkelte kommunene i en ettermodell (shift&share)⁹.

Figur 4: Næringsdel i PANDA¹⁰. Kilde: SINTEF (2005).

⁷ Avsnitt 4.1.2 Næringsdel i PANDA er i all hovedsak basert på PANDA Brukerhåndbok – Modellanalyse i PANDA (SINTEF, 2005)

⁸ MODAG (MODell av AGgregert type) er en makroøkonomisk modell for norsk økonomi, utviklet i Statistisk sentralbyrå. Modellen benyttes til framskrivninger og politikkanalyser for sentrale størrelser i økonomien.

⁹ For nærmere informasjon se SINTEF (2005)

¹⁰ Modul nr. 8 «Eksogene sektorer» er ikke koblet inn i vår modellkjøring.

3.1.3 Befolkningsdel i PANDA

Befolkningsmodulen består av modellen REGBEF (BEFolkning REGion) som er en en-regionmodell med kommuner/bydeler som soner som er innrettet mot bruk i ulike regionale analyser og konsekvensanalyser (SINTEF, 2005).¹¹ Modellen er bygget opp av ulike beregningsmoduler som via valg av modellstyring og data for modellstyring kan kobles inn etter behov.

REGBEF er en befolkningsprognosemodell hvor en kan ta hensyn til ulike forutsetninger om utviklingen på bolig- og arbeidsmarkedet. Modellen beregner resultater for de enkelte kommuner og for hele regionen. REGBEF inneholder gravitasjonsmodeller¹² for både arbeidsmarkedet og boligmarkedet.

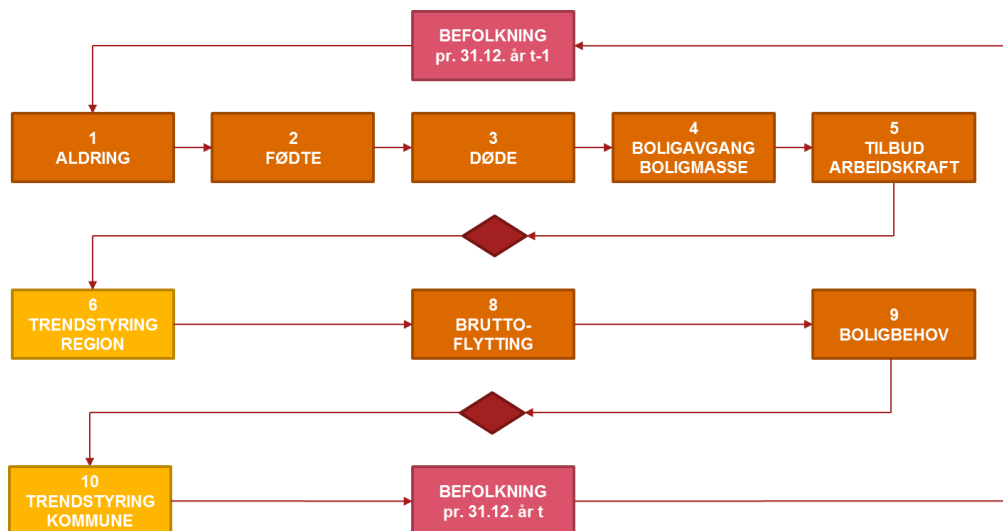
I REGBEF beregnes utvikling (etter kjønn og detaljert aldersgruppe) blant annet i antall fødte, døde og yrkesaktive, og i flytting, pendling og boligbehov. Forutsetninger for beregningene her er forskjellige demografiske rater, boligbehovsfrekvenser og andre boligmarkedsparemetere, yrkesfrekvenser og andre arbeidsmarkedsparemetere (fordeling av ubalanse på pendling, flytting og arbeidsledige).

Enkelt sagt er befolkningsutviklingen en sumeffekt av tre faktorer:

1. Antall fødte
2. Antall døde
3. Flytting

De rene demografiske faktorene (fødte og døde) håndteres ved hjelp av estimerte fødsels- og dødsrater.

Flytting påvirkes derimot av mange ulike faktorer. Derfor er modellering og håndtering av flytting langt mer komplisert i en slik modell. Gitt problemstillingen har vi valgt å bruke modellvarianten trendstyring, hvor en kan gjøre direkte forutsetninger om nettoflytting. Dette er analogt til eksogen styring av økonomiske variabler i næringsmodulen.

Figur 5: Befolkningsdel i PANDA¹³. Kilde: SINTEF (2005).

I denne modellvarianten av REGBEF er beregningene i bolig- og arbeidsmarkedsdelene forenklet til kun å omfatte avledet boligbehov og avledet utvikling i arbeidsstyrke (som følge av trendsatt nettoflytting og befolkningsutvikling).

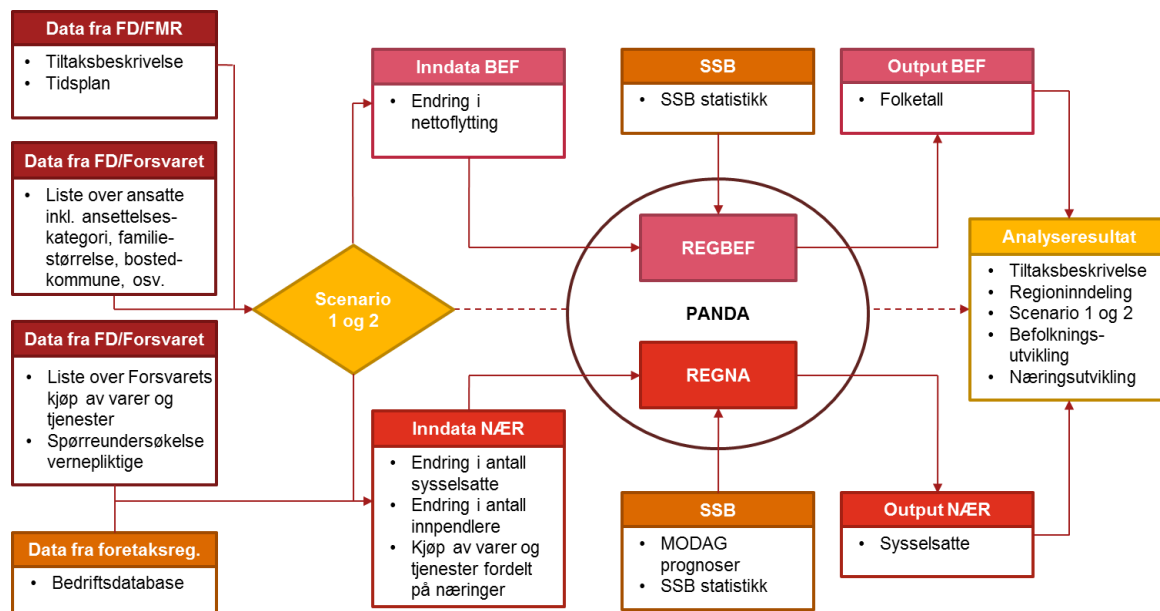
¹¹ Avsnitt 4.1.3 *Befolkningsdel i PANDA* er i all hovedsak basert på PANDA Brukerhåndbok – Modellanalyse i PANDA (SINTEF, 2005)

¹² For nærmere informasjon se SINTEF (2005)

¹³ Modul nr. 7 «Arbeidsmarked region/kommune» er ikke koblet inn i vår modellkjøring.

3.1.4 Hvordan PANDA benyttes i analysen

I analysen har vi først og fremst benyttet enklere beregninger med utgangspunkt i modelldelene hver for seg. Den tilpasningen som Forsvarets personell antas å gjøre er så vidt forskjellig fra den gjennomsnittlige tilpasningen i arbeidsmarkedet at det ikke er hensiktsmessig å koble alt sammen i en stor modellkjøring basert på gravitasjonsmodellene. Den regionaløkonomiske utviklingen knyttet til innkjøp/underleveranser og konsum er behandlet på ordinær måte i modellen sammen med den øvrige etterspørselen.

Figur 6: Analyseoversikt i PANDA.

I analysen er Forsvarets aktivitetsnivå i dagens situasjon beskrevet med angivelse av antall ansatte delt inn etter ansettelseskategori og sivilstand, samt Forsvarets kjøp av varer og tjenester fra det regionale næringslivet. Ved hjelp av PANDA er de sysselsettingsmessige virkningene i næringslivet av disse innkjøpene beregnet, samt det konsumet som Forsvarets husholdninger og vernepliktige står for.

Forsvarets samlede virkning på sysselsettingen i regionen er framkommet ved å simulere et bortfall av Forsvaret og alle dets aktiviteter. Det er benyttet to scenarier (jf. delkapittel 4.3 *Personellmessige tilpasninger*) med hensyn til flytting, et med lav flyttetilbøyelighet (scenario 1) og et med høy flyttetilbøyelighet (scenario 2). Differansen mellom scenario og referanseutviklingen uten bortfall gir et estimat av Forsvarets samlede betydning for regionen. Beregningen er dynamisk i den forstand at både referanseutvikling og konsekvenser av bortfall er fordelt over tid.

Estimeringen av antall sysselsatte er i tillegg påvirket av en rekke makroøkonomiske variabler som vekstrater i eksport til utlandet, eksport til resten av landet og private investeringer. Disse vekstratene er forskjellige for ulike næringer og er basert på nasjonale MODAG-beregninger. Siden tallene fra MODAG-beregningen er nasjonale tall, vil resultatet i PANDA også langt på vei resultere i et «nasjonalt gjennomsnitt» for utviklingen i den enkelte næringen. Fordi sammensetningen i de regionale leveransene til ulike formål avviker fra den nasjonale strukturen og varierer mye mellom regionene vil det likevel komme inn et regionalt særpreg i beregningen. I tillegg bidrar ulik nærings sammensetning i regionene til at den samlede regionale utviklingen i økonomi og sysselsetting vil avvike fra den nasjonale, og variere mellom regionene.

PANDA har ikke noe opplegg for regional tilpasning av selve vekstratene fra de nasjonale beregningene. Det er imidlertid mulig å lage slike tilpasninger dersom en legger til grunn at historiske regionale avvik (skift) i forhold til den nasjonale utviklingen i næringenes sysselsetting også vil være gyldig for prognoseperioden. De tallmessige forutsetningene fra MODAG-kjøringene kan derfor justeres og tilpasses utviklingen i den enkelte næringen i

regionen, basert på slike historiske skift. Variansen i de historiske tallene kan imidlertid være svært stor, særlig for små regioner med få bedrifter i hver næring. Dette gir følgelig stor usikkerhet i estimeringen av slike skift, og vi har derfor ikke valgt å justere MODAG-tallene.

I sum fører dette til at den regionale utviklingen beregnet i PANDA som regel vil være overestimert på grunn av det nasjonale preget fra MODAG-beregningene, mens den også kan være underestimert for enkelte regioner. Siden vi bruker de samme makroøkonomiske forutsetningene i beregningen av henholdsvis referansebanen og scenario 1 og 2 påvirker dette imidlertid ikke selve konsekvensanalysen. Det som er sentralt i konsekvensanalysen er differansen mellom forløpene (referansebane og scenario) og ikke selve forløpet i de ulike alternativene.

Når det gjelder befolkningsutviklingen er referansebanen mer sannsynlig. I tillegg til estimerte demografiske endringer i den faktiske befolkningsstrukturen, er dette basert på de siste fem til ti års flyttetendenser i regionen¹⁴, og gir sånn sett et forløp som er basert på faktisk befolkningsstruktur og historiske trender. Men også her er det imidlertid differansen mellom referanseutviklingen og de justerte utviklingsforløpene knyttet til Forsvarets flytting som har stått i fokus i analysen, ikke selve forløpene i seg selv.

3.2 Personellmessige tilpasninger

Nedleggelse av Forsvarets aktivitet medfører personellmessige tilpasninger i regionen. Med personellmessige tilpasninger mener vi militære og sivile ansatte i Forsvaret og ansatte i Forsvarsbygg (FB) som enten flytter fra eller forblir i regionen, samt en reduksjon av antall pendlere. Disse personellmessige tilpasningene er ikke direkte observerbare, men må estimeres utenfor modellen. Utgangspunktet for denne estimeringen er en liste over ansatte som blant annet omfatter informasjon om tjenestested, bosted, ansettelseskategori, lønstrinn, alder og sivilstatus. I tillegg er vi nødt til å estimere familiestørrelse, samt foreta en inndeling i familieforhold fordi sivilstatus ikke er på den form vi har behov for (familie, par, enslig).

I avsnitt 4.2.1 *Familiestørrelse* beskriver vi fremgangsmåten for å estimere familiestørrelse, mens vi forklarer transformasjonen fra sivilstatus til familieforhold i avsnitt 4.2.2 *Fra sivilstatus til familieforhold*. Flyttescenario og deres forutsetninger blir presentert i avsnitt 4.3.3 *Flyttescenario*.

3.2.1 Familiestørrelse

Listen over ansatte inneholder informasjon om sivilstatus¹⁵, hvor personell blir delt inn i kategoriene *gift*, *separert*, *skilt*, *enke/enkemann* og *ugift*. Denne inndelingen er for grov til å kunne produsere gode estimater for familiestørrelse, og vi deler derfor kategoriene inn i flere underkategorier. I dette arbeidet benytter vi oss av SSB statistikker og rapporter, og statistikk om kjønnsfordeling i Forsvaret.

For det første antar vi at alle som er *enke/enkemann* er enslige. Dette kan forsvares med at disse personene i våre statistikker er forholdsvis gamle, og det er dermed rimelig å anta at eventuelle barn allerede har flyttet ut. For det andre deler vi kategoriene *gift*, *separert* og *skilt* inn i *med barn* og *uten barn*¹⁶. I tilfellet *separert/skilt med barn* bruker vi en statistikk som sier noe om andelen av skilsmissebarn som bor hos mor eller hos far¹⁷. Gitt kjønnsfordelingen i Forsvaret kan vi da estimere andelen som *bor hos ansatt* og som *ikke bor hos ansatt*¹⁸. For det tredje deler vi kategorien *ugift* inn i *samboer* og *enslig*¹⁹, hvorav samboere videre blir delt inn i *med barn* og *uten barn* på tilsvarende måte som for gifte ansatte. Til slutt antar vi at familier med barn i gjennom-

¹⁴ I utgangspunktet har vi brukt et gjennomsnitt av de siste ti års flyttetendenser for å estimere fremtidig nettoflytting. På denne måten følger estimatet den langsiktige trenden. Imidlertid var det noen regioner med store forskjeller mellom kortsiktig og langsiktig trend. I dette tilfellet benyttet vi oss av et gjennomsnitt for de siste fem årene.

¹⁵ Listen over ansatte i FB mangler sivilstatus. Familiestørrelse ble derfor estimert ved å benytte seg av gjennomsnittlig familiestørrelse per alderskategori.

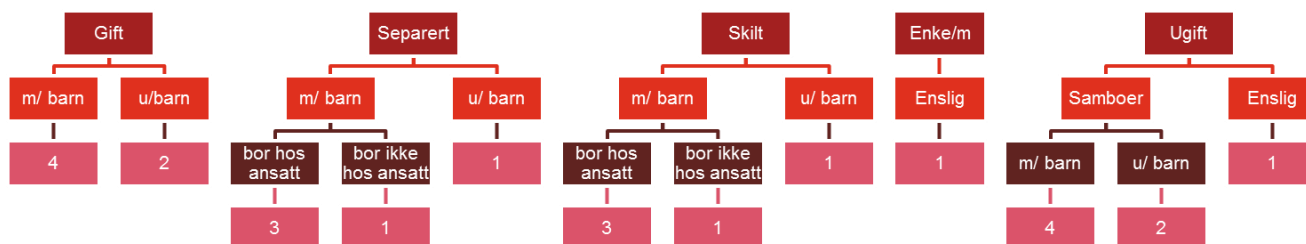
¹⁶ SSB statistikk, Tabell 06093: Par med og uten barn i privathusholdninger, etter samlivsform (SSB, 2015)

¹⁷ SSB rapport: Hos mor, hos far eller delt bosted? Individuelle endringer i barns bo-ordning når foreldrene bor hver for seg (Lyngstad, Kitterød, & Nymoen, 2014)

¹⁸ Hentet fra Forsvarets faktasider <https://Forsvaret.no/fakta/tall-og-statistikk>; tall fra 2013 (Forsvaret, 2015)

¹⁹ SSB statistikk, Tabell 06090: Personer i privathusholdninger, etter kjønn, samlivsform og alder (SSB, 2015)

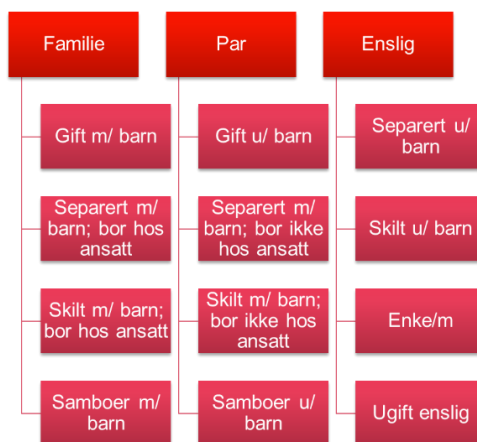
snitt har to barn basert på gjennomsnittlig fruktbarhetstall i Norge²⁰. Figur 7 viser den nye inndelingen inkludert familjestørrelse.

Figur 7: Estimering av antall personer i husholdningen med utgangspunkt i sivilstatus og alder og ved hjelp av SSB-statistikk.

3.2.2 Fra sivilstatus til familieforhold

Inndelingen beskrevet i forrige avsnitt er imidlertid for detaljert til å kunne utarbeide meningsfulle flyttescenerier. Derfor blir inndelingen overført til en mer hensiktsmessig inndeling, henholdsvis *familie*, *par* og *enslig*. *Gift med barn*, *separerte med barn*, *skilte med barn* og *samboere med barn* danner kategorien *familie*, mens *gifte uten barn*, *separerte med barn (bor ikke hos ansatt)*, *skilte med barn (bor ikke hos ansatt)* og *samboere uten barn* utgjør kategorien *par*. Separerte/skilte med barn som ikke bor hos dem er med i denne kategorien fordi vi antar at de ikke er like flyttevillige som enslige fordi de fortsatt vil bo i nærheten av sine barn. Samtidig er de mer flyttevillige enn familier med barn. Den siste kategorien *enslig* dannes av *separerte uten barn*, *skilte uten barn*, *enker/enkemenn*, og *enslige personer med sivilstatus ugift*.

Figur 8: Endelig inndeling etter familieforhold.

3.2.3 Flyttescenerier

Med utgangspunkt i listen over ansatte i Forsvaret pluss foretatte endringer beskrevet ovenfor er det utarbeidet to flyttescenerier, ett med lav tilbøyelighet til å flytte og ett med høy tilbøyelighet til å flytte.

²⁰ SSB statistikk, <http://www.ssb.no/a/aarbok/tab/tab-075.html>; gjennomsnittlig fruktbarhetstall i 2012 var 1,9 barn per kvinne i fruktbarhetsalder (15-49 år) (SSB, 2013)

Vi har lagt til grunn tre ulike kriterier som påvirker flyttetilbøyelighet:

1. Ansettelseskategori (befal, sivil, vervede)
2. Familieforhold (familie, par, enslig)
3. Regionstørrelse (storbyregioner, regioner med mellomstore byer, småbyregioner, bygdesentra-regioner, regioner med små eller ingen sentra)

For det første antar vi at befal og vervede har et større incentiv til å flytte enn sivile. For det andre forutsetter vi at enslige lettere flytter enn par, og at par er mer flyttvillige enn familier med barn. For det tredje er arbeidsmarkedet i storbyregioner mye større enn i mindre regioner, og vi antar derfor at det er lettere å finne en ny jobb i storbyregioner enn i mindre regioner.

Til sammen gir en ulik kombinasjon av disse tre kriteriene ulik flyttetilbøyelighet for de forskjellige regionene. Figur 9 og Figur 10 gir en oversikt over hvilke kategorier vi antar flytter, og hvor stor andelen vil være i hver kategori.

Befal familie	0 %	0 %	25 %	50 %	75 %
Befal par	50 %	50 %	75 %	100 %	100 %
Befal enslig	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Sivil familie	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Sivil par	0 %	0 %	0 %	0 %	25 %
Sivil enslig	0 %	0 %	0 %	25 %	50 %
Vervede	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Ansatte i FB	0 %	0 %	0 %	0 %	25 %
	Storbyregioner	Regioner med mellomstore byer	Småbyregioner	Bygdesentra-regioner	Regioner med små eller ingen sentra

Figur 9: Flyttescenario 1 med lav flyttetilbøyelighet.

Befal familie	25 %	25 %	75 %	100 %	100 %
Befal par	75 %	75 %	100 %	100 %	100 %
Befal enslig	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Sivil familie	0 %	0 %	25 %	25 %	50 %
Sivil par	0 %	0 %	25 %	50 %	75 %
Sivil enslig	0 %	0 %	50 %	75 %	100 %
Vervede	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
Ansatte i FB	0 %	0 %	25 %	50 %	75 %
	Storbyregioner	Regioner med mellomstore byer	Småbyregioner	Bygdesentra-regioner	Regioner med små eller ingen sentra

Figur 10: Flyttescenario 2 med høy flyttetilbøyelighet.

Som vist i figurene ovenfor forutsetter vi at vervede flytter uansett sivilstatus. Siden antall vervede på basene er lavt, viser vi heller ikke inndelingen etter sivilstatus for vervede for å sikre personvernet til disse. Det antas at ansatte i FB har like stor flyttetilbøyelighet som sivile par.

3.3 Forsvarets regionale kjøp av varer og tjenester

For at vi skal kunne estimere Forsvarets regionale kjøp av varer og tjenester, har vi fått innsyn i Forsvarets regnskap. Vi har mottatt et uttrekk av hovedboken med alle transaksjoner utført i 2014 inkludert bevilgningssted, organisasjonsnummer til bedriften og beløpet. For å kunne tilordne transaksjonen til de aktuelle basene ble bevilgningsstedene i samarbeid med Forsvarsdepartementet/Forsvaret byttet ut med basenavn.

For å kunne tilordne transaksjoner en næringskode i PANDA og en forretningskommune, ble det lagd en bedriftsdatabase med utgangspunkt i Brønnøysundregisteret. Bedriftsdatabase omfatter alle bedrifter i Norge registrert med organisasjonsnummer, forretningsadresse, NACE næringskode²¹ og i visse tilfeller en institusjonell sektorkode. Siden næringskodene fra NACE er mye mer detaljert enn næringskodene i PANDA ble det foretatt en transformering av NACE næringskoder (og i visse tilfeller i forbindelse med institusjonell sektorkode) til PANDA næringskoder.

Til slutt blir listen med alle transaksjoner og bedriftsdatabase samkjørt, noe som gir oss oversikt over hvor mye hver base bruker på regionale kjøp av varer og tjenester.²²

3.4 Vernepliktiges kjøp av varer og tjenester

For å estimere vernepliktiges regionale kjøp av varer og tjenester ble det gjennomført en spørreundersøkelse blant vernepliktige som tjenestegjør på aktuelle baser²³. De vernepliktige måtte svare på seks spørsmål som blant annet omhandlet hvor mye penger de bruker på ulike varer og tjenester. Utfra dette ble det estimert et gjennomsnittlig månedlig forbruk fordelt på næringer. Tabellen nedenfor gjengir resultatet.

Tabell 3: Vernepliktiges kjøp av varer og tjenester i regionen.

Næring	Månedlig beløp i kroner	Årlig beløp i kroner
Detaljhandel (utenom motorkjøretøy) ²⁴	1 224	14 692
Land- og lufttransport	300	3 604
Overnattings- og serveringsvirksomhet	739	8 870
Kunstnerisk og kulturell virksomhet, sport og fornøyelser, medlemsorganisasjoner og internasjonale organer	46	554
Totalt	2 310	27 720

Årlig forbruk per vernepliktig blir deretter multiplisert med antall vernepliktige²⁵ som tjenestegjør på de aktuelle basene. På denne måten estimerer vi vernepliktige sitt totale regionale kjøp av varer og tjenester.

Rent teknisk blir dette beløpet lagt til Forsvarets regionale kjøp av varer og tjenester når vi oppretter aktiviteten i PANDA.

²¹ NACE næringskode: Gjeldende standard for næringsgruppering (SN2007)

²² Koblingen mot organisasjonsnummer kan gi en feil forretningskommune dersom bedriften har flere kontorer. Dette vil trolig føre til en underestimert av Forsvarets regionale kjøp av varer og tjenester.

²³ Se vedlegg 8.2 Spørreundersøkelse

²⁴ Realisert bruttofortjeneste (avansen) i regionen er rundt 20 % i detaljhandel (utenom motorkjøretøy) og er tatt hensyn til når tallene ble lagd inn i PANDA.

²⁵ Antall vernepliktige inkluderer blant annet lærling siden det antas at de har en noenlunde lignende forbruk.

3.5 Regioninndeling

Det er etablert flere ulike regioninndelinger som legger til grunn ulike kriterier for regionavgrensningen. Vi har her lagt til grunn Norsk institutt for by- og regionforsknings (NIBR) inndeling i bo- og arbeidsmarkedsregioner²⁶. Inndelingen i BA-regioner har tatt utgangspunkt i en senterstruktur. Det har imidlertid ikke blitt lagt opp til at hvert senter skal danne en egen region. I noen regioner er det dermed flere sentre, mensregioner i tynt befolkede deler av landet ikke nødvendigvis har noe definert senter.

Inndelingsarbeidet er basert på følgende kriterier:

- Inndelingen grupperer kommuner til regioner.
- Kommuner defineres som senterkommuner eller andre kommuner ut fra om de har noe definert tettsted benevnt som senter.
- Alle kommuner som omfattes av et tettsted som betraktes som et senter skal inngå i den regionen dette tettstedet danner.
- Kommuner tilordnes senterkommuner på høyest mulig nivå.
- Grunnlaget for pendlingsbetraktningen er som regel tettstedenes kjernekommune, der de viktigste unntakene er Fredrikstad/Sarpsborg, Grenland (Porsgrunn/Skien) og Stavanger/Sandnes, der begge senterkommunene nevnt over i hvert tilfelle danner grunnlaget for inkludering.
- Senterkommuner med over ti prosent pendling til en senterkommune på et høyere senternivå legges som regel til sistnevnte dersom det ikke danner et eget pendlingsomland.
- Senterkommuner på samme nivå regnes som å tilhøre samme region når reisetiden mellom dem er under 30 minutter og pendlingsnivået er minst ti prosent fra den ene til den andre senterkommunen.
- Kommuner som ikke er senterkommuner regnes som regel som del av en region dersom minst ti prosent pendler dit fra en eller flere andre kommuner.
- Alle kommuner med minst ti prosent pendling dit legges til et senter når reisetiden er under 75 minutter én vei. 75 minutter kan gjelde som en grense over mot ukependling, men grensen kan ikke gjelde absolutt.
- Restkommuner med over ti prosent pendling til en bo- og arbeidsmarkedsregion, legges til regionen.
- Restkommuner med under 30 minutters reisetid til et regionsenter legges til regionen, og vurderes lagt til den ved reisetider inntil 45 minutter.
- Restkommuner som er definert som senterkommuner legges til en region når reisetiden til et definert senter i regionen er inntil 45 minutter.
- Et senter som oppfyller pendlingskravene for inkludering i et større bo- og arbeidsmarked bevares som egen region dersom det har et omland med større innpendling til seg enn det disse kommunene har til det større senteret, samtidig som pendlingen til det større senteret er under 20 prosent.
- Blant kommunene som kan plasseres i flere regioner vil det som regel være noen få kommuner som ikke kan plasseres ut fra kriteriesettet. Slike kommuner plasseres ut fra en nærmere vurdering av pendling til sentrene i regionene, pendling til regionene og reiseavstand.
- Kommuner med tilnærmet like variabelverdier skal behandles likt.

Tabellene nedenfor viser de aktuelle regionene med tilhørende kommuner.

²⁶ NIBR rapport, Inndeling i senterstruktur, sentralitet og BA-regioner (Gundersen & Juvkam, 2013)

Tabell 4: Aktuelle regioner med tilhørende kommuner etter regioninndeling fra NIBR (Gundersen & Juvkam, 2013).

130 Andøy	133 Harstad	129 Sortland	80 Rauma	14 Dovre	24 Tønsberg	37 Kristiansand
1871 Andøy	1853 Evenes	1866 Hadsel	1539 Rauma	0511 Dovre	0701 Horten	0926 Lillesand
	1852 Tjeldsund	1867 Bø		0512 Lesja	0702 Holmestrand	0928 Birkenes
	1903 Harstad	1868 Øksnes			0704 Tønsberg	0935 Iveland
	1911 Kvæfjord	1870 Sortland			0714 Hof	1001 Kristiansand
	1913 Skånland				0716 Re	1014 Vennesla
					0719 Andebu	1017 Songdalen
					0720 Stokke	1018 Søgne
					0722 Nøtterøy	
					0723 Tjøme	

Tabell 5: Osloregionen med tilhørende kommuner etter regioninndeling fra NIBR (Gundersen & Juvkam, 2013).

5 Oslo				
0121 Rømskog	0215 Frogn	0226 Sørums	0233 Nittedal	0239 Hurdal
0123 Spydeberg	0216 Nesodden	0227 Fet	0234 Gjerdrum	0301 Oslo
0138 Hobøl	0217 Oppegård	0228 Rælingen	0235 Ullensaker	0533 Lunner
0211 Vestby	0219 Bærum	0229 Enebakk	0236 Nes	0534 Gran
0213 Ski	0220 Asker	0230 Lørenskog	0237 Eidsvoll	0627 Røyken
0214 Ås	0221 Aurskog-Høland	0231 Skedsmo	0238 Nannestad	0628 Hurum

4 Regionaløkonomisk analyse

4.1 Innledning

Dette kapitlet viser forutsetninger og resultat fra den regionaløkonomiske konsekvensanalysen. Hver region er viet et delkapittel som er delt inn i historisk bakgrunn, Forsvarets tilstedeværelse i regionen, samt et avsnitt om regionaløkonomiske konsekvenser.

I avsnittet historisk bakgrunn presenterer vi en kortfattet oversikt over historisk befolkningsutvikling, næringsutvikling og nøkkeltall om arbeidsmarkedet i regionen.

I avsnittet om Forsvarets tilstedeværelse i regionen redegjør vi for dagens basestruktur, og skisserer tiltaket som fremgår i FMR i alternativene *Forsvarssjefens anbefaling* og *Videreføring av dagens budsjett*. Tiltaksbeskrivelsene omfatter også en tentativ tidsplan for utfasing av basene.

I avsnittet om regionaløkonomiske konsekvenser presenterer vi flyttescenario 1 og 2. Grunnlaget for disse scenariene er tidligere beskrevet i delkapittel 4.3 *Personellmessige tilpasninger*. Deretter viser vi konsekvensene av disse flyttescenariene, og presenterer resultatene fra PANDA.

Tabell 6 viser regioner med tilhørende baser som inngår i analysen.²⁷

Tabell 6: Oversikt over aktuelle regioner med tilhørende baser.

Region	Kommune	Base	Operativ enhet
Andøy	Andøy	Andøya	Luft
Harstad	Harstad	Harstad Syd	Sjø
		Åsegarden	Felles
		Trondenes	Sjø
Sortland	Sortland	Sortland	Sjø
Rauma	Rauma	Setnesmoen	Land
Dovre	Dovre	Dombås	Land
Tønsberg	Horten	Karljohansvern	Felles
Kristiansand	Kristiansand	Kristiansand	Felles

²⁷ PwC har fått oppdrag fra FD å utrede konsekvensene for et utvalg av baser som er foreslått nedlagt i forsvarssjefens anbefaling eller videreføring av dagens budsjett. Disse basene er Andøya, Harstad Syd, Åsegarden, Trondenes, Sortland, Setnesmoen, Dombås, Karljohansvern og Kristiansand.

4.2 Andøya

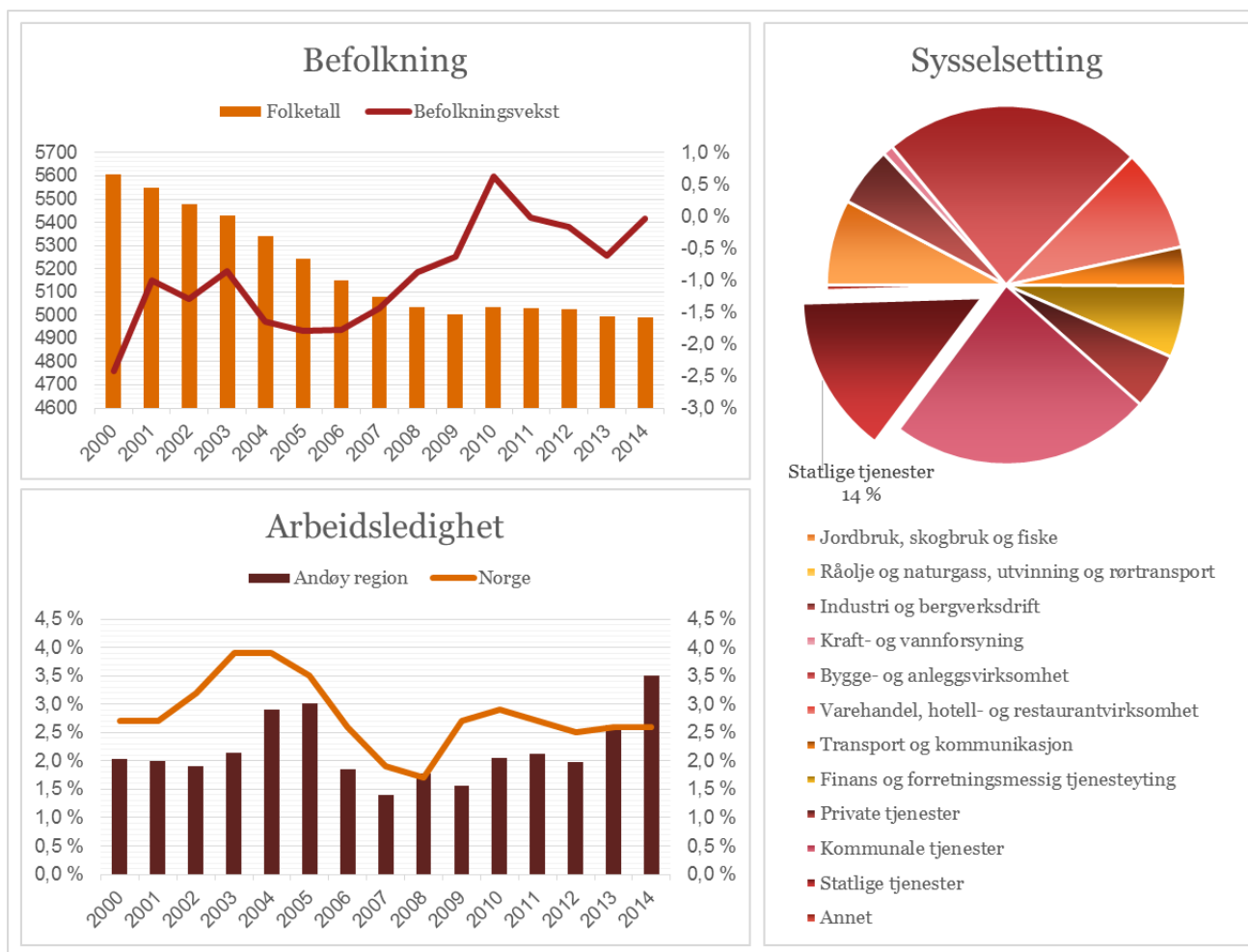
Luftbasen Andøya ligger i Andøyregionen som består av Andøy kommune og ligger i Vesterålen i Nordland fylke (se kart til høyre).

4.2.1 Historisk bakgrunn

Andøyregionen har siden begynnelsen av årtusenskiftet hatt en negativ befolkningsutvikling. Den negative utviklingen stabiliserte seg imidlertid i 2008, og per 31. desember 2014 hadde regionen 4 911 innbyggere. De siste årene har det også vært en gradvis økning i nettoinnpendling til regionen, fra 34 personer i 2006 til 282 personer i 2014.

I samme periode har det vært svingninger i arbeidsledigheten, som har steget fra 2,0 % i 2000 til 3,5 % i 2014. Arbeidsledigheten var på sitt laveste i 2007 på 1,4 %, men steg gradvis til 2,6 % i 2013, før den i 2014 gjorde et sprang opp til 3,5 %. Andøyregionen har i hele perioden med unntak av 2014 ligget på eller under den gjennomsnittlige arbeidsledigheten i landet.

Som illustrert i figur 12 er det i hovedsak tre næringer som dominerer sysselsettingen i regionen: kommunale tjenester (24 %), bygge- og anleggsvirksomhet (23 %) og statlige tjenester²⁸ (14 %).

Figur 11: Befolkningsutvikling, arbeidsmarked og næringsliv i Andøy region. Kilde: PANDA/SSB.

²⁸ Sysselsatte i Forsvaret regnes med i denne kategorien.

4.2.2 Forsvarets tilstedeværelse i regionen

Forsvarets P-3 Orionfly er stasjonert på Andøya flystasjon. Disse flyene bidrar til å hevde norsk suverenitet i nordområdene, gjennom å kontrollere fiskeressursene og gjennomføre ubåtsøk. Denne basen er foreslått nedlagt i både forsvarssjefens anbefaling og videreføring av dagens budsjett. Som vist i Tabell 7 har basen 232 militære og sivile ansatte, og 26 ansatte i FB per i dag. 240 av de 258 ansatte bor i Andøyregionen, fordelt på 139 befal, 67 sivile, åtte vervede og 26 ansatte i FB.

Tabell 7: Personellsituasjon etter ansattes bosted på Andøya i 2015. Kilde: Forsvaret/FB.

Stilling og sivil-status	Andøy kommune	Andøy-regionen	Norge	Andøy-regionen uten Andøy kommune	Norge uten Andøy-regionen
Befal med familie	49	49	52	0	3
Befal i par	41	41	44	0	3
Enslig befal	49	49	59	0	9
Sivile med familie	29	29	29	0	0
Sivile i par	16	16	16	0	0
Enslige sivile	22	22	22	0	0
Vervede	8	8	10	0	2
Ansatte i FB	26	26	26	0	0
Totalt	240	240	258	0	18

Forsvarets regionale innkjøp av varer og tjenester som kan tilknyttes denne basen er på rundt 1,9 mill. kroner. De 66 vernepliktige (inkludert lærlinger) konsumerer i tillegg varer og tjenester estimert til 1,6 mill. kroner. En eventuell nedleggelse av basen vil medføre at også dette konsumet forsvinner fra regionen.

Forsvarssjefens anbefaling

Selv om forsvarssjefens anbefaling presiserer at P-3 Orionflyene er et «kapabelt» strukturelement som bidrar med viktig informasjon, kan ikke dette prioriteres i Forsvarets neste langtidsperiode. Grunnen er at systemet har behov for oppdateringer, noe som av økonomiske grunner ikke er mulig. Luftbåren langtreckende undervannsovervåking nedprioriteres, og behovet for maritim overvåking skal ivaretas av en kombinasjon av satellittbaserte sensorer og bemannede og ubemannede overvåkingsfly fra Evenes flystasjon. Tidsplanen for utfasingen av flystasjonen er beskrevet nedenfor.

Tabell 8: Tentativ tidsplan for utfasing av Andøya ved forsvarssjefens anbefaling. Kilde: Forsvaret.

Base	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Andøya	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Videreføring av dagens budsjett

I alternativet videreføring av dagens budsjett er også P-3 Orion kapasiteten anbefalt nedlagt. Det er imidlertid lagt opp til at kapasiteten fases ut tidligere enn i forsvarssjefens anbefaling allerede mot slutten av den første perioden i langtidsplanen. Tentativ tidsplan for utfasing ved en videreføring av dagens budsjett er vist under.

Tabell 9: Tentativ tidsplan for utfasing av Andøya ved videreføring av dagens budsjett. Kilde: Forsvaret.

Base	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Andøya	100 %	100 %	100 %	100 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

4.2.3 Regionaløkonomiske konsekvenser

Under følger en analyse av de regionaløkonomiske konsekvensene for Andøyregionen ved en nedleggelse av dagens base på Andøya. Analysen bygger på to scenarier, der scenario 1 har et mer positivt hendelsesforløp. Med utgangspunkt i flyttetilbøyelighet basert på ansettelseskategori, familieforhold og arbeidsmarkedsstørrelse vil effekten av nedleggelsen være forskjellig for de to scenariene. I tabellen under vises andel personer som vil flytte fra Andøyregionen i scenario 1 og 2. Bakgrunnen for denne fordelingen er nærmere beskrevet i metodekapittelet (jfr. figur 10 og 11). Det antas videre at en nedleggelse av basen på Andøya medfører at Forsvarets kjøp av varer og tjenester og vernepliktiges private konsum forsvinner.

Tabell 10: Andel ansatte som vil flytte fra Andøyregionen.

Stilling og sivilstatus	Scenario 1	Scenario 2
Befal med familie	50 %	100 %
Befal i par	100 %	100 %
Enslig befal	100 %	100 %
Sivile med familie	0 %	25 %
Sivile i par	0 %	50 %
Enslige sivile	25 %	75 %
Vervede	100 %	100 %
Ansatte i FB	0 %	50 %

Resultat

Basert på antagelsene i scenario 1 estimerer modellen at bortfallet av Andøya base medfører en reduksjon i befolkningen på totalt 245 mennesker.²⁹ Av denne gruppen er det 128 ansatte ved basen som vil flytte fra regionen. Scenariet antar videre at 112 ansatte ved Andøya forblir i regionen. Basert på modellens antagelser antar vi videre at pendlerne inn i regionen vil finne arbeidsplasser i regionen de pendler fra. Dette medfører at innpendlingen til regionen reduseres med 18 personer.

²⁹ I tabellene som beskriver scenario kan det forekomme avrundningsfeil. Dette har imidlertid ingen konsekvenser på presisjonsnivået i selve analysen.

Tabell 11: Antall personer som flytter fra Andøyregionen ved scenario 1.

Stilling og sivilstatus	Flytter fra Andøyregionen		Forblir i Andøyregionen	Innpending	Antall stillinger som legges ned
	Ansatte	Antall personer i husholdningene inkl. ansatte			
Befal med familie	24	97	24	3	52
Befal i par	41	79	0	3	44
Enslig befal	49	49	0	9	59
Sivile med familie	0	0	29	0	29
Sivile i par	0	0	16	0	16
Enslige sivile	5	5	16	1	22
Vervede	8	13	0	2	10
Ansatte i FB	0	0	26	0	26
Totalt	128	245	112	18	258

Det noe mer negative scenario 2 estimerer at bortfallet av Andøya base reduserer befolkningen i regionen med totalt 429 mennesker. Av denne gruppen er det 192 ansatte som mister jobben som en direkte følge av at basen legges ned. Scenariet antar videre at 48 ansatte ved Andøya flytstasjon forblir i regionen. Basert på antagelsen i modellen antar vi videre at pendlerne inn i regionen vil finne arbeidsplasser i regionen de pendler fra. Dette medfører at innpendlingen til regionen reduseres med 18 personer. Tabellen under beskriver dette nærmere.

Tabell 12: Antall personer som flytter fra Andøyregionen ved scenario 2.

Stilling og sivilstatus	Flytter fra Andøyregionen		Forblir i Andøyregionen	Innpending	Antall stillinger som legges ned
	Ansatte	Antall personer i husholdningene inkl. ansatte			
Befal med familie	49	195	0	3	52
Befal i par	41	79	0	3	44
Enslig befal	49	49	0	9	59
Sivile med familie	7	28	21	0	29
Sivile i par	8	15	8	0	16
Enslige sivile	16	16	5	1	22
Vervede	8	13	0	2	10
Ansatte i FB	13	33	13	0	26
Totalt	192	429	48	18	258

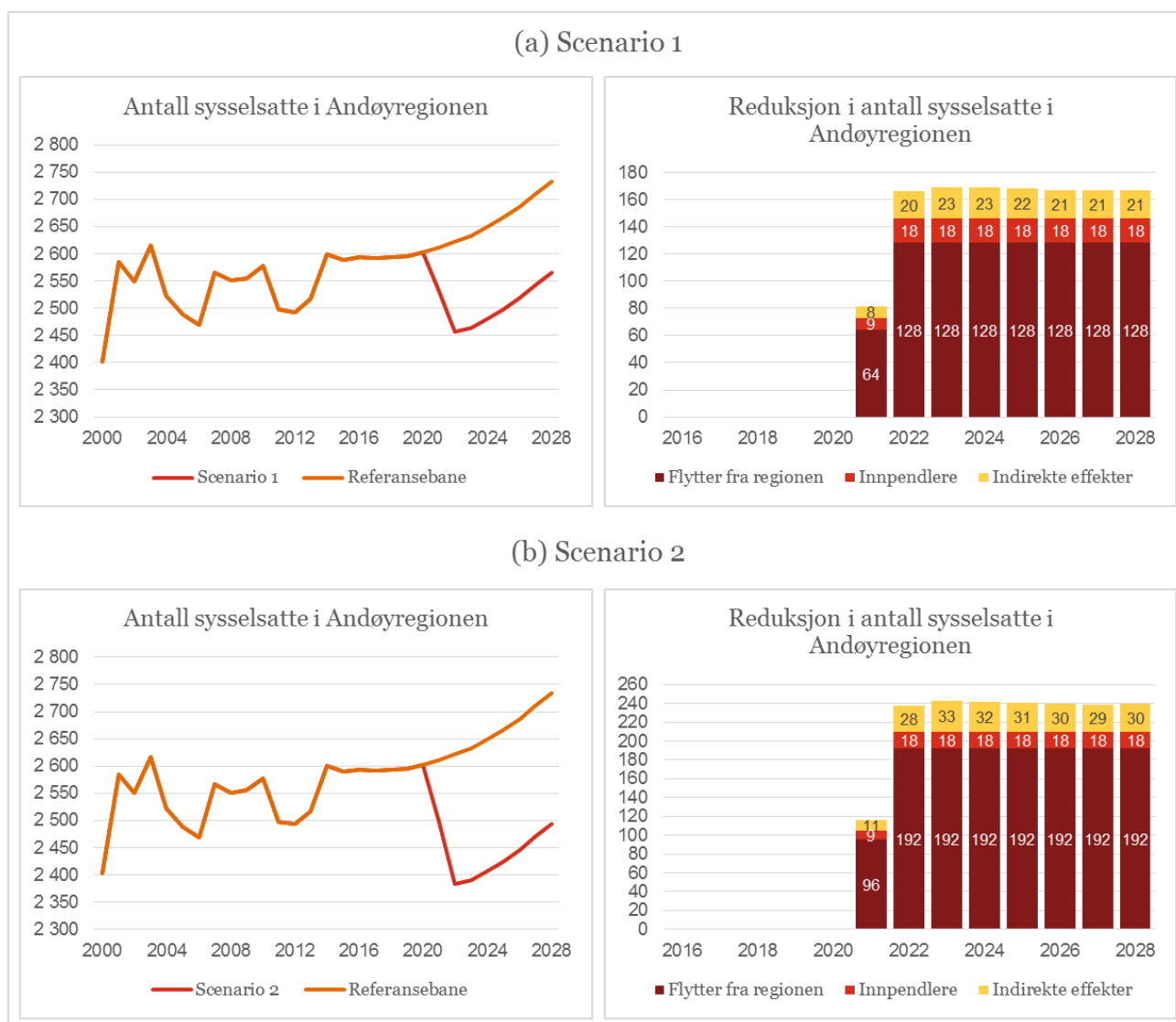
Forsvarssjefens anbefaling

De distriktsmessige konsekvensene av forsvarssjefens anbefalte alternativ, for innbyggere og næringsliv, er beskrevet for begge scenarier.

For scenario 1 vil en eventuell nedleggelse av basen resultere i en total reduksjon på 167 ansatte i regionen. Dette vil imidlertid ikke ha full effekt før 2022, da hele basen blir lagt ned. Dersom flyttingen ikke finner sted, vil vi

i vår referansebane³⁰ forvente en sysselsetting på 2 733 personer i 2028, mot 2 566 hvis nedleggelsen finner sted. Denne differansen forklares primært av de direkte effektene av nedleggelsen. Regionen opplever også en negativ indirekte effekt ved at Forsvarets og vernepliktiges kjøp av varer og tjenester bortfaller. Den indirekte effekten inkluderer også bortfall av de ansattes private konsum i regionen. De indirekte effektene er dermed estimert til å redusere antall sysselsatte med 21 personer i slutten av perioden. Totalt har scenario 1 en negativ sysselsettingseffekt på ca. 6,1 % i forhold til referansebanen.

I scenario 2 er denne negative effekten noe større, da antagelsene om fraflytting av Forsvarets personell er noe høyere. I slutten av perioden vil dette medføre en negativ sysselsettingseffekt på 240 personer i regionen, som kan tilskrives en større direkte og indirekte effekt mot scenario 1. Dette har en negativ sysselsettingseffekt på ca. 8,8 % i forhold til referansebanen. I figurene under er dette beskrevet i nærmere detalj.

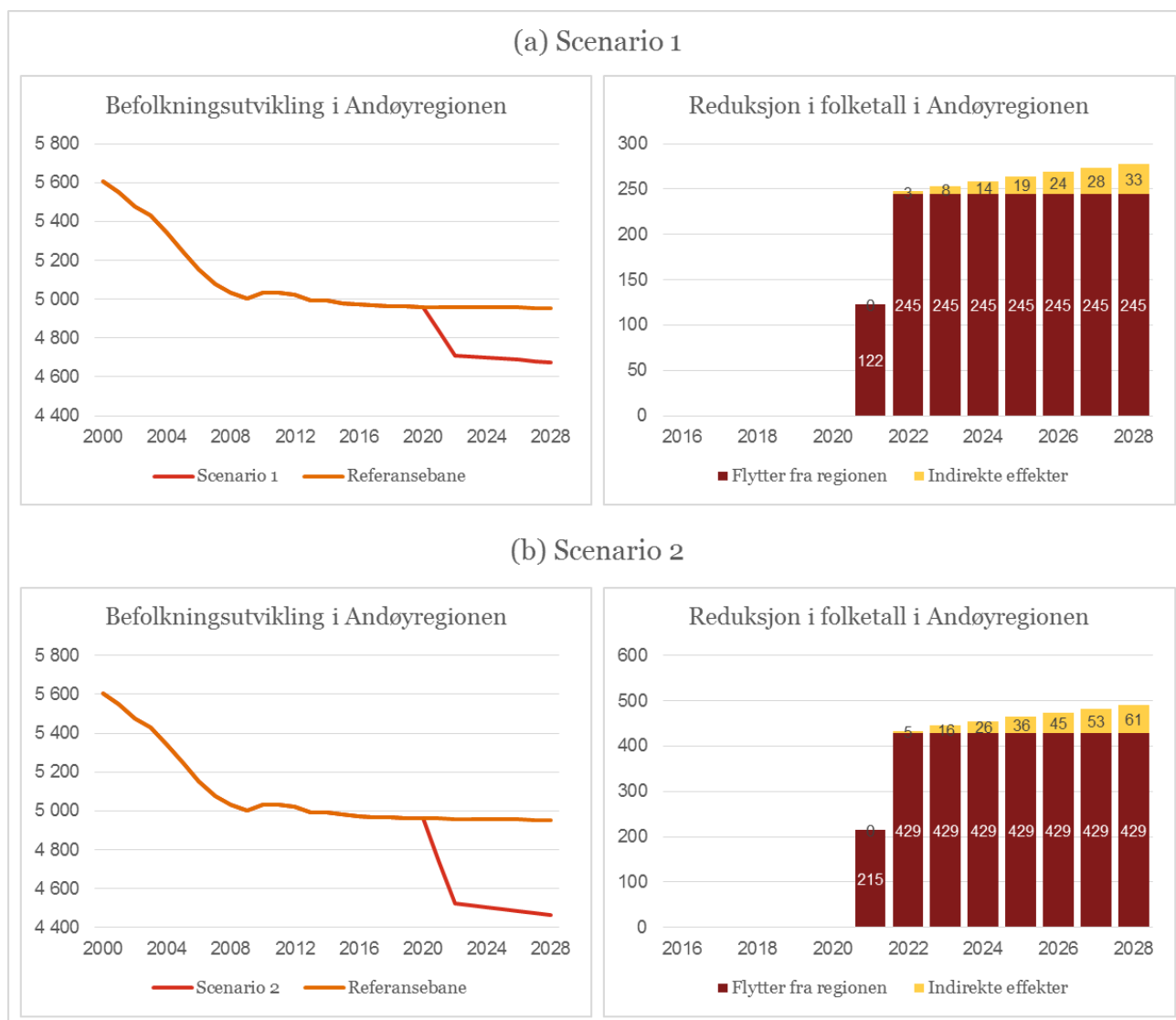

Figur 12: Utvikling i antall sysselsatte i Andøyregionen ved forsvarssjefens anbefaling.

³⁰ Estimeringen av antall sysselsatte er påvirket av en rekke makroøkonomiske variabler, blant annet vekstrater i eksport til utlandet, eksport til resten av landet og private investeringer. Disse vekstratene er forskjellige for ulike næringer og er basert på nasjonale MODAG beregninger. Siden tallene fra MODAG-beregningen er nasjonale tall, blir de deretter brutt ned for de enkelte regionene. Dette har til følge at den regionale utviklingen kan være overestimert eller underestimert for enkelte regioner. Siden vi bruker de samme makroøkonomiske forutsetningene i beregningen av henholdsvis referansebanen og scenario 1 og 2, påvirker dette imidlertid ikke selve konsekvensanalysen.

Befolkningsutviklingen vil i scenario 1 reduseres totalt med 278 personer. Av dette er ca. 250 personer direkte berørt av nedleggelsen. Disse personene er de ansatte i Forsvaret og FB i tillegg til deres familier. Også her er det indirekte effekter. I slutten av perioden vil nedleggelsen medføre en reduksjon på ca. 5,6 % av befolkningen mot referansebanen i 2028.

I scenario 2 er reduksjonen i befolkningen noe høyere. Vi antar at flere ansatte i Forsvaret flytter fra kommunen, som igjen utløser større direkte og indirekte effekter. Dette medfører at befolkningen blir redusert med ca. 9,9 % mot referansebanen i slutten av perioden. Disse effektene er nærmere beskrevet i figurene under.

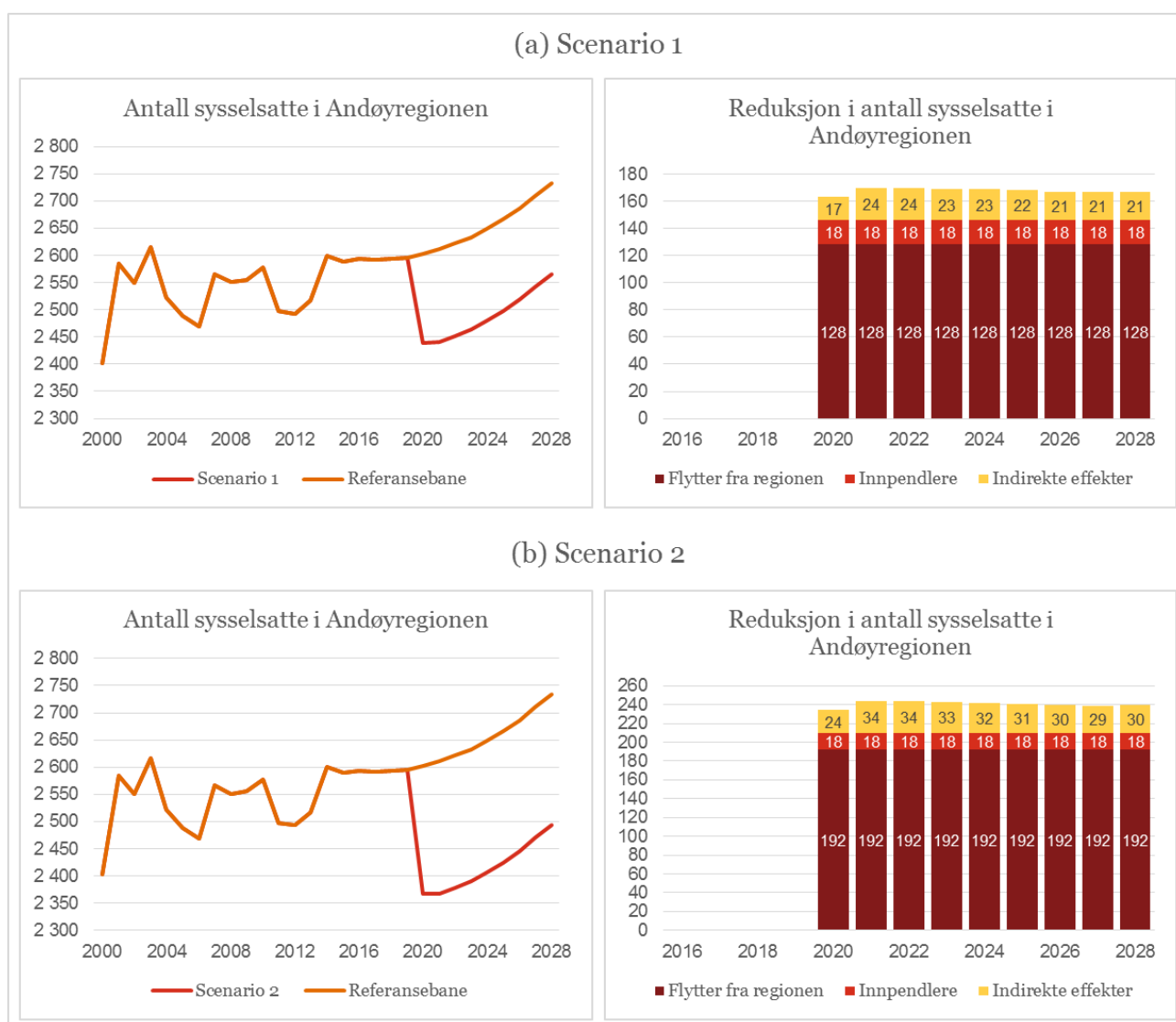

Figur 13: Befolkningsutvikling i Andøyregionen ved forsvarssjefens anbefaling.

Videreføring av dagens budsjett

Med en videreføring av dagens budsjett vil Andøyregionen oppleve en tilsvarende effekt som ved forsvarssjefens anbefaling, siden begge strukturinnretningene innebærer en nedleggelse av basen. Reduksjonen i antall sysselsatte og befolkning vil i dette alternativet imidlertid finne sted i slutten av den første perioden av langtidsplanen, altså en noe raskere nedleggelse av basen enn ved forsvarssjefens anbefaling. Dette medfører at de negative konsekvensene vil merkes noe tidligere, men resultatet i slutten av perioden vil være noenlunde likt.

I figurene under er dette beskrevet i nærmere detalj. Vi ser at reduksjonen av antall sysselsatte, mot referansebanen, blir omtrent det samme. Dette tilsvarer en reduksjon på ca. 6,1 % for scenario 1 og ca. 8,8 % for scenario 2, hvis en regner med effekten fra pendlerne. De negative indirekte effektene blir også noe høyere i starten av perioden før disse også stabiliserer seg på tilsvarende nivå som i det forrige alternativet. Begge scenariene vil, som i forsvarssjefens anbefaling, ha en betydelig effekt på sysselsettingen i regionen ifølge PANDA-modellen.

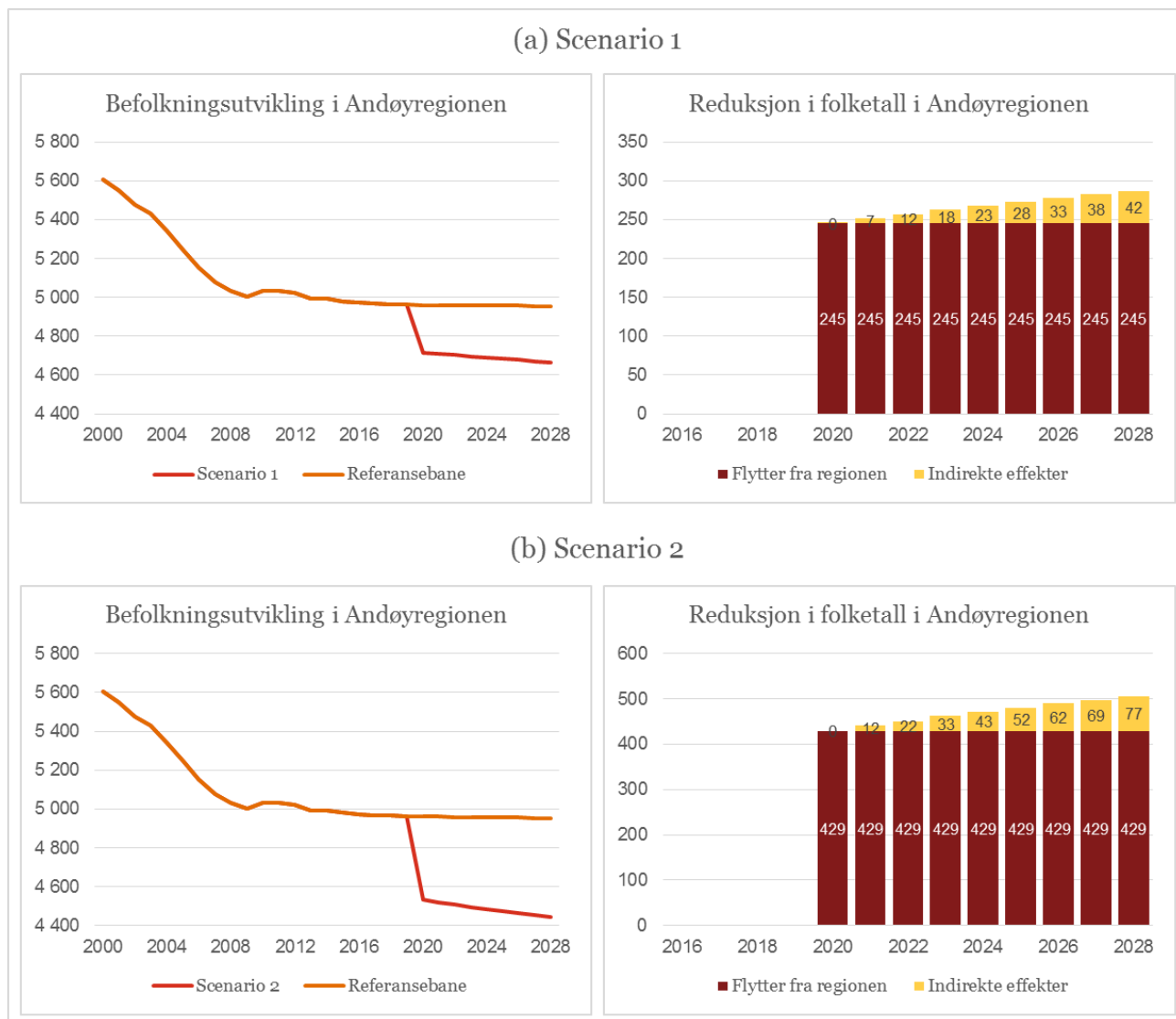

Figur 14: Utvikling i antall sysselsatte i Andøyregionen ved videreføring av dagens budsjett.

Befolkningsutviklingen blir også ganske lik utviklingen i forrige tiltak, men med marginalt høyere reduksjon i innbyggertall. Dette fordi endringene vil inntreffe tidligere, nemlig mot slutten av langtidsplanens første fase.

Scenario 1 vil redusere befolkningen med 287 personer i slutten av perioden. Av dette er ca. 250 personer direkte berørt av nedleggelsen. Dette er ansatte i Forsvaret i tillegg til deres familier. Også her er det indirekte effekter, som i kombinasjon med de direkte effektene vil medføre en reduksjon i befolkningen på ca. 5,8 %.

I scenario 2 er reduksjonen i befolkningen noe høyere. Vi antar at flere ansatte i Forsvaret flytter fra kommunen, som igjen utløser større direkte og indirekte effekter. Dette medfører at befolkningen blir redusert med ca. 10,2 % mot referansebanen i slutten av perioden. I figurene under er dette beskrevet mer utførlig.

Figur 15: Befolkningsutvikling i Andøyregion ved videreføring av dagens budsjett.

Vurdering

Vår vurdering er at nedleggelse av Forsvarets aktivitet påvirker Andøyregionen betydelig uansett alternativ. Sysselsettingen vil være mellom 6 % og 9 % lavere i 2028 sammenlignet med referansebanen, og reduksjonen i antall innbyggere er estimert til -6 % til -10 %.

4.3 Harstad

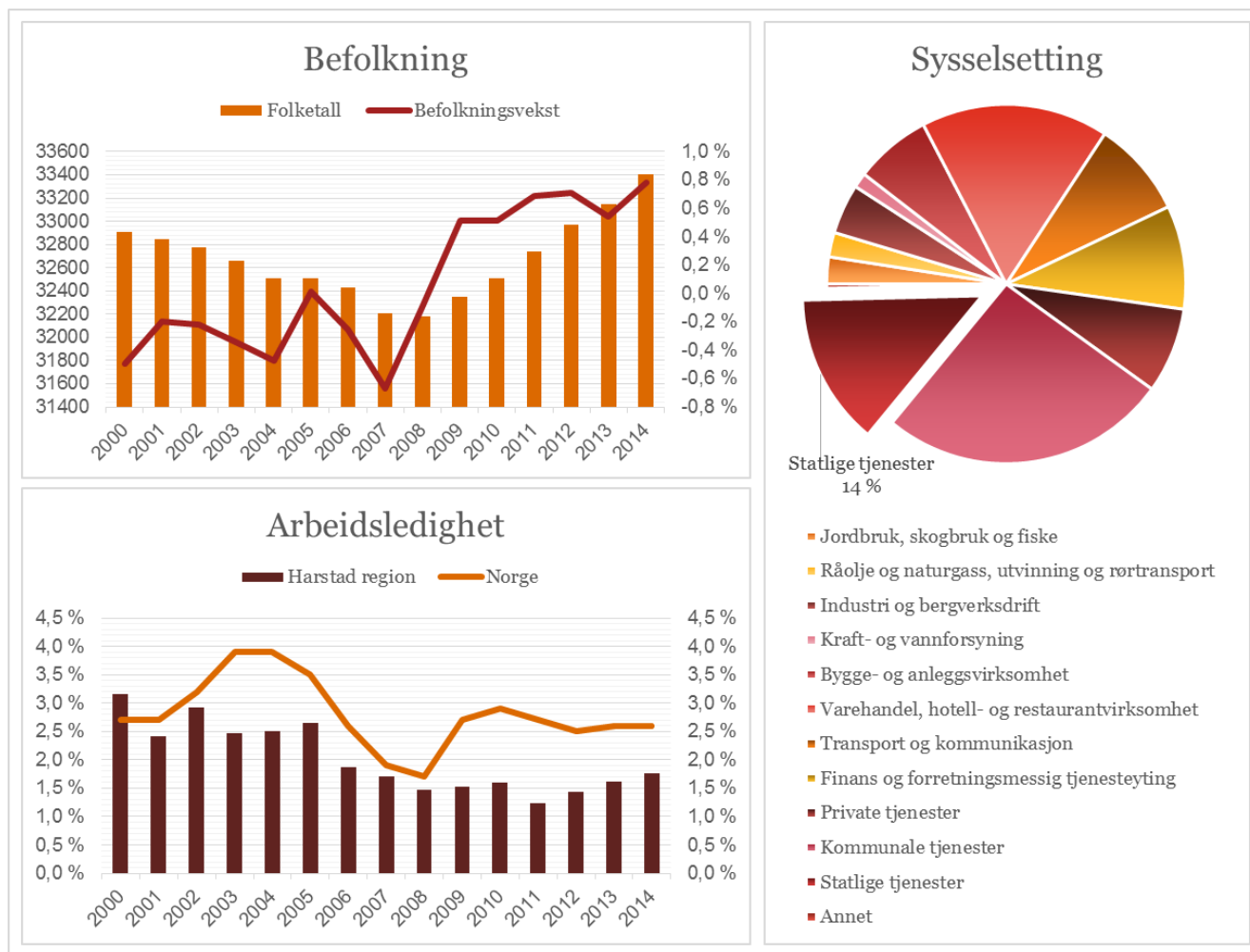
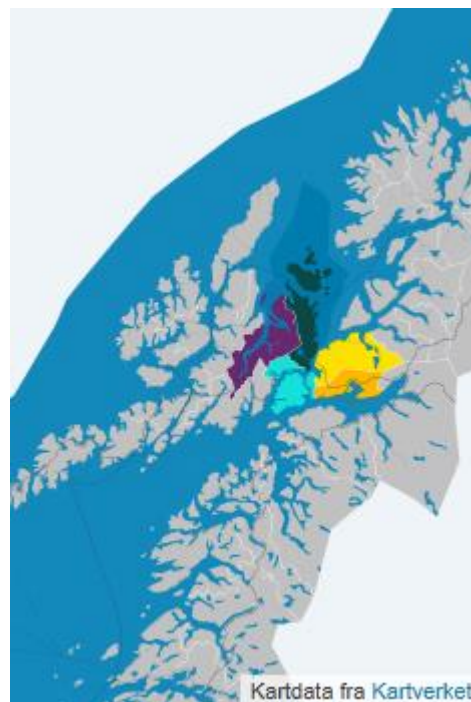
Basene Harstad Syd, Åsegarden og Trondenes ligger i Harstadregionen som ligger i Troms fylke og består av kommunene Harstad, Evenes, Tjelsund, Kvæfjord og Skånland (se kart til høyre).

4.3.1 Historisk bakgrunn

Harstadregionen hadde en negativ befolkningsutvikling fra 2000 til 2008. Denne trenden reverserte i 2009, og regionen har siden hatt en positiv befolkningsvekst. Regionen hadde et innbyggertall på 33 405 per 31. desember 2014.

Harstad kommune, som er den største kommunen i Harstadregionen, har hatt en nettoinnpendling på rundt null siden 2003. I kommunene Skånland, Kvæfjord og Tjeldsund ser vi imidlertid en negativ nettoinnpendling, noe som kan indikere sentralisering. I Evenes kommune har nettoinnpendlingen vært positiv siden 2003.

Det er tre næringer i regionen som står for over halvparten av sysselsettingen. Kommunale tjenester utgjør 26 %, varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet utgjør 17 %, og statlige tjenester utgjør 14 %. Arbeidsledigheten i regionen har ligget under landsgjennomsnittet siden 2001, og var i 2014 på 1,7 %.

Figur 16: Befolkningsutvikling, arbeidsmarked og næringsliv i Harstadregionen. Kilde: PANDA/SSB.

4.3.2 Forsvarets tilstedeværelse i regionen

Harstadregionen er et område i Nord-Norge som huser flere av Forsvarets avdelinger. Blant disse er Forsvarets musikkorps Nord-Norge, Kystjegerkommandoen, taktisk båtskvadron, flere deler av regional støttefunksjon Ramsund, Alliert treningssenter Nord og Forsvarets lønnsadministrasjon. De negative effektene av forslagene i FMR kommer primært fra nedleggelsen av Forsvarets musikkorps Nord-Norge, Kystjegerkommandoen og endringer i støttefunksjonene til det allierte treningssenteret. Totalt reduserer dette tiltaket antall ansatte i Forsvaret og FB med 346, hvorav 228 bor i Harstadregionen. Forsvaret kjøper i dag varer og tjenester for 1,6 millioner kroner i regionen. I tillegg har de vernepliktige på basen et privat konsum på to millioner kroner. Det er antatt at hele dette konsumet forsvinner hvis basen legges ned. Disse effektene tas hensyn til i modellene gjennom de indirekte effektene.

Tabell 13: Samlet personellsituasjon etter ansattes bosted på Harstad Syd/Åsegarden/Trondenes i 2015. Kilde: Forsvaret.

Stilling og sivilstatus	Harstad kommune	Harstad-regionen	Norge	Harstad-region uten Harstad kommune	Norge uten Harstad-region
Befal med familie	34	35	48	1	14
Befal i par	34	35	52	0	17
Enslig befal	42	44	93	2	50
Sivile med familie	21	25	37	4	12
Sivile i par	21	23	32	2	9
Enslige sivile	28	29	40	1	12
Vervede	0	0	5	0	5
Ansatte i FB	35	38	38	3	0
Totalt	216	228	346	12	118

Forsvarssjefens anbefaling

I forsvarssjefens fagmilitære råd foreslås Kystjegerkommandoen (KJK) nedlagt. Deler av kompetansen videreføres som en bordings- og styrkebeskyttelseskapasitet til støtte for overflatefartøylene. Denne kapasiteten er foreslått overført til Haakonvern. I tillegg overtar fellesoperative luftsystemer KJKs roller innenfor overvåking, målidentifisering og målfølgning kystsonen. Kystjegerkommandoen foreslås nedlagt i 2017 i forsvarssjefens anbefalte basestruktur. I tillegg anbefales å legge ned Forsvarets musikkorps Nord-Norge og endringer i støttefunksjonene til det allierte treningssenteret. Tabellen under beskriver utfasingsforløpet i det anbefalte alternativet for basene i Harstad region.

Tabell 14: Tidsplan for utfasing av Harstad Syd, Trondenes og Åsegarden ved forsvarssjefens anbefaling. Kilde: Forsvaret.

Base	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Harstad Syd	100 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Trondenes	100 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Åsegarden	100 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Videreføring av dagens budsjett

Tilsvarende foreslås de samme basene nedlagt innen utgangen av 2017 ved en videreføring av dagens budsjett. Tabellen under beskriver utfasingsforløpet dersom dagens budsjett videreføres.

Tabell 15: Tidsplan for utfasing av Harstad Syd, Trondenes og Åsegarden ved videreføring av dagens budsjett. Kilde: Forsvaret.

Base	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Harstad Syd	100 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Trondenes	100 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Åsegarden	100 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

4.3.3 Regionaløkonomiske konsekvenser

Under følger en analyse av de regionaløkonomiske konsekvensene for Harstadregionen ved en nedleggelse av Harstad Syd, Trondenes og Åsegarden. Analysen bygger på to scenarier, der scenario 1 har et mer positivt hendelsesforløp. Med utgangspunkt i flyttetilbøyelighet basert på ansettelseskategori, familieforhold og arbeidsmarkedsstørrelse vil effekten av nedleggelsen være forskjellig for de to scenariene. I tabellen under vises andel personer som vil flytte fra Harstadregionen i scenario 1 og 2. Bakgrunnen for denne fordelingen er nærmere beskrevet i metodekapittelet (jfr. figur 10 og 11). Det antas videre at en nedleggelse av Harstad Syd, Trondenes og Åsegarden medfører at Forsvarets kjøp av varer og tjenester og vernepliktiges private konsum forsvinner.

Tabell 16: Andel ansatte som vil flytte fra Harstadregionen.

Stilling og sivilstatus	Scenario 1	Scenario 2
Befal med familie	25 %	75 %
Befal i par	75 %	100 %
Enslig befal	100 %	100 %
Sivile med familie	0 %	25 %
Sivile i par	0 %	25 %
Enslige sivile	0 %	50 %
Vervede	100 %	100 %
Ansatte i FB	0 %	25 %

Resultat

Basert på antagelsene i scenario 1 estimerer vi at bortfallet av basene i Harstadregionen medfører en reduksjon i befolkningen på totalt 129 personer³¹. Av denne gruppen er det 78 ansatte ved basene som vil flytte fra regionen. Scenariet antar videre at 150 ansatte i Harstadregionen vil forbli i regionen. Vi antar også at pendlerne inn i regionen vil finne arbeidsplasser i regionen de pendler fra. Dette medfører at innpendlingen til regionen reduseres med 118 personer. Tabellen under beskriver denne analysen i større detalj.

³¹ I tabellene som beskriver scenario kan det forekomme avrundingsfeil. Dette har imidlertid ingen konsekvenser på presisjonsnivået i selve analysen.

Tabell 17: Antall personer som flytter fra Harstadregionen ved scenario 1.

Stilling og sivilstatus	Flytter fra Harstadregionen		Forblir i Harstadregionen	Innpendling	Antall stillinger som legges ned
	Ansatte	Antall personer i husholdningene inkl. ansatte			
Befal med familie	9	34	26	14	48
Befal i par	26	51	9	17	52
Enslig befal	44	44	0	50	93
Sivile med familie	0	0	25	12	37
Sivile i par	0	0	23	9	32
Enslige sivile	0	0	29	12	40
Vervede	0	0	0	5	5
Ansatte i FB	0	0	38	0	38
Totalt	78	129	150	118	346

Det noe mer negative scenario 2 estimerer at bortfallet av basene i Harstadregionen medfører en reduksjon i befolkningen på totalt 288 mennesker. Av denne gruppen er det 140 ansatte ved basen som mister jobben. Scenariet antar videre at 88 ansatte forblir i Harstadregionen. Også i dette scenariet antar vi at pendlerne inn i regionen vil finne arbeidsplasser i den regionen de pendler fra. Dette medfører at innpendlingen til regionen reduseres med 118 personer. Tabellen under beskriver dette nærmere.

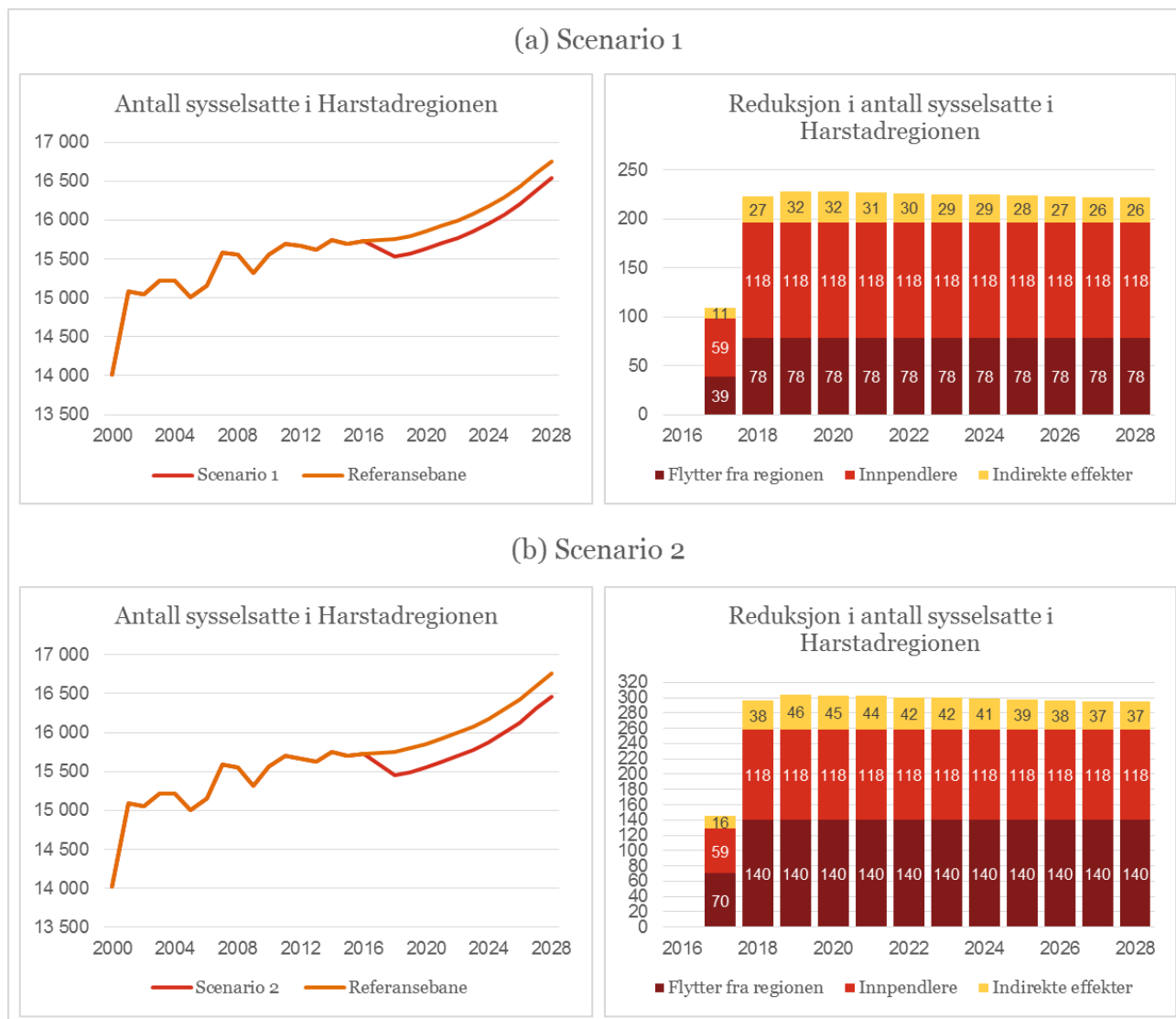
Tabell 18: Antall personer som flytter fra Harstadregionen ved scenario 2.

Stilling og sivilstatus	Flytter fra Harstadregionen		Forblir i Harstadregionen	Innpendling	Antall stillinger som legges ned
	Ansatte	Antall personer i husholdningene inkl. ansatte			
Befal med familie	26	103	9	14	48
Befal i par	35	68	0	17	52
Enslig befal	44	44	0	50	93
Sivile med familie	6	25	19	12	37
Sivile i par	6	11	17	9	32
Enslige sivile	14	14	14	12	40
Vervede	0	0	0	5	5
Ansatte i FB	10	24	29	0	38
Totalt	140	288	88	118	346

Overordnet ser vi at sysselsettingseffekten av nedleggelsen blir mindre enn 2 % for Harstadregionen i begge scenariene. I scenario 1 blir den direkte effekten på sysselsettingen i regionen minus 196 stillinger, hvorav 118 stillinger er besatt av pendlere. Den indirekte effekten, som inkluderer det reduserte konsumet fra vernepliktige og Forsvarets kjøp av varer og tjenester, samt det reduserte konsumet på grunn av bortfallet av pendlere og ansatte, blir på 26 stillinger i slutten av perioden. Inkluderer vi pendlerne medfører dette en reduksjon på sysselsettingen med ca. 1,3 % mot referansebanen i 2028.

Den direkte effekten av nedleggelsene blir litt større i scenario 2 med 258 færre sysselsatte i regionen, hvorav 118 er pendlere. Den indirekte effekten varierer noe mer, men stabiliserer seg på 37 stillinger i slutten av 2028.

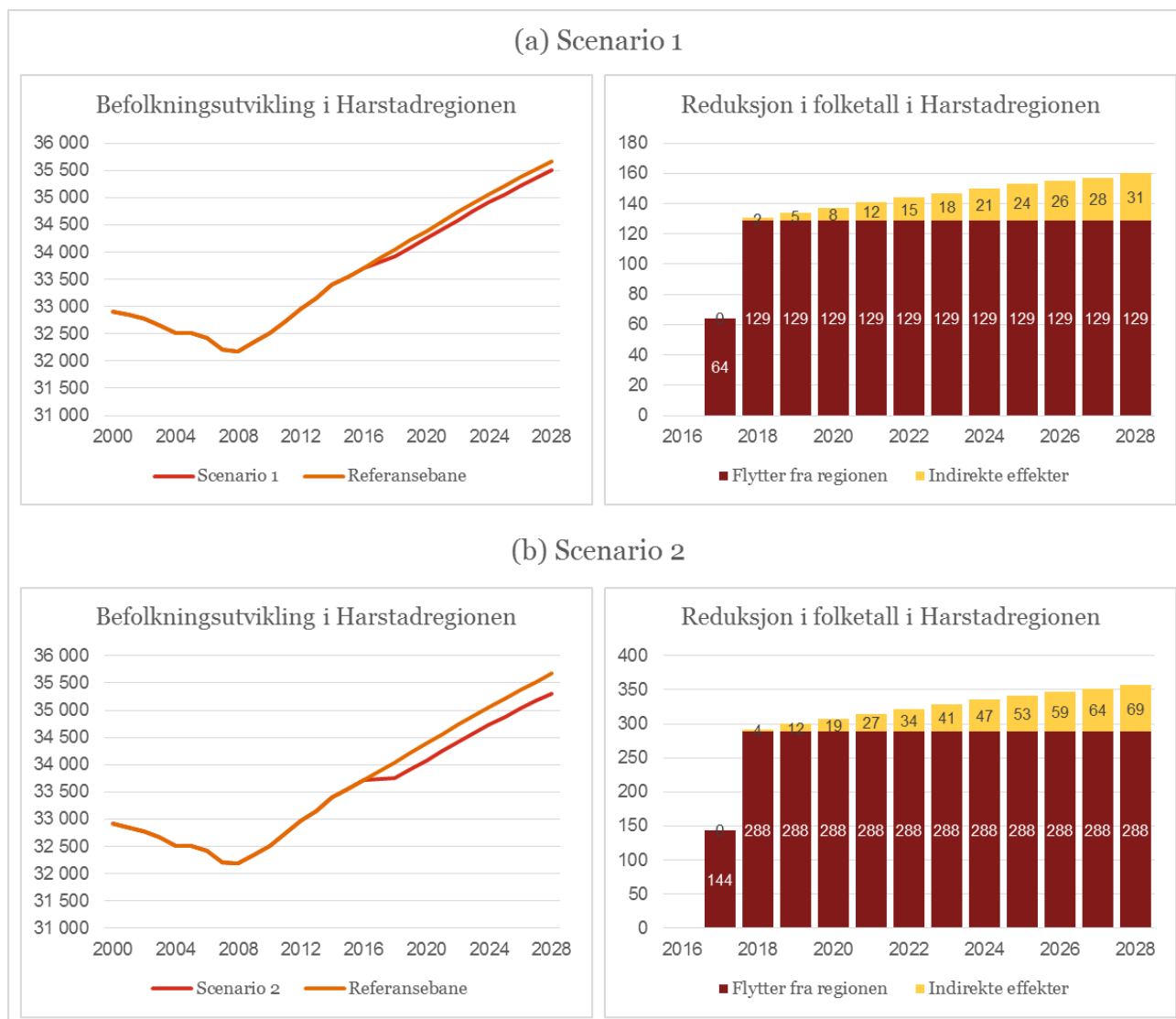
Inkludert pendlerne vil antall sysselsatte i regionen reduseres med ca. 1,8 % mot referansebanen i slutten av perioden. Begge scenariene er nærmere beskrevet i figurene under.

Figur 17: Utvikling i antall sysselsatte i Harstadregionen ved forsvarssjefens anbefaling/videreføring av dagens budsjett.

Effekten på befolkningsutviklingen er liten i begge scenarier sett mot referansebanen. I scenario 1 reduserer nedleggelsen av basene befolkningsutviklingen med ca. 0,4 % mot referansebanen i 2028. Den indirekte effekten øker i perioden til en reduksjon på ytterligere 31 innbyggere, noe som medfører en total reduksjon på 160 personer i slutten av perioden.

I scenario 2 er effekten litt større. Nedleggelsen av basene medfører en negativ effekt på befolkningsutviklingen på i overkant av 1,0 % mot referansebanen i 2028. Den indirekte effekten blir også noe større (69 færre innbyggere). Befolkningen blir totalt redusert med 357 personer mot referansebanen i 2028.

Figur 18: Befolkningsutvikling i Harstadregionen ved forsvarssjefens anbefaling/videreføring av dagens budsjett.

Vurdering

Syssetningen reduseres med mindre enn 2 %, mens befolkningen reduseres med mindre enn 1 % som følge av nedleggelse av Forsvarets aktivitet. Vår vurdering er derfor at nedleggelse av Forsvarets aktivitet har liten betydning for Harstadregionen.

4.4 Sortland

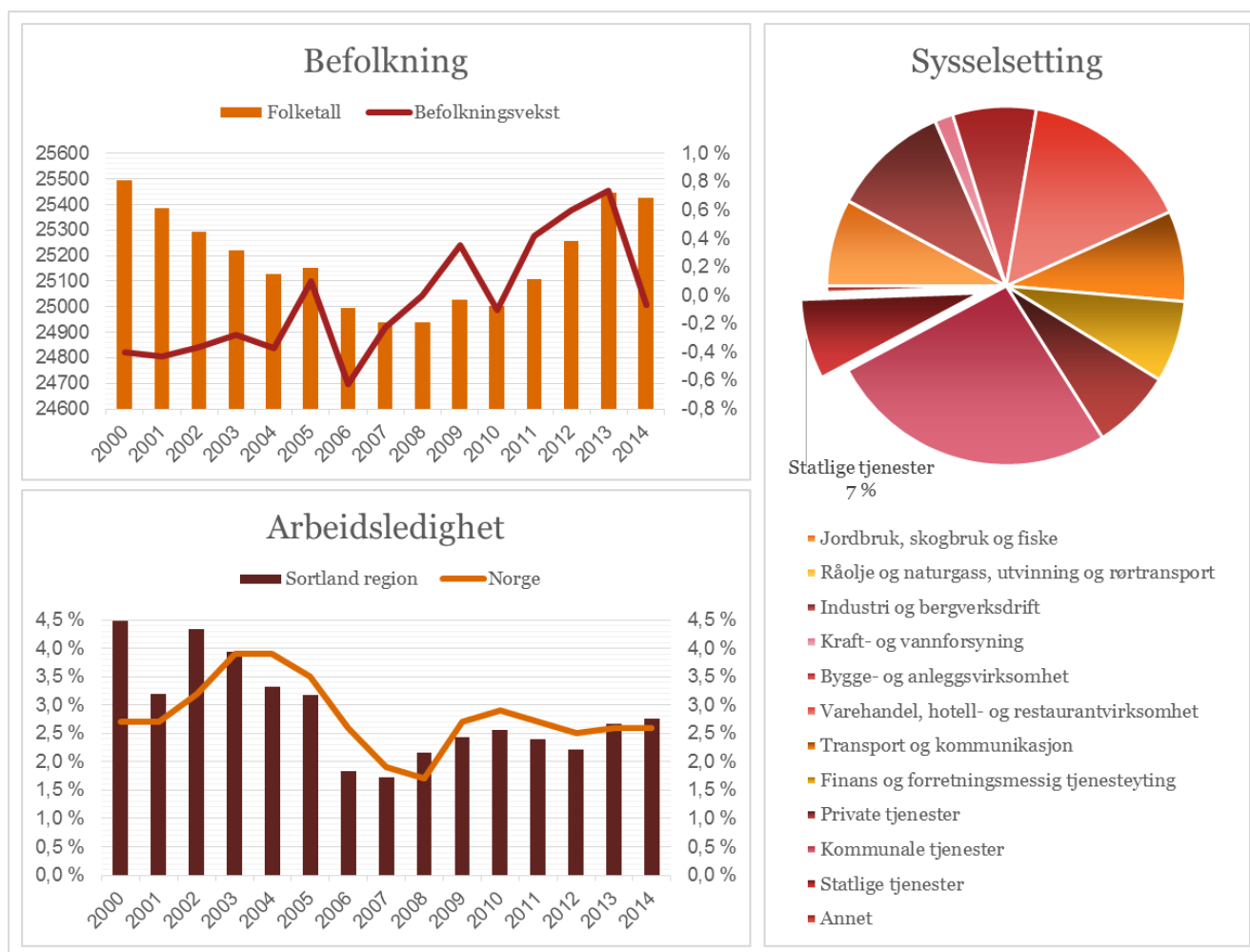
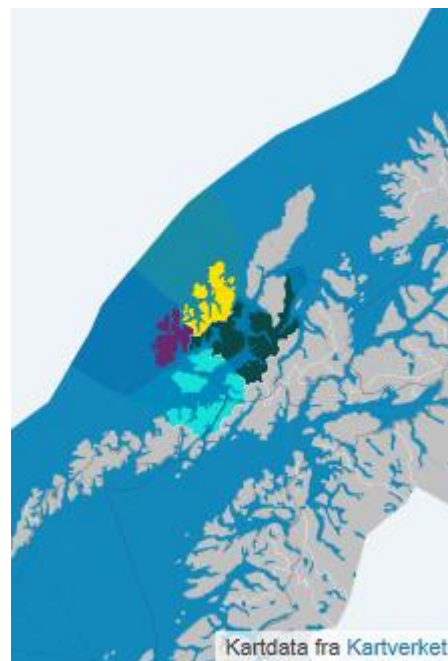
Sjøforsvarets kystvaktstasjon Sortland er lokalisert i Sortlandregionen som ligger i Vesterålen i Nordland fylke, og består av kommunene Sortland, Hadsel, Bø og Øksnes (se kart til høyre).

4.4.1 Historisk bakgrunn

Sortlandregionen hadde fra 2000 til 2008 en negativ befolkningsutvikling. Innbyggertallet ble i perioden redusert med ca. 2 %. Siden 2008 har regionen hatt en positiv utvikling, og er med 25 428 innbyggere per 31. desember 2014 nesten tilbake på samme nivå som i 2000. I motsetning til kommunene rundt har Sortland kommune hatt en positiv nettoinnpendling.

Det har i perioden fra 2000 til 2014 vært store svingninger i arbeidsledigheten. Arbeidsledigheten sank fra 4,5 % i år 2000 til 1,7 % i 2007, før den igjen steg til dagens nivå på 2,8 %. Arbeidsledigheten i regionen har i de senere årene ligget nære landsgjennomsnittet på rundt 2,5 %.

I regionen er det to næringer som dominerer: kommunale tjenester og varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet. Resterende sysselsetting fordeler seg relativt jevnt utover de resterende næringene.

Figur 19: Befolkningsutvikling, arbeidsmarked og næringsliv i Sortland region. Kilde: PANDA/SSB.

4.4.2 Forsvarets tilstedeværelse i regionen

Sjøforsvarets kystvaktstasjon Sortland er i dag hovedbasen til Kystvakten i Nord-Norge. Her holder Kystvaktsbasen med operativ ledelse til. Denne basen er i begge alternativene i FMR foreslått nedlagt. Operativ ledelse og administrasjon er foreslått samlokalisert til Haakonvern, mens enkelte logistikelementer fra basen er foreslått flyttet til Ramsund. Hvis basen blir nedlagt vil dette redusere Forsvarets personell i regionen med 354 ansatte, hvorav en stor del er besetningsmedlemmer og kun fysisk til stede ved basen under besetningsskifte. Pendlerne er med 298 mennesker den største gruppen av ansatte som blir påvirket. Antall ansatte som bor i regionen er 56. Dagens personellsituasjon er mer utførlig beskrevet i tabellen under.

Tabell 19: Personellsituasjon etter ansattes bosted på Sortland i 2015. Kilde: Forsvaret.

Stilling og sivilstatus	Sortland kommune	Sortland-regionen	Norge	Sortland-regionen uten Sortland kommune	Norge uten Sortland-regionen
Befal med familie	10	11	85	1	74
Befal i par	9	12	102	3	90
Enslig befal	11	12	130	1	118
Sivile med familie	4	4	4	0	0
Sivile i par	6	7	7	1	0
Enslige sivile	3	4	5	1	1
Vervede	1	1	16	0	15
Ansatte i FB	4	5	5	1	0
Totalt	47	56	354	9	298

Forsvaret kjøper i dag varer og tjenester for 5,7 millioner kroner i regionen og de vernepliktige har et estimert privat konsum på 10,6 millioner kroner. Det er antatt at hele beløpet forsvinner hvis disse basene legges ned. Denne effekten er i modellen håndtert gjennom de indirekte effektene på sysselsetting og befolkning.

Forsvarssjefens anbefaling

I forsvarssjefens anbefaling foreslås Sjøforsvarets kystvaktstasjon Sortland nedlagt, med dertil tilhørende administrative funksjoner og støtteelementer. Disse elementene vil bli flyttet til henholdsvis Haakonvern og Ramsund. Utfasingen er planlagt i den første perioden i langtidsplanen. Basen vil være ute av drift i løpet av 2018-2019.

Tabell 20: Tentativ tidsplan for utfasing av Sortland ved forsvarssjefens anbefaling. Kilde: Forsvaret.

Base	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Sortland	100 %	100 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Videreføring av dagens budsjett

I videreføringen av dagens budsjettsituasjon foreslås det at Kystvaktsbasen nedlegges i tilsvarende periode som i det anbefalte alternativet. Dette medfører at basen vil bli lagt ned i løpet av 2018-2019. Tabellen under beskriver utfasingsforløpet i videreføringen av dagens budsjett.

Tabell 21: Tentativ tidsplan for utfasing av Sortland ved videreføring av dagens budsjett. Kilde: Forsvaret.

Base	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Sortland	100 %	100 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

4.4.3 Regionaløkonomisk analyse

Under følger en analyse av de regionaløkonomiske konsekvensene for Sortlandregionen. Analysen bygger på to scenarier, der scenario 1 har et mer positivt hendelsesforløp. Fordelt på ansettelseskategori, familieforhold og arbeidsmarkedsstørrelse vil effekten av nedleggelsen av basen være forskjellige. Dette reflekteres i de forskjellige scenariene. I tabellen under beskrives denne effekten i nærmere detalj. Den prosentvise fordelingen beskriver andel personer som flytter ut av regionen i de forskjellige scenariene. Bakgrunnen for denne fordelingen er nærmere beskrevet i metodekapittelet (jfr. figur 10 og 11).

Tabell 22: Andel ansatte som vil flytte fra Sortlandregionen.

Stilling og sivilstatus	Scenario 1	Scenario 2
Befal med familie	25 %	75 %
Befal i par	75 %	100 %
Enslig befal	100 %	100 %
Sivile med familie	0 %	25 %
Sivile i par	0 %	25 %
Enslige sivile	0 %	50 %
Vervede	100 %	100 %
Ansatte i FB	0 %	25 %

Resultat

Basert på antagelsene i scenario 1 estimerer vi at bortfallet av basene i Sortlandregionen medfører en reduksjon i lokalbefolkningen på totalt 42 mennesker³². Av denne gruppen er det 25 ansatte ved basene som vil flytte fra regionen. Scenariet antar videre at 31 ansatte på basene forblir i regionen. Vi antar videre at pendlerne inn i regionen fortsatt vil ha sin arbeidsplass i nord om bord på fartøyene, men ikke lenger regnes som sysselsatt i Sortlandregionen. Dette medfører at innpendlingen til regionen reduseres med 298 personer. Tabellen under beskriver disse effektene nærmere.

³² I tabellene som beskriver scenario kan det forekomme avrundingsfeil. Dette har imidlertid ingen konsekvenser på presisjonsnivået i selve analysen.

Tabell 23: Antall personer som flytter fra Sortland region ved scenario 1.

Stilling og sivilstatus	Flytter fra Sortland region		Forblir i Sortlandregionen	Innpendling	Antall stillinger som legges ned
	Ansatte	Antall personer i husholdningene inkl. ansatte			
Befal med familie	3	11	8	74	85
Befal i par	9	17	3	90	102
Enslig befal	12	12	0	118	130
Sivile med familie	0	0	4	0	4
Sivile i par	0	0	7	0	7
Enslige sivile	0	0	4	1	5
Vervede	1	1	0	15	16
Ansatte i FB	0	0	5	0	5
Totalt	25	42	31	298	354

Det noe mer negative scenario 2 estimerer at bortfallet av Sjøforsvarets kystvaktstasjon Sortland medfører en reduksjon i befolkningen på totalt 82 mennesker. Av denne gruppen er det 39 ansatte ved basen som vil flytte fra regionen. Scenariet antar videre at 17 ansatte på basen forblir i regionen. Vi antar videre at pendlerne inn i regionen vil fortsatt ha sin arbeidsplass i nord (om bord på fartøyene), men ikke lenger regnes som sysselsatt i Sortlandregionen. Dette medfører at innpendlingen til regionen reduseres med 298 personer. Tabellen under beskriver dette nærmere.

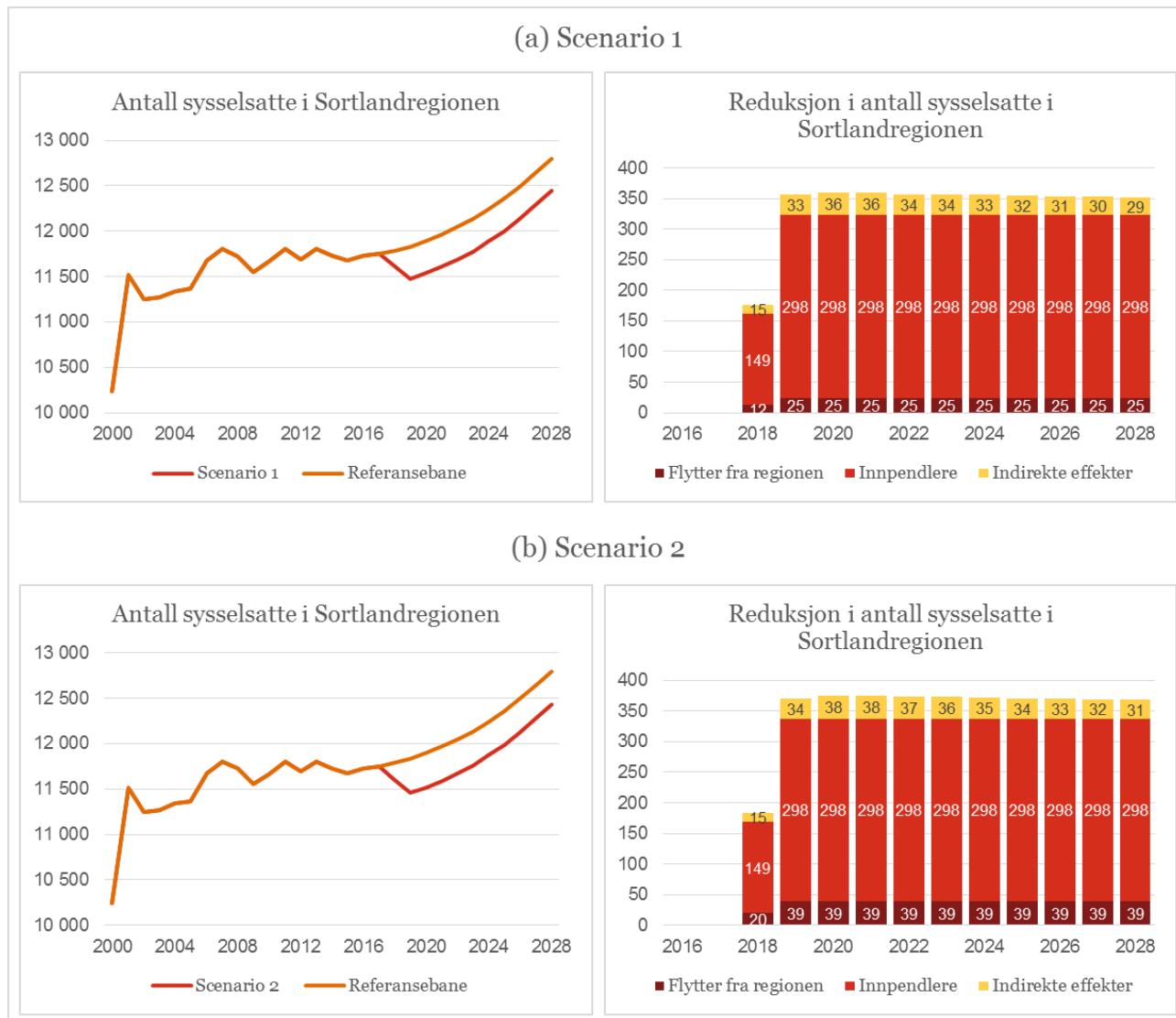
Tabell 24: Antall personer som flytter fra Sortlandregionen ved scenario 2.

Stilling og sivilstatus	Flytter fra Sortlandregionen		Forblir i Sortlandregionen	Innpendling	Antall stillinger som legges ned
	Ansatte	Antall personer i husholdningene inkl. ansatte			
Befal med familie	8	33	3	74	85
Befal i par	12	23	0	90	102
Enslig befal	12	12	0	118	130
Sivile med familie	1	4	3	0	4
Sivile i par	2	3	5	0	7
Enslige sivile	2	2	2	1	5
Vervede	1	1	0	15	16
Ansatte i FB	1	3	4	0	5
Totalt	39	82	17	298	340

Overordnet ser vi at effekten på sysselsettingen i Sortlandregionen blir begrenset i begge scenariene. I scenario 1 blir den direkte effekten på sysselsettingen i regionen på 323 personer, hvorav 298 er pendlere. Den indirekte effekten, som også tar med det reduserte konsumet fra vernepliktige, andre innkjøp som Forsvaret gjør i regionen og det reduserte konsumet fra ansatte inkludert pendlerne, blir på 29 ansatte i slutten av perioden. Dette reduserer sysselsettingen i regionen med 2,8 % mot referansebanen i 2028, hvis en også tar med frafallet av de 298 pendlerne.

I scenario 2 er også effekten begrenset. Den direkte effekten av nedleggelsene blir på 337 personer inkludert pendlere i perioden. Den indirekte effekten varier noe mer, men stabiliserer seg på 31 ansatte i slutten av 2028.

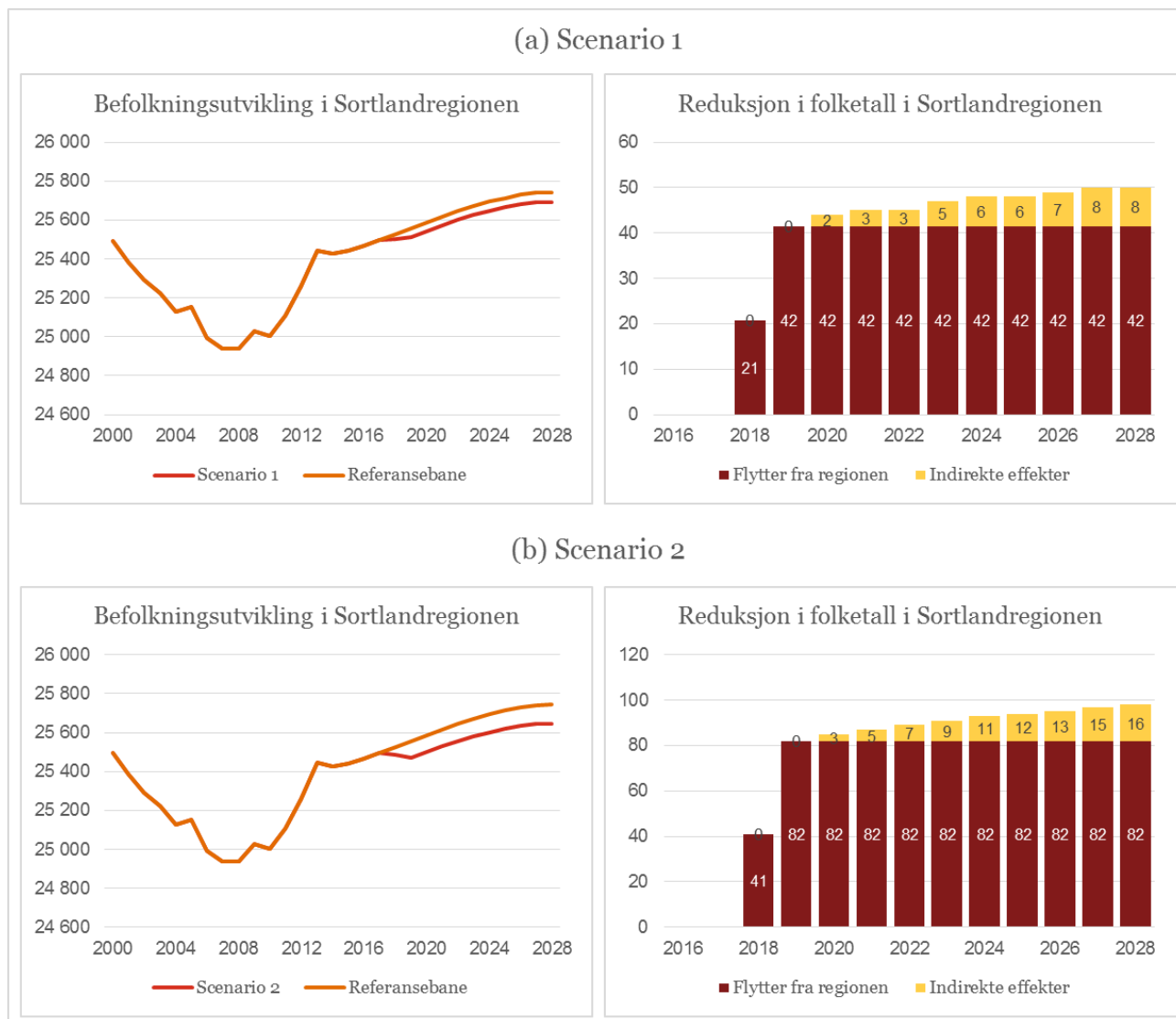
Dette reduserer sysselsettingen i regionen med 2,9 % mot referansebanen i slutten av perioden, hvis en tar med pendlere. Begge scenariene er nærmere beskrevet i figurene under. Effektene i begge scenarier skyldes overveiende pendlerne. Konsekvensen av dette er at de indirekte effektene er lavere fordi pendlere kun bruker en del av inntekten sin i regionen.

Figur 20: Utvikling i antall sysselsatte i Sortlandregionen ved forsvarssjefens anbefaling/videreføring av dagens budsjett.

Effekten på befolkningsutviklingen er marginal i begge scenarier, sett mot referansebanen. I scenario 1 reduserer nedleggelsen av basene befolkningsutviklingen med ca. 0,2 %, mot referansebanen i 2028. Denne indirekte effekten øker i perioden og bidrar til å redusere befolkningen med ytterligere 8 personer.

I scenario 2 er effekten noe større. Nedleggelsen av basene medfører en negativ effekt på befolkningsutviklingen med ca. 0,4 % mot referansebanen, i 2028. De indirekte effektene blir også noe større; befolkningen vil bli redusert med ytterligere 16 personer mot referansebanen i 2028. Dette beskrives i figurene under.

Figur 21: Befolkningsutvikling i Sortlandregionen ved forsvarssjefens anbefaling/videreføring av dagens budsjett.

Vurdering

Nedleggelse av Forsvarets aktivitet vil redusere sysselsettingen med i underkant av 3 %. De fleste av disse ansatte er imidlertid pendlere og jobber som besetningsmedlemmer. Dette fører til at befolkningen kun reduseres marginalt sammenlignet med referansebanen. Derfor vurderes konsekvensen for Sortlandregionen til å være liten.

4.5 Setnesmoen

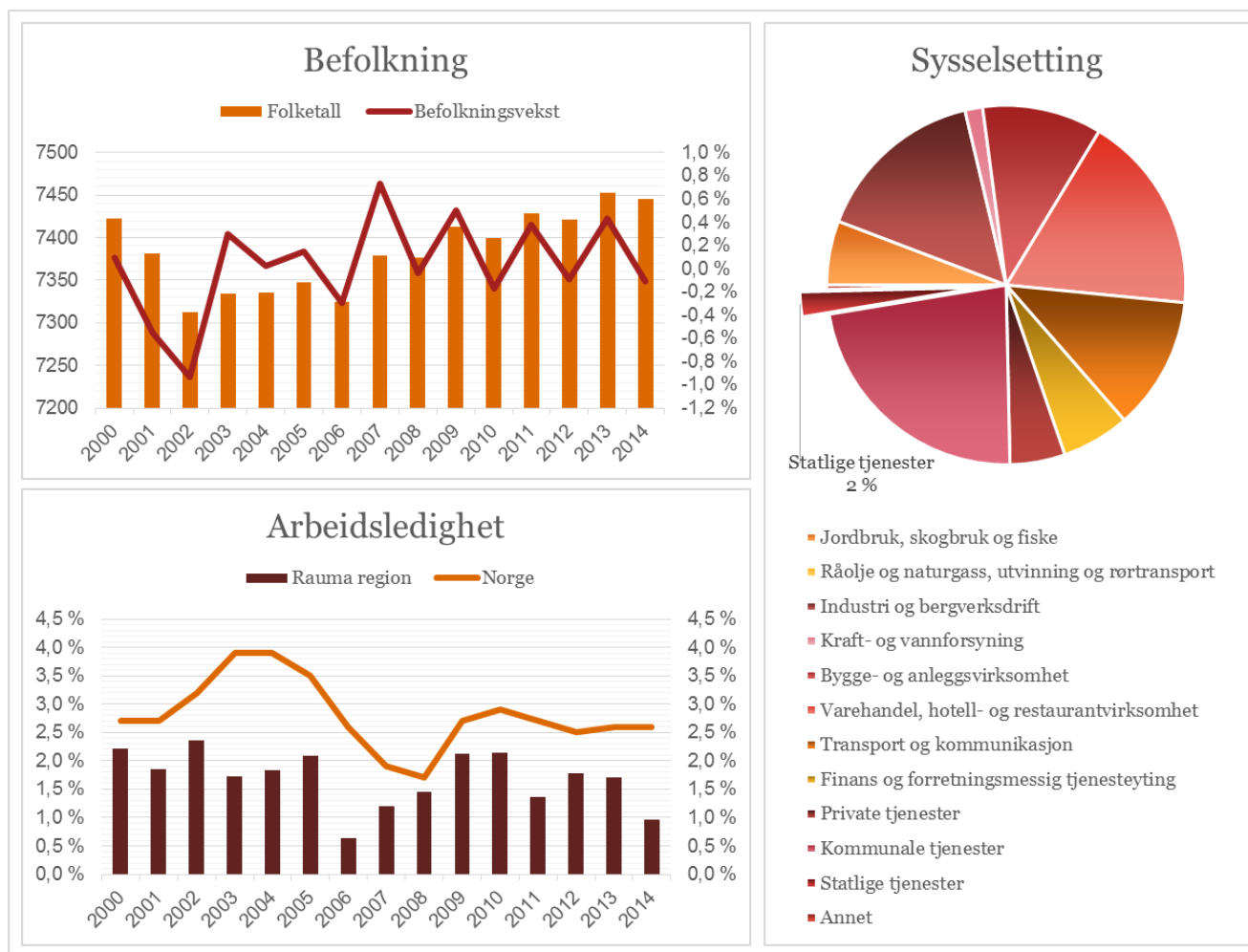
Landbasen Setnesmoen er lokalisert i Raumaregionen, som består av Rauma kommune, og ligger i Romsdal i Møre og Romsdal fylke (se kart til høyre).

4.5.1 Historisk bakgrunn

Befolkningsutviklingen i Raumaregionen har siden 2002 hatt en positiv trend. Innbyggertallet i regionen har steget fra 7 312 i 2002 til 7 445 i 2014. I samme periode har nettoinnpendling økt fra -440 i 2002 til -301 i 2014.

Arbeidsledigheten i regionen har i hele perioden ligget under landsgjennomsnittet, og var i 2006 så lav som 0,6 %. I dag er arbeidsledigheten i regionen ca. 1 %.

Det er tre næringer som står for over halvparten av sysselsettingen i regionen: kommunale tjenester (23 %), varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet (18 %) og industri og bergverksdrift (16 %). Andel sysselsatte i statlige tjenester utgjør i denne regionen kun 2 %.

Figur 22: Befolkningsutvikling, arbeidsmarked og næringsliv i Raumaregionen. Kilde: PANDA/SSB.

4.5.2 Forsvarets tilstedeværelse i regionen

Raumaregionens militære infrastruktur knytter seg primært til HV-11 sin distriktstab på Setnesmoen. Denne basen er foreslått nedlagt både i forsvarssjefens anbefalte struktur og ved en videreføring av dagens budsjett. Ifølge FMR avvikles denne basen for å frigjøre ressurser til en taktisk integrert Heimvernsstab og ledelse. Totalt er det 18 personer i Rauma kommune og 14 utenfor regionen som er berørt av den potensielle nedleggelsen. Endringer i dagens personellsituasjon er mer utførlig beskrevet i tabellen under. Det finnes ingen vernepliktige på Setnesmoen, men Forsvaret kjøper i dag varer og tjenester for 0,3 mill. kroner i regionen. Det er antatt at hele beløpet forsvinner ut av lokaløkonomien hvis basene legges ned. Disse effektene er tatt med som indirekte i våre modeller.

Tabell 25: Personellsituasjon etter ansattes bosted på Setnesmoen i 2015. Kilde: Forsvaret.

Stilling og sivil-status	Rauma kommune	Rauma-regionen	Norge	Rauma-regionen uten Rauma kommune	Norge uten Rauma-regionen
Befal med familie	4	4	8	0	4
Befal i par	4	4	6	0	3
Enslig befal	3	3	9	0	6
Sivile med familie	2	2	3	0	1
Sivile i par	3	3	3	0	0
Enslige sivile	2	2	3	0	1
Vervede	0	0	0	0	0
Ansatte i FB	0	0	0	0	0
Totalt	18	18	32	0	14

Forsvarssjefens anbefaling

I forsvarssjefens anbefaling er Setnesmoen faset ut helt i løpet av 2016-2018. Alternativet legger opp til en raskest mulig nedskalering og utfasing av basen. Tabellen under beskriver utfasingsforløpet i det anbefalte alternativet.

Tabell 26: Tentativ tidsplan for utfasing av Setnesmoen ved forsvarssjefens anbefaling. Kilde: Forsvaret.

Base	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Setnesmoen	50 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Videreføring av dagens budsjett

I videreføringen av dagens budsjett indikerer forsvarssjefen også at basen skal nedlegges med samme tidsforløp som i den forrige perioden. Dette er nærmere beskrevet i tabellen under.

Tabell 27: Tentativ tidsplan for utfasing av Setnesmoen ved videreføring av dagens budsjett. Kilde: Forsvaret.

Base	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Setnesmoen	50 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

4.5.3 Regionaløkonomiske konsekvenser

Under følger en analyse av de regionaløkonomiske konsekvensene for Raumaregionen. Analysen bygger på to scenarier, der scenario 1 har et mer positivt hendelsesforløp. Fordelt på ansettelseskategori, familieforhold og arbeidsmarkedstørrelse vil effekten av nedleggelsen av basen være forskjellige. Dette reflekteres i de forskjellige scenariene. I tabellen under beskrives denne effekten i nærmere detalj. Den prosentvise fordelingen beskriver andel personer som flytter ut av regionen i de forskjellige scenariene. Dette er vist i tabellen nedenfor. Bakgrunnen for denne fordelingen er nærmere beskrevet i metodekapittelet (jfr. figur 10 og 11).

Tabell 28: Andel ansatte som vil flytte fra Raumaregionen.

Stilling og sivilstatus	Scenario 1	Scenario 2
Befal med familie	50 %	100 %
Befal i par	100 %	100 %
Enslig befal	100 %	100 %
Sivile med familie	0 %	25 %
Sivile i par	0 %	50 %
Enslige sivile	25 %	75 %
Vervede	100 %	100 %
Ansatte i FB	0 %	50 %

Resultat

Basert på antagelsene i scenario 1 estimerer vi at bortfallet av Setnesmoen medfører en reduksjon i Raumas befolkning på totalt 19 mennesker³³. Av denne gruppen er det ni ansatte ved basen som vil flytte fra Rauma. Scenariet antar videre at syv ansatte forblir i Raumaregionen. Vi antar videre at pendlerne inn i regionen vil finne arbeidsplasser i regionen de pendler fra. Dette medfører at innpendlingen til regionen reduseres med åtte personer. Tabellen under beskriver dette nærmere.

Tabell 29: Antall personer som flytter fra Rauma region ved scenario 1.

Stilling og sivilstatus	Flytter fra Rauma region		Forblir i Rauma region	Innpendling	Antall stillinger som legges ned
	Ansatte	Antall personer i husholdningene inkl. ansatte			
Befal med familie	2	9	2	4	8
Befal i par	4	7	0	3	6
Enslig befal	3	3	0	6	9
Sivile med familie	0	0	2	1	3
Sivile i par	0	0	3	0	3
Enslige sivile	1	1	2	1	3
Vervede	0	0	0	0	0
Ansatte i FB	0	0	0	0	0
Totalt	9	19	9	14	32

³³ I tabellene som beskriver scenario kan det forekomme avrundingsfeil. Dette har imidlertid ingen konsekvenser på presisjonsnivået i selve analysen.

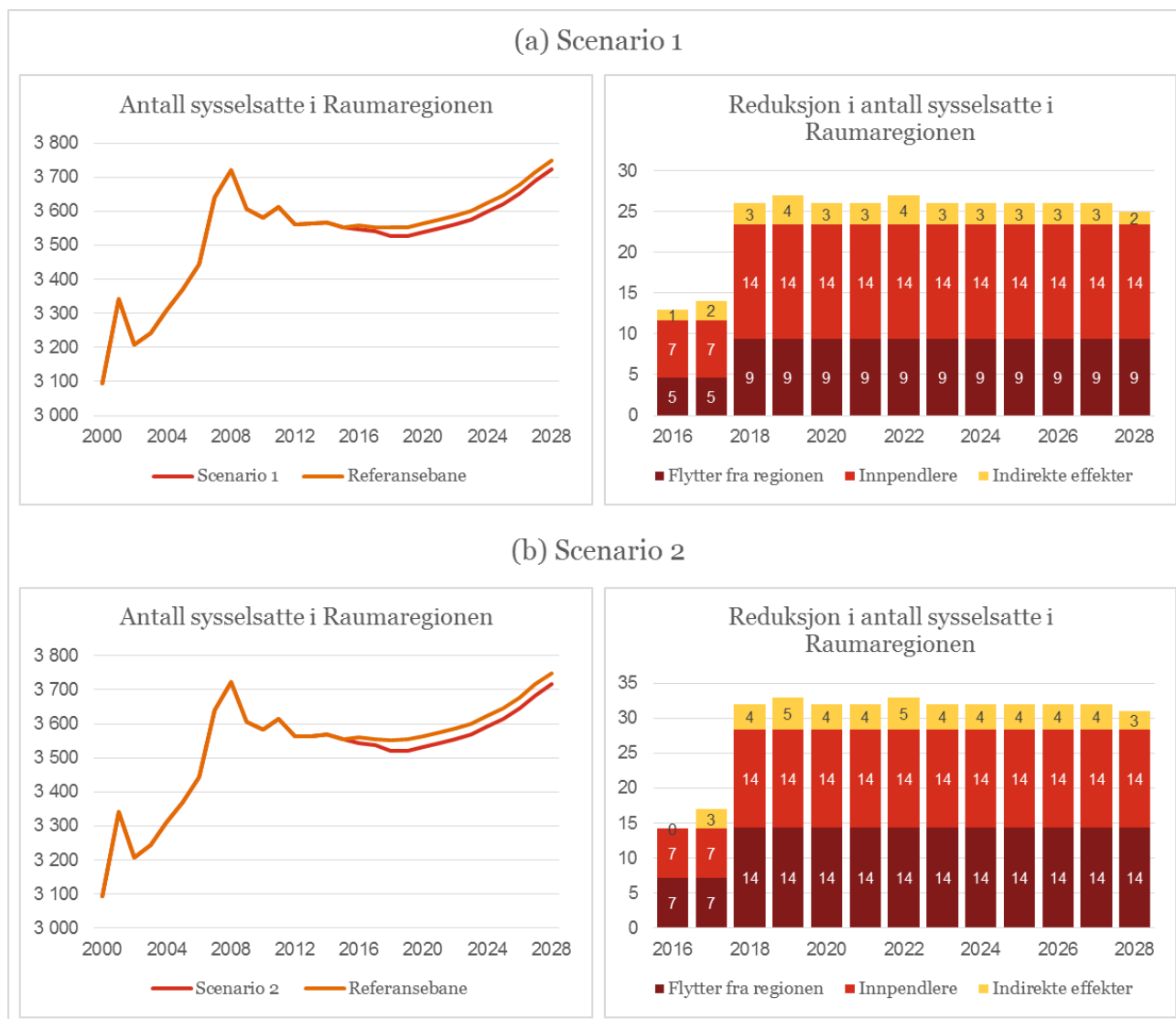
Det noe mer negative scenario 2 estimerer at bortfallet av basene i Raumaregionen medfører en reduksjon i befolkningen på totalt 33 mennesker. I dette scenariet er det 14 ansatte ved basen som vil flytte fra regionen. Scenariet antar videre at fire ansatte vil forbli i regionen. Vi antar videre at pendlerne inn i regionen vil finne arbeidsplasser i regionen de pendler fra. Dette medfører at innpendlingen til regionen reduseres med åtte personer. Tabellen under beskriver dette nærmere.

Tabell 30: Antall personer som flytter fra Rauma region ved scenario 2.

Stilling og sivilstatus	Flytter fra Rauma region		Forblir i Rauma region	Innpendingling	Antall stillinger som legges ned
	Ansatte	Antall personer i husholdningene inkl. ansatte			
Befal med familie	4	17	0	4	8
Befal i par	4	7	0	3	6
Enslig befal	3	3	0	6	9
Sivile med familie	1	2	2	1	3
Sivile i par	1	2	1	0	3
Enslige sivile	2	2	1	1	3
Vervede	0	0	0	0	0
Ansatte i FB	0	0	0	0	0
Totalt	14	33	4	14	32

Overordnet ser vi at effekten på sysselsettingen i Raumaregionen blir marginal i begge scenariene. I scenario 1 blir den direkte sysselsettingseffekten på 23 personer. Den indirekte effekten, som inkluderer redusert innkjøp fra Forsvaret, blir på to personer i slutten av perioden. Dette reduserer sysselsettingen i regionen med ca. 0,7 % mot referansebanen i 2028 hvis en også tar med reduksjonen av pendlere inn til regionen.

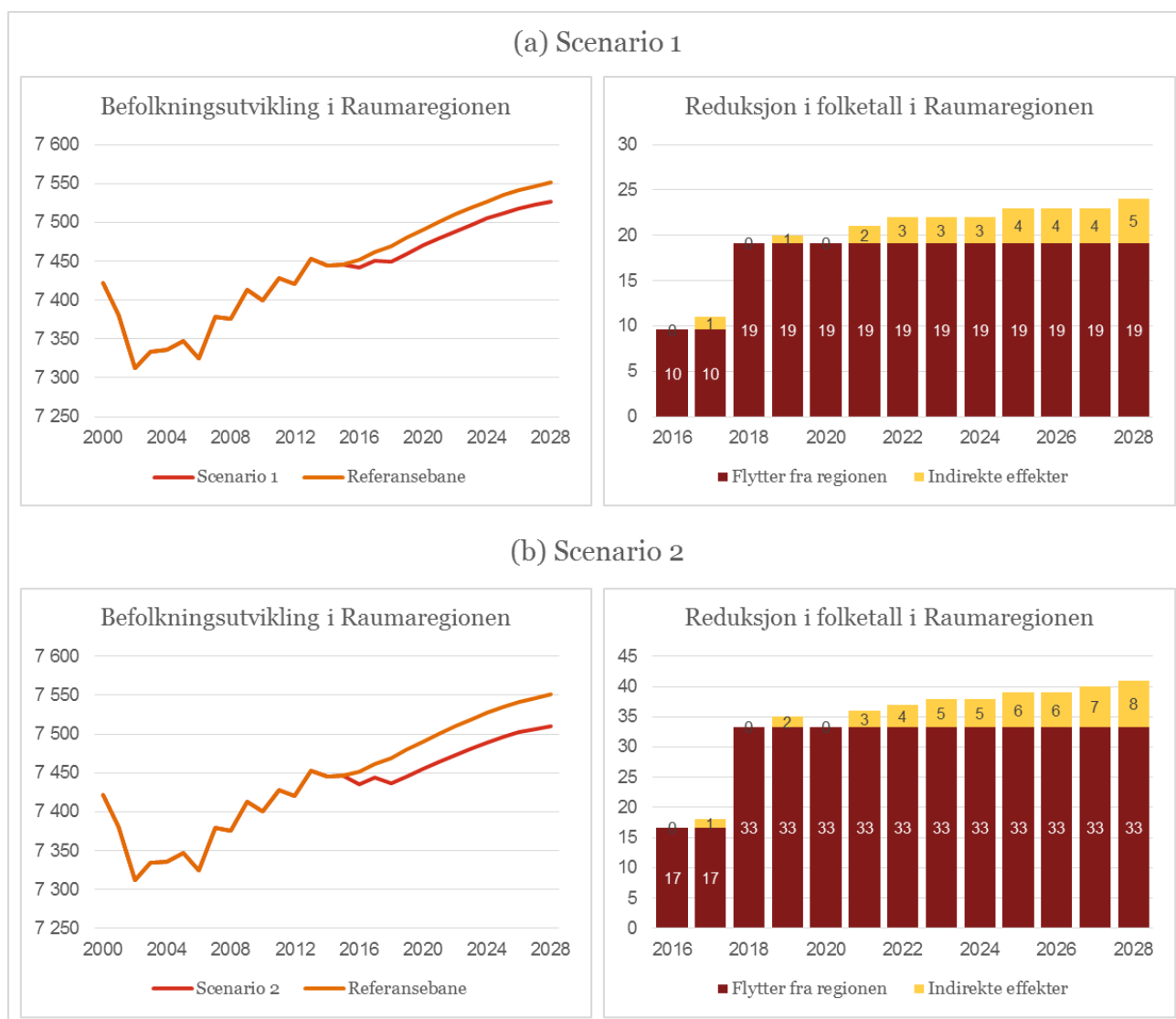
I scenario 2 er effekten fortsatt marginal. Den direkte effekten av nedleggelsene blir på 28 færre sysselsatte i perioden. Den indirekte effekten varier noe mer, men stabiliserer seg på tre personer i slutten av 2028. Dette reduserer sysselsettingen i regionen med ca. 0,8 % mot referansebanen i slutten av perioden, hvis en tar med den negative pendlereffekten. Begge scenariene bærer preg av å ha marginale effekter på sysselsettingen i regionen i hele perioden. Begge scenariene er nærmere beskrevet i figurene under.

Figur 23: Utvikling i antall sysselsatte i Raumaregionen ved forsvarssjefens anbefaling/videreføring av dagens budsjett.

Effekten på befolkningsutviklingen er marginal i begge scenarier, målt mot referansebanen. I scenario 1 reduserer nedleggelsen av basene befolkningsutviklingen med 0,3 % mot referansebanen i 2028. Totalt vil befolkningen i Rauma bli redusert med 24 innbyggere, hvorav fem innbyggere skyldes indirekte effekter.

I scenario 2 er effekten noe større, om enn marginalt. Nedleggelsen av basene medfører en negativ effekt av befolkningsutviklingen på i overkant av 0,5 % mot referansebanen i 2028. Befolkningen vil bli redusert med totalt 41 personer mot referansebanen i 2028.

Figur 24: Befolkningsutvikling i Raumaregionen ved forsvarssjefens anbefaling/videreføring av dagens budsjett.

Vurdering

Det er kun et fåtall ansatte som er berørt av nedleggelsen av Forsvarets aktivitet, og dermed vurderes konsekvensen for Raumaregionen til å være marginal.

4.6 Dombås

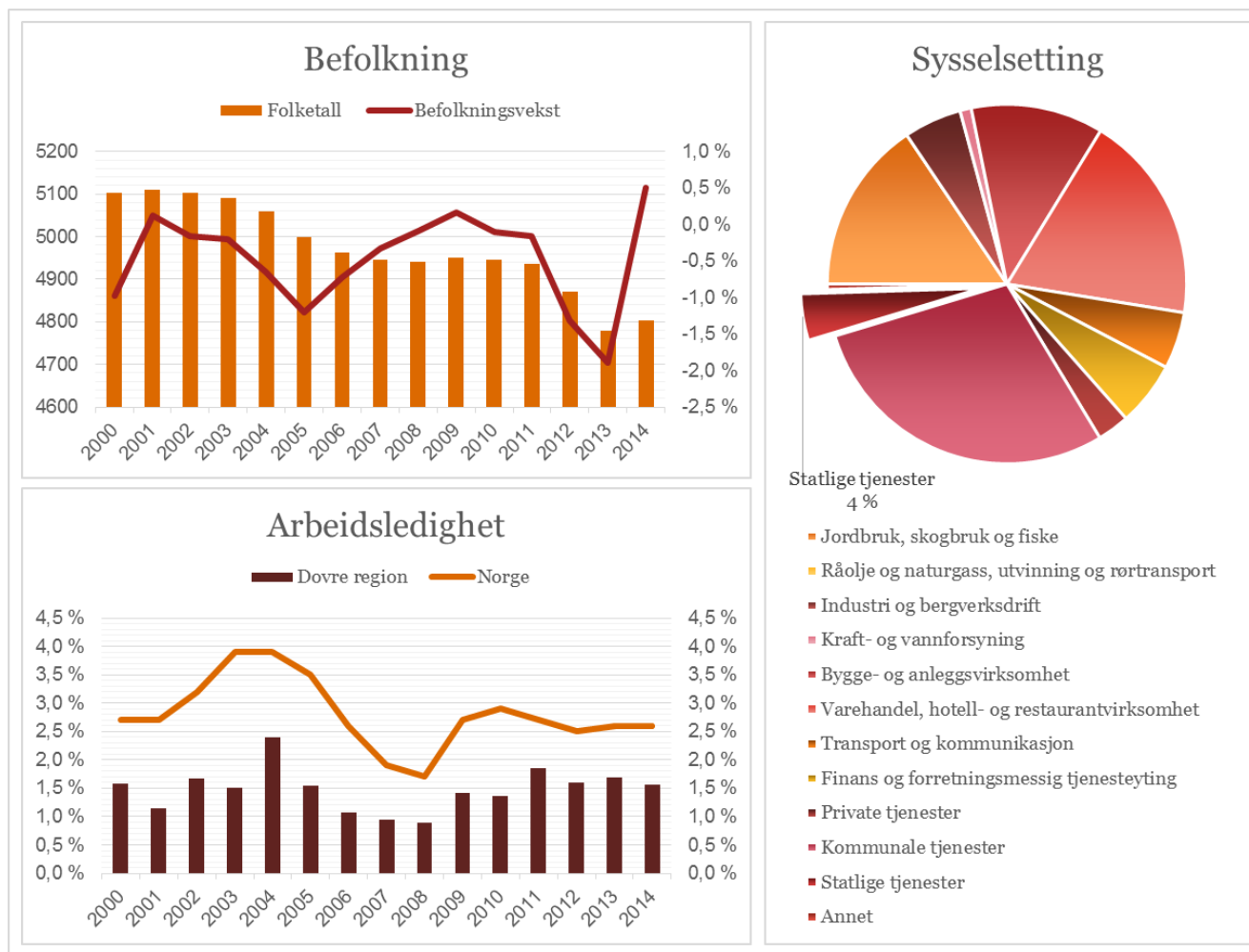
Landbasen Dombås er lokalisert i Dovreregionen, som ligger i Gudbrandsdalen i Oppland fylke. Regionen består av Dovre og Lesja kommune (se kart til høyre).

4.6.1 Historisk bakgrunn

Dovreregionen har siden starten av 2000-tallet opplevd en negativ befolkningsutvikling. Innbyggertallet sank fra 5 104 i 2000 til 4 804 i 2014. Dette skyldes først og fremst fraflytting fra regionen, men også at det fødes færre barn sammenlignet med antall mennesker som dør.

Et begrenset antall arbeidsplasser har dessuten ført til at det er flere mennesker som pendler ut av regionen enn omvendt. Arbeidsledigheten i regionen har likevel ligget under landsgjennomsnittet, og var i 2014 så lavt som 1,6 %.

Kommunale tjenester, varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet, og jordbruk, skogbruk og fiske er de dominante næringene i regionen. Disse sysselsetter henholdsvis 29 %, 19 % og 16 %. Andel sysselsatte i statlige tjenester, som innebefatter Forsvaret, utgjør 4 % i denne regionen.

Figur 25: Befolkningsutvikling, arbeidsmarked og næringsliv i Dovreregionen. Kilde: PANDA/SSB.

4.6.2 Forsvarets tilstedeværelse i regionen

I Dovre ligger HV-basen Dombås. Denne basen huser Heimevernets skole og kompetansesenter som i dag er våpenskolen til Heimevernet. Denne skolen utdanner i dag 1 400 HV-befal i året. Dette kompetansesenteret er i FMRs alternativer foreslått slått sammen med Flyvåpenets kompetanseutviklingsprogram og skal samlokaliseres på Værnes. Dermed er basen foreslått nedlagt i begge alternativene. Dette tiltaket vil derfor medføre at det legges ned/flyttes 48 stillinger, hvorav 29 ansatte som vil være påvirket bor i Dovreregionen.

Tabell 31: Personellsituasjon etter ansattes bosted på Dombås i 2015. Kilde: Forsvaret.

Stilling og sivilstatus	Dovre kommune	Dovre-regionen	Norge	Dovreregionen uten Dovre kommune	Norge uten Dovreregionen
Befal med familie	3	3	11	0	8
Befal i par	4	4	11	0	7
Enslig befal	5	5	8	0	4
Sivile med familie	5	8	8	2	0
Sivile i par	3	4	4	1	0
Enslige sivile	2	2	3	0	1
Vervede	0	0	0	0	0
Ansatte i FB	3	3	3	0	0
Totalt	26	29	48	3	19

I tillegg vil Forsvarets regionale kjøp av varer og tjenester som er tilknyttet denne basen, samt det private konsumet til de vernepliktige, forsvinne ut av regionen. I 2014 har Forsvaret kjøpt varer og tjenester for 0,9 mill. kroner i regionen, mens det private konsumet til vernepliktige er estimert til å være på 0,1 mill. kroner.

Forsvarssjefens anbefaling

I forsvarssjefens fagmilitære råd foreslås Dombås nedlagt. Kompetansen overføres til et felles treningssenter, med Luftvåpenet, på Værnes. Basen er i alternativet forespeilet en nedleggelse innen 2017. Tabellen under beskriver utfasingsforløpet i det anbefalte alternativet.

Tabell 32: Tentativ tidsplan for utfasing av Dombås ved forsvarssjefens anbefaling. Kilde: Forsvaret.

Base	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Dombås	100 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Videreføring av dagens budsjett

I videreføringen av dagens budsjettsituasjon foreslås også Dombås nedlagt innen utgangen av 2017. Kompetansen innføres i en felles grunnleggende befalsutdanning. Dette alternativet endrer ikke anbefalingen om nedleggelse av basen.

Tabell 33: Tentativ tidsplan for utfasing av Dombås ved videreføring av dagens budsjett. Kilde: Forsvaret.

Base	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Dombås	100 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

4.6.3 Regionaløkonomiske konsekvenser

Under følger en analyse av de regionaløkonomiske konsekvensene for Dovreregionen. Analysen bygger på to scenarier, der scenario 1 har et mer positivt hendelsesforløp. Fordelt på ansettelseskategori, familieforhold og arbeidsmarkedstørrelse vil effekten av nedleggelsen være forskjellige. Dette reflekteres i de forskjellige scenariene. I tabellen under beskrives denne effekten i nærmere detalj. Den prosentvise fordelingen beskriver andel personer som flytter ut av regionen i de forskjellige scenariene. Dette er vist i tabellen nedenfor. Bakgrunnen for denne fordelingen er nærmere beskrevet i metodekapittelet (jfr. figur 10 og 11).

Tabell 34: Andel ansatte som vil flytte fra Dovreregionen.

Stilling og sivilstatus	Scenario 1	Scenario 2
Befal med familie	75 %	100 %
Befal i par	100 %	100 %
Enslig befal	100 %	100 %
Sivile med familie	0 %	50 %
Sivile i par	25 %	75 %
Enslige sivile	50 %	100 %
Vervede	100 %	100 %
Ansatte i FB	25 %	75 %

Resultat

Basert på antagelsene i scenario 1, estimerer vi at bortfallet av basene i Dovreregionen medfører en reduksjon i befolkningen på totalt 27 mennesker³⁴. Av denne gruppen er det 14 ansatte ved basen som vil flytte fra regionen. Scenariet antar videre at 15 ansatte i Dovreregionen forblir i regionen. Vi antar videre at pendlerne inn i regionen vil finne arbeidsplasser i regionen de pendler fra. Dette medfører at innpendlingen til regionen reduseres med 19 personer. Tabellen under beskriver dette nærmere.

Tabell 35: Antall personer som flytter fra Dovreregionen ved scenario 1.

Stilling og sivilstatus	Flytter fra Dovreregionen		Forblir i Dovreregionen	Innpending	Antall stillinger som legges ned
	Ansatte	Antall personer i husholdningene inkl. ansatte			
Befal med familie	3	10	1	8	11
Befal i par	4	7	0	7	11
Enslig befal	5	5	0	4	8
Sivile med familie	0	0	8	0	8
Sivile i par	1	2	3	0	4
Enslige sivile	1	1	1	1	3
Vervede	0	0	0	0	0
Ansatte i FB	1	2	2	0	3
Totalt	14	27	15	19	48

³⁴ I tabellene som beskriver scenario kan det forekomme avrundingsfeil. Dette har imidlertid ingen konsekvenser på presisjonsnivået i selve analysen.

Det noe mer negative scenario 2, estimerer at bortfallet av basene i Dovreregionen medfører en reduksjon i befolkningen på totalt 54 mennesker. Av denne gruppen er det 23 ansatte ved basen som vil flytte fra regionen. Scenariet antar videre at 6 ansatte ved Dovre forblir i regionen. Vi antar videre at pendlerne inn i regionen vil finne arbeidsplasser i regionen de pendler fra. Dette medfører at innpendlingen til regionen reduseres med 19 personer. Tabellen under beskriver dette nærmere.

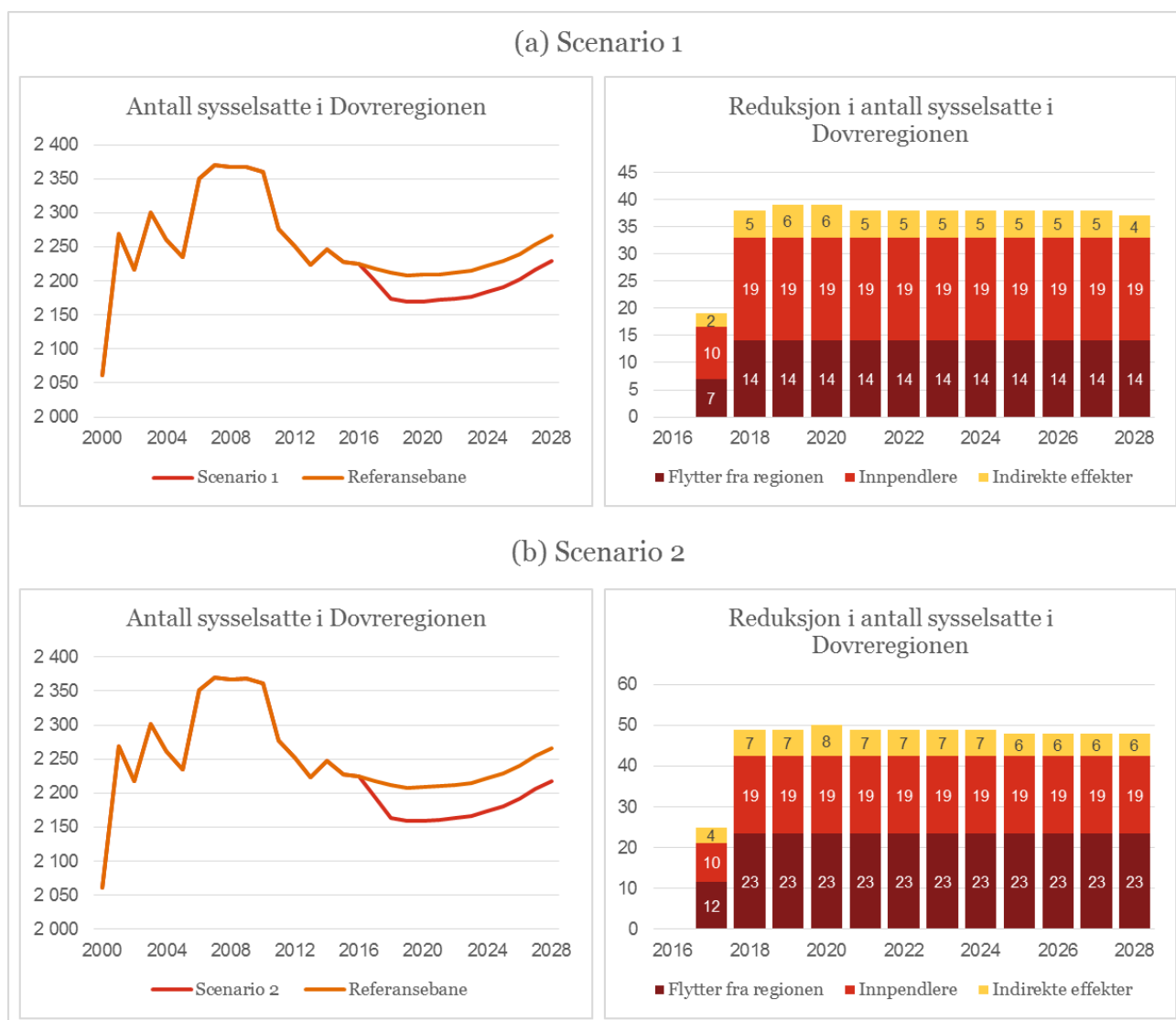
Tabell 36: Antall personer som flytter fra Dovreregionen ved scenario 2.

Stilling og sivilstatus	Flytter fra Dovreregionen		Forblir i Dovreregionen	Innpendingling	Antall stillinger som legges ned
	Ansatte	Antall personer i husholdningene inkl. ansatte			
Befal med familie	3	13	0	8	11
Befal i par	4	7	0	7	11
Enslig befal	5	5	0	4	8
Sivile med familie	4	15	4	0	8
Sivile i par	3	6	1	0	4
Enslige sivile	2	2	0	1	3
Vervede	0	0	0	0	0
Ansatte i FB	2	6	1	0	3
Totalt	23	54	6	19	48

Overordnet ser vi at effekten på sysselsettingen i Dovreregionen blir begrenset i begge scenariene. I scenario 1 blir den direkte effekten på sysselsettingen i regionen 33 personer. Den indirekte effekten, som også tar med det reduserte konsumet fra vernepliktige og andre kjøp fra Forsvaret, blir på fire ansatte i slutten av perioden. Dette reduserer sysselsettingen i regionen med ca. 1,6 % mot referansebanen³⁵ i 2028, hvis du tar med reduksjonen av pendlere på sysselsettingen.

I scenario 2 er også effekten liten. Den direkte effekten av nedleggelsene blir på 42 personer i perioden. Den indirekte effekten varierer noe mer, men stabiliserer seg på seks personer i slutten av 2028. Dette reduserer sysselsettingen i regionen med ca. 2,1 % mot referansebanen i slutten av perioden, hvis en tar med den negative pendlereffekten. Begge scenariene er nærmere beskrevet i figurene under.

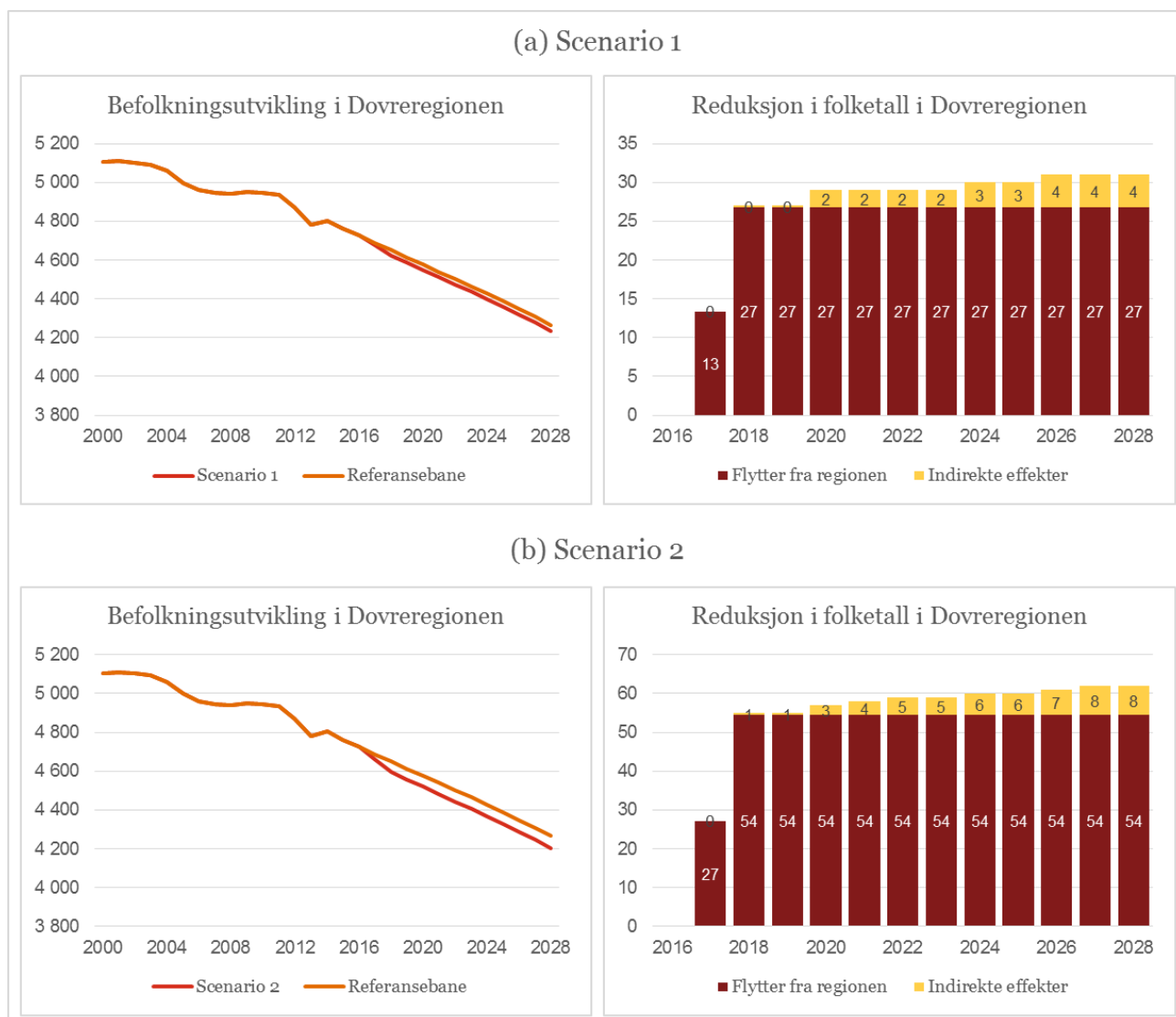
³⁵ Estimeringen av antall sysselsatte er påvirket av en rekke makroøkonomiske variabler, blant annet vekstrater i eksport til utlandet, eksport til resten av landet og private investeringer. Disse vekstratene er forskjellige for ulike næringer og er basert på nasjonale MODAG beregninger. Siden tallene fra MODAG-beregningen er nasjonale tall, blir de deretter brutt ned for de enkelte regionene. Dette har til følge at den regionale utviklingen kan være overestimert eller underestimert for enkelte regioner. Siden vi bruker de samme makroøkonomiske forutsetningene i beregningen av henholdsvis referansebanen og scenario 1 og 2, påvirker dette imidlertid ikke selve konsekvensanalysen.

Figur 26: Utvikling i antall sysselsatte i Dovreregionen ved forsvarssjefens anbefaling/videreføring av dagens budsjett.

Effekten på befolkningsutviklingen er liten i begge scenarier, sammenliknet med referansebanen. I scenario 1 reduserer nedleggelsen av basene befolkningsutviklingen med ca. 0,7 %, mot referansebanen i 2028, der denne reduksjonen tilsvarer 27 personer. Den indirekte effekten øker i perioden til å redusere befolkningen med ytterligere fire personer i slutten av perioden.

I scenario 2 er effekten noe større. Nedleggelsen av basene medfører en negativ effekt på befolkningsutviklingen med ca. 1,5 % mot referansebanen, i 2028. Dette tilsvarer en befolkningsreduksjon på 62 personer. De indirekte effektene blir også noe større. Befolkningen vil bli redusert med åtte personer som følge av indirekte effekter, sammenliknet med referansebanen i 2028. Effekten på befolkningsutviklingen må anses som liten i hele perioden, målt mot referansebanen i PANDA-modellen.

Figur 27: Befolkningsutvikling i Dovreregionen ved forsvarssjefens anbefaling/videreføring av dagens budsjett.

Vurdering

Hvis Forsvarets aktivitet på Dombås legges ned, vil det medføre en reduksjon i antall sysselsatte med ca. 2 %, hvorav ca. halvparten er pendlere. Befolkningsutviklingen reduseres med om lag 1 %. Konsekvensen av en nedleggelse av Forsvarets aktivitet vurderes derfor til å være liten.

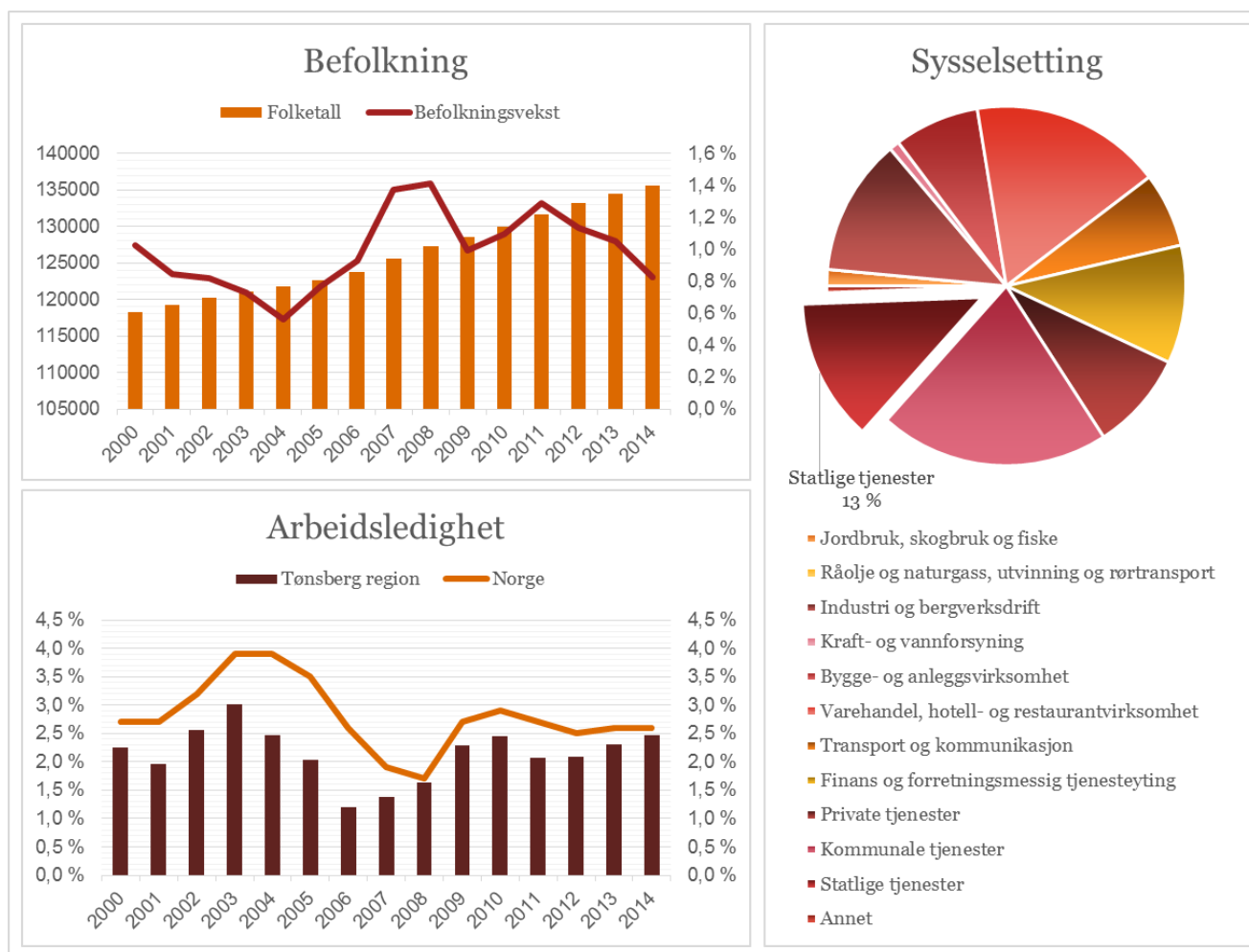
4.7 Karljohansvern

Fellesbasen Karljohansvern er lokalisert i Tønsbergregionen som ligger i Vestfold fylke. Regionen består av kommunene Tønsberg, Horten, Holmestrand, Hof, Re, Andebu, Stokke, Nøtterøy og Tjøme (se kart til høyre).

4.7.1 Historisk bakgrunn

Befolkningsutviklingen i Tønsbergregionen har utelukkende vært positiv siden tusenårsskifte. I 2014 var innbyggertallet 135 662, opp 17 431 fra 2000. Den største kommunen i denne regionen, Tønsberg kommune, har siden 2000 hatt en positiv nettoinnpendling i hele perioden. Nettoinnpendlingen hvert år fra 2000 til 2014 har i snitt vært 7491. Den positive nettoinnpendlingen i Tønsberg kommune underbygges av negativ nettoinnpendling i samtlige av kommunene rundt. Kommunene Re, Holmestrand, Horten, Tjøme og Nøtterøy hadde alle negativ nettoinnpendling på mer enn -1 000 personer. Den negative nettoinnpendlingen var høyest på Nøtterøy med -4 170 i 2014.

Tønsbergregionen har i hele perioden ligget under eller på landsgjennomsnittet for arbeidsledighet, og lå i 2014 på ca. 2,5 %. Hovednæringene i regionen er kommunale tjenester og varehandel og hotell- og restaurantvirksomhet. Disse næringene sysselsetter flest med henholdsvis 21 % og 17 %. Statlige tjenester sysselsetter 13 % i Tønsbergregionen.

Figur 28: Befolkningsutvikling, arbeidsmarked og næringsliv i Tønsberg region. Kilde: PANDA/SSB.

4.7.2 Forsvarets tilstedeværelse i regionen

Karljohansvern er en av Sjøforsvarets eldste baser, og var frem til 1960-årene Sjøforsvarets hovedbase. Denne rollen har gradvis blitt overtatt av Haakonsvern i Bergen. I dag er det kun enkelte elementer av Forsvaret igjen på basen. Dette dreier seg primært om Marinemusikken, enkelte FFI-elementer og noen verksteder. Totalt er 122 ansatte berørt av en nedleggelse av Karljohansvern, hvorav 93 bor i Tønsbergregionen. Endringer i dagens personellsituasjon er mer utførlig beskrevet i tabellen under. Forsvaret kjøper i dag varer og tjenester for 6,2 millioner kroner i regionen, av dette utgjør de vernepliktiges konsum ca. 200 000 kroner. Det er antatt at hele beløpet forsvinner ut av lokaløkonomien hvis disse basene forsvinner. Disse effektene er i våre modeller tatt med i de indirekte effektene på sysselsetting og befolkningsutvikling.

Tabell 37: Personellsituasjon etter ansattes bosted på Karljohansvern i 2015. Kilde: Forsvaret.

Stilling og sivilstatus	Horten kommune	Tønsberg-regionen	Norge	Tønsberg-regionen uten Horten kommune	Norge uten Tønsberg-regionen
Befal med familie	8	9	14	1	6
Befal i par	9	12	21	3	9
Enslig befal	4	5	13	1	8
Sivile med familie	18	19	20	1	1
Sivile i par	14	17	17	3	1
Enslige sivile	11	14	16	2	2
Vervede	0	0	1	0	1
Ansatte i FB	7	18	19	11	1
Totalt	71	93	122	22	29

Forsvarssjefens anbefaling

I forsvarssjefens anbefalte struktur vil Forsvarets tilstedeværelse på Karljohansvern gradvis fases ut i løpet av den første perioden av langtidsplanen. Dette medfører at basen er nedlagt i løpet av 2018. Tabellen under beskriver utfasingsforløpet i det anbefalte alternativet.

Tabell 38: Tentativ tidsplan for utfasing av Karljohansvern ved forsvarssjefens anbefaling. Kilde: Forsvaret.

Base	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Karljohansvern	100 %	67 %	33 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Videreføring av dagens budsjett

I videreføring av dagens budsjett foreslås også Karljohansvern nedlagt i tilsvarende periode som i forsvarssjefens anbefalte struktur. Basen utfases dermed fullstendig i løpet av 2018. Tabellen under beskriver utfasingsforløpet i videreføringen av dagens budsjett.

Tabell 39: Tentativ tidsplan for utfasing av Karljohansvern ved videreføring av dagens budsjett. Kilde: Forsvaret.

Base	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Karljohansvern	100 %	67 %	33 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

4.7.3 Regionaløkonomiske konsekvenser

Under følger en analyse av de regionaløkonomiske konsekvensene for Tønsbergregionen. Analysen bygger på to scenarier, der scenario 1 har et mer positivt hendelsesforløp. Fordelt på ansettelseskategori, familieforhold og arbeidsmarkedstørrelse vil effekten av nedleggelsen av basen skape forskjellige resultater. Dette reflekteres i de forskjellige scenariene. I tabellen under beskrives denne effekten i nærmere detalj. Den prosentvise fordelingen beskriver andel personer som flytter ut av regionen i de forskjellige scenariene. Dette er vist i tabellen nedenfor. Bakgrunnen for denne fordelingen er nærmere beskrevet i metodekapittelet (jfr. figur 10 og 11).

Tabell 40: Andel ansatte som vil flytte fra Tønsbergregionen.

Stilling og sivilstatus	Scenario 1	Scenario 2
Befal med familie	0 %	25 %
Befal i par	50 %	75 %
Enslig befal	100 %	100 %
Sivile med familie	0 %	0 %
Sivile i par	0 %	0 %
Enslige sivile	0 %	0 %
Vervede	100 %	100 %
Ansatte i FB	0 %	0 %

Resultat og vurdering

Basert på antagelsene i scenario 1, estimerer vi at bortfallet av basene i Tønsbergregionen medfører en reduksjon i befolkningen på totalt 17 mennesker³⁶. Av denne gruppen er det elleve ansatte ved basene som vil flytte fra regionen. Scenariet antar videre at 82 ansatte forblir i regionen. Vi antar videre at pendlerne inn i regionen vil finne arbeidsplasser i regionen de pendler fra. Dette medfører at innpendlingen til regionen reduseres med 29 personer. Tabellen under beskriver disse effektene nærmere detalj.

Tabell 41: Antall personer som flytter fra Tønsbergregionen ved scenario 1.

Karljohansvern	Flytter fra Tønsbergregionen		Forblir i Tønsberg-region	Innpendling	Antall stillinger som legges ned
	Ansatte	Antall personer i husholdningene inkl. ansatte			
Befal familie	0	0	9	6	14
Befal par	6	11	6	9	21
Befal enslig	5	5	0	8	13
Sivil familie	0	0	19	1	20
Sivil par	0	0	17	1	17
Sivil enslig	0	0	14	2	16
Vervede	0	0	0	1	1
Ansatte i FB	0	0	18	1	19
Totalt	11	17	82	29	122

³⁶ I tabellene som beskriver scenario kan det forekomme avrundingsfeil. Dette har imidlertid ingen konsekvenser på presisjonsnivået i selve analysen.

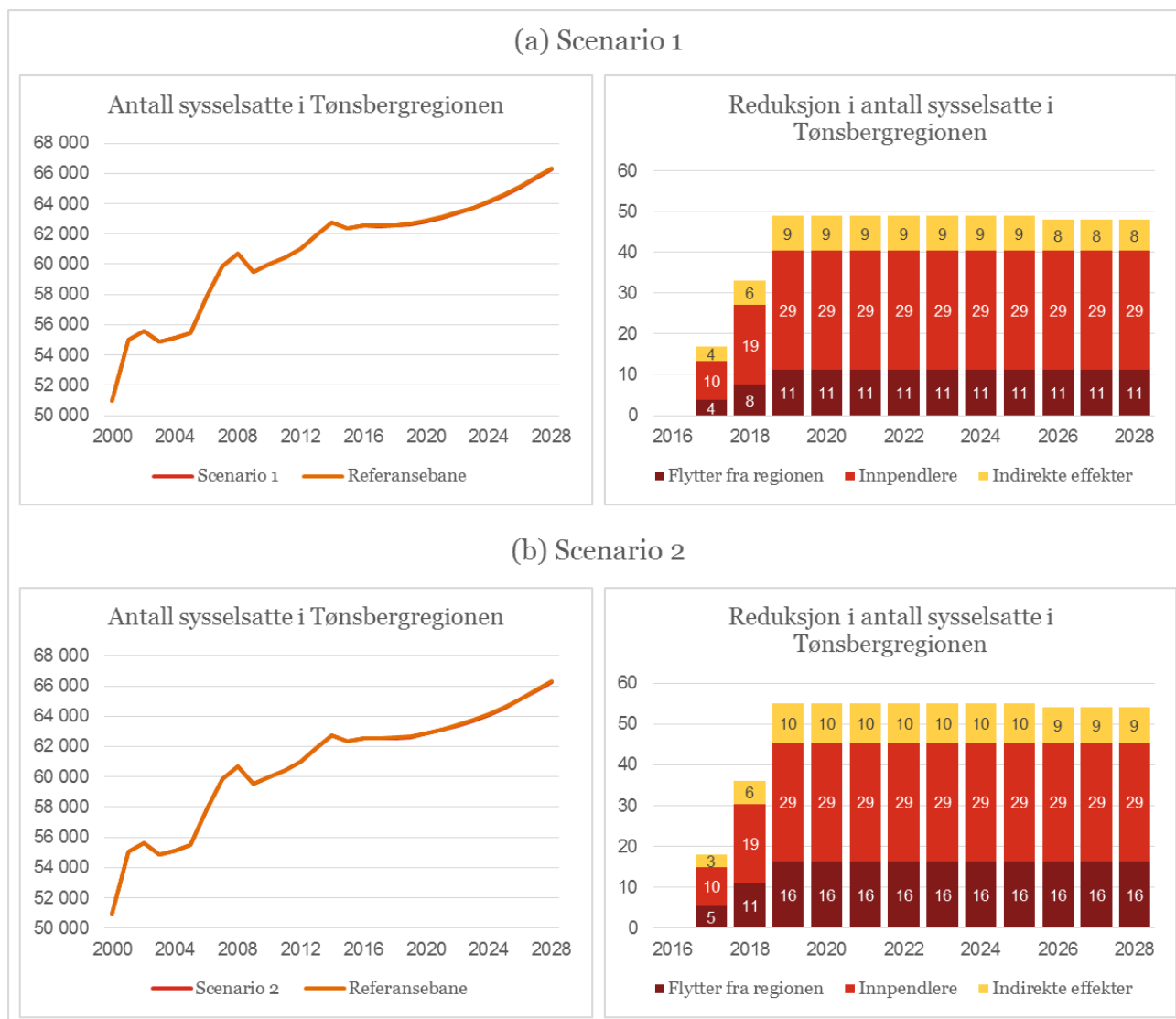
Det noe mer negative scenario 2, estimerer at bortfallet av basene i Tønsbergregionen medfører en reduksjon i befolkningen på totalt 31 mennesker. Av denne gruppen er det 16 ansatte ved basen som vil flytte fra regionen. Scenariet antar videre at 77 ansatte ved Tønsberg forblir i regionen. Vi antar videre at pendlerne inn i regionen vil finne arbeidsplasser i regionen de pendler fra. Dette medfører at innpendlingen til regionen reduseres med 29 personer. Tabellen under beskriver dette nærmere.

Tabell 42: Antall personer som flytter fra Tønsbergregionen ved scenario 2.

Stilling og sivilstatus	Flytter fra Tønsberg region		Forblir i Tønsberg region	Innpendingling	Antall stillinger som legges ned
	Ansatte	Antall personer i husholdningene inkl. ansatte			
Befal med familie	2	9	7	6	14
Befal i par	9	17	3	9	21
Enslig befal	5	5	0	8	13
Sivile med familie	0	0	19	1	20
Sivile i par	0	0	17	1	17
Enslige sivile	0	0	14	2	16
Vervede	0	0	0	1	1
Ansatte i FB	0	0	18	3	19
Totalt	16	31	77	29	122

Overordnet ser vi at effekten på sysselsettingen i Tønsbergregionen blir minimal i begge scenariene. I scenario 1 blir den direkte effekten på sysselsettingen i regionen på 40 personer. Den indirekte effekten, som også tar med det reduserte konsumet fra vernepliktige og andre kjøp fra Forsvaret, blir på åtte ansatte i slutten av perioden. Effekten på sysselsettingen mot referansebanen blir marginal i hele perioden.

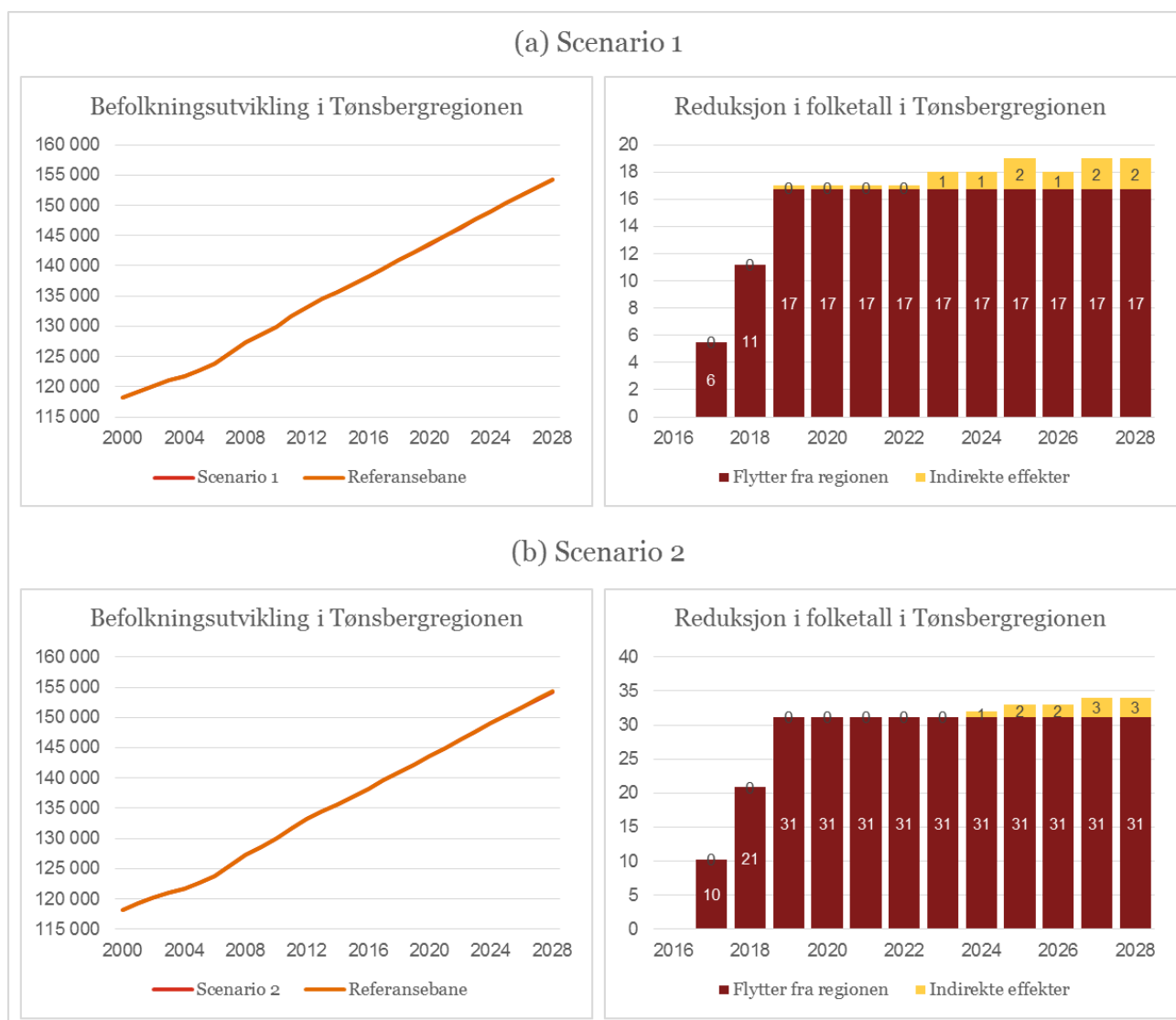
I scenario 2 er også effekten marginal. Den direkte effekten av nedleggelsene blir på 45 personer i perioden. Den indirekte effekten varierer noe mer, men stabiliserer seg på ni ansatte i slutten av 2028. Effektene reduserer sysselsettingen i regionen minimalt mot referansebanen i hele perioden. I figurene under er dette beskrevet nærmere.

Figur 29: Utvikling i antall sysselsatte i Tønsbergregionen ved forsvarssjefens anbefaling/videreføring av dagens budsjett.

Effekten på befolkningsutviklingen er også marginal i begge scenarier, sett mot referansebanen. I scenario 1 reduserer nedleggelsen av basene befolkningsutviklingen med en direkte effekt på 19 personer mot referansebanen i 2028. Denne indirekte effekten øker i perioden til å redusere befolkningen med to personer i slutten av perioden. Den samlede negative effekten på befolkningsutviklingen er neglisjerbar.

I scenario 2 er effekten noe større, men marginal mot den generelle befolkningsutviklingen. Nedleggelsen av basene medfører en negativ effekt på befolkningsutviklingen på 34 personer. Dette har en minimal effekt mot referansebanen. De indirekte effekten blir også noe større. Befolkningen vil bli redusert med tre personer mot referansebanen i 2028. Disse effektene er i begge scenariene knapt merkbar på befolkningen i regionen. Dette vises i figurene under.

Figur 30: Befolkningsutvikling i Tønsbergregionen ved Forsvarssjefens anbefaling/videreføring av dagens budsjett.

Vurdering

Effekten av at Karljohansvern legges ned er svært liten for Tønsbergregionen både når det gjelder antall sysselsatte og befolkningsutvikling. Dette skyldes at hoveddelen av de ansatte er sivile, og det antas at de vil forbli i Tønsbergregionen – som er en økonomisk sterk region. Derfor vurderes konsekvensen til å være marginal.

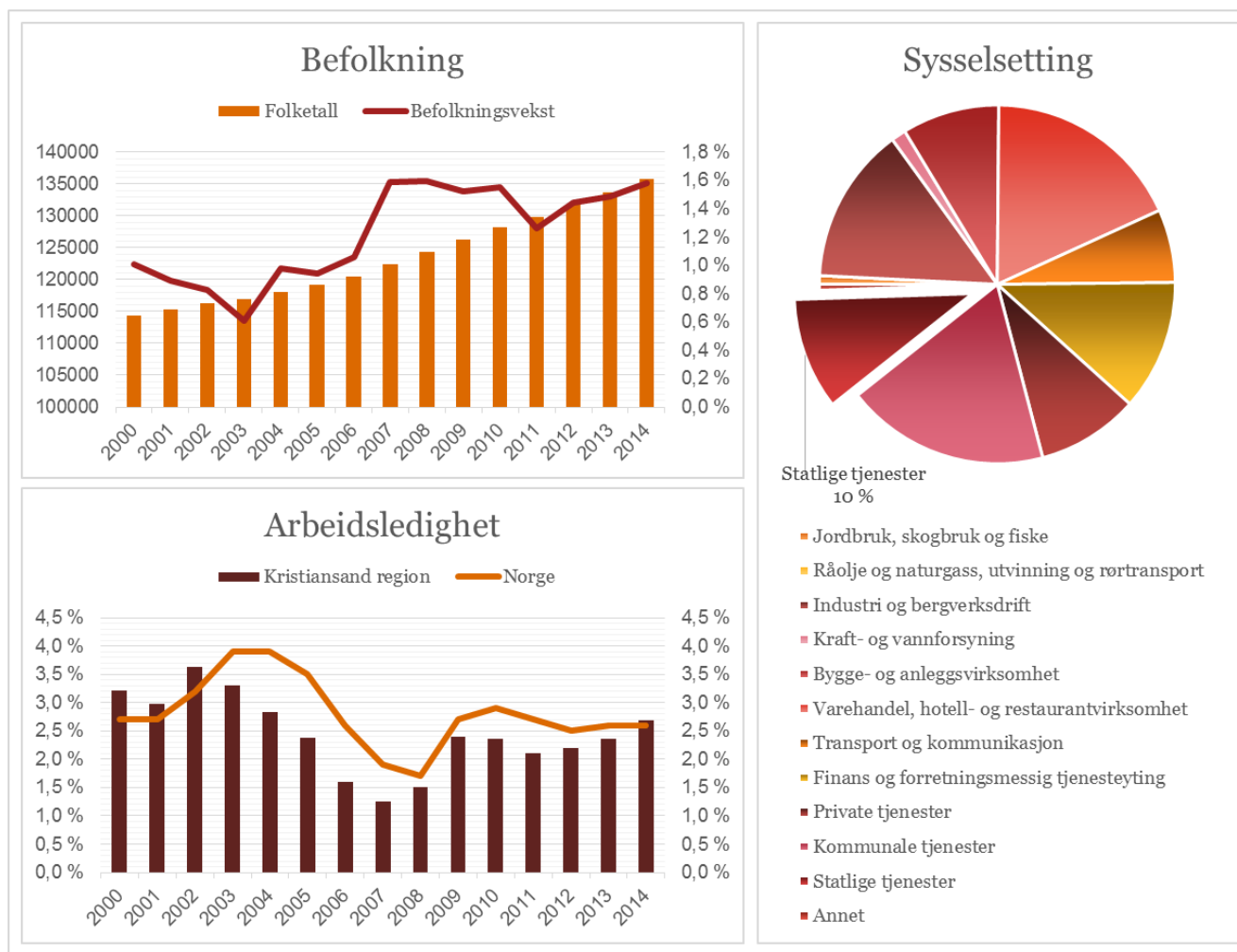
4.8 Kjevik

Fellesbasen Kjevik er lokalisert i Kristiansandregionen, som består av kommunene Kristiansand, Venesla, Søgne, Songdalen, Iveland, Birkenes og Lillesand (se kart til høyre).

4.8.1 Historisk bakgrunn

Kristiansandregionen har etter årtusenskiftet gjennomgående hatt en positiv befolkningsutvikling, som kulminerte med en befolkning på 135 000 personer i 2014, ifølge tall fra SSB og Sintef. Kristiansand kommune har den største andelen av befolkningen etterfulgt av Venesla.

Ifølge SSB står det offentlige for 70 % av sysselsettingen i regionen, der statlige tjenester, deriblant Forsvaret står for 10 % av sysselsettingen. Den største sektoren i regionen er hotell, varehandel og restaurantvirksomhet. Arbeidsledigheten i regionen fra år 2000 har i snitt vært noe lavere enn landsgjennomsnittet, men har i hovedsak fulgt svingningene i det nasjonale arbeidsmarkedet.

Figur 31: Befolkningsutvikling, arbeidsmarked og næringsliv i Kristiansandregionen. Kilde: PANDA/SSB.

4.8.2 Forsvarets tilstedeværelse i regionen

I forsvarssjefens fagmilitære råd anbefales det å fase ut Luftforsvarets skolesenter, og flytte skolen sammen med HVs skolesenter til Værnes. FSJ anbefaler dermed i begge alternativer at Luftforsvarets skolesenter med befalskole, kurssenter og rekruttskole legges ned på Kjevik. Totalt reduserer dette tiltaket antall ansatte i Forsvaret og FB med 230 personer, hvorav 163 er bosatt i Kristiansandregionen. Endringer i dagens personellsituasjon er mer utførlig beskrevet i tabellen under. Forsvaret kjøper i dag varer og tjenester for 12,7 mill. kroner i regionen, av dette utgjør de vernepliktiges konsum ca. 4,0 mill. kroner. Det er antatt at hele beløpet forsvinner ut av lokaløkonomien hvis Kjevik base legges ned. Disse effektene er i våre modeller tatt med i de indirekte effektene på sysselsetting og befolkningsutvikling.

Tabell 43: Personellsituasjon etter ansattes bosted på Kjevik i 2015. Kilde: Forsvaret.

Stilling og sivilstatus	Kristiansand kommune	Kristiansand-regionen	Norge	Kristiansand-regionen uten Kristiansand kommune	Norge uten Kristiansand-regionen
Befal med familie	36	43	55	7	12
Befal i par	32	37	50	5	13
Enslig befal	25	29	62	4	33
Sivile med familie	16	19	23	3	4
Sivile i par	10	11	13	1	2
Enslige sivile	10	12	15	2	3
Vervede	0	0	0	0	0
Ansatte i FB	9	12	12	3	0
Totalt	138	163	230	25	67

Forsvarssjefens anbefaling

I forsvarssjefens anbefaling begynner overføringen av kapasiteter til Værnes i 2020, samme år som basen på Kjevik forventes nedlagt. Tabellen under beskriver utfasingsforløpet i det anbefalte alternativet.

Tabell 44: Tentativ tidsplan for utfasing av Kjevik ved forsvarssjefens anbefaling. Kilde: Forsvaret.

Base	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Kjevik	100 %	100 %	100 %	100 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Videreføring av dagens budsjett

I videreføringen av dagens budsjett begynner også overføringen av kapasiteter til Værnes i 2020, samme år som basen forventes nedlagt. Tabellen under beskriver utfasingsforløpet ved videreføring av dagens budsjett.

Tabell 45: Tentativ tidsplan for utfasing av Kjevik ved videreføring av dagens budsjett. Kilde: Forsvaret.

Base	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Kjevik	100 %	100 %	100 %	100 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %

4.8.3 Regionaløkonomiske konsekvenser

Under følger en analyse av de regionaløkonomiske konsekvensene for Kristiansandregionen. Analysen bygger på to scenarier, der scenario 1 har et mer positivt hendelsesforløp. Fordelt på ansettelseskategori, familieforhold og arbeidsmarkedsstørrelse vil effekten av nedleggelsen av basen skape forskjellige resultater. Dette reflekteres i de forskjellige scenariene. I tabellen under beskrives denne effekten i nærmere detalj. Den prosentvise fordelingen beskriver andel personer som flytter ut av regionen i de forskjellige scenariene. Dette er vist i tabellen nedenfor. Bakgrunnen for denne fordelingen er nærmere beskrevet i metodekapittelet (jfr. figur 10 og 11).

Tabell 46: Andel ansatte som vil flytte fra Kristiansandregionen.

Stilling og sivilstatus	Scenario 1	Scenario 2
Befal med familie	0 %	25 %
Befal i par	50 %	75 %
Enslig befal	100 %	100 %
Sivile med familie	0 %	0 %
Sivile i par	0 %	0 %
Enslige sivile	0 %	0 %
Vervede	100 %	100 %
Ansatte i FB	0 %	0 %

Resultat

Basert på antagelsene i scenario 1, estimerer vi at bortfallet av basene i Kristiansandregionen medfører en reduksjon i befolkningen på totalt 64 mennesker³⁷. Av denne gruppen er det 47 ansatte ved basene som flytter fra regionen. Scenariet antar videre at 116 ansatte i Kristiansandregionen forblir i regionen. Vi antar videre at pendlerne inn i regionen vil finne arbeidsplasser i regionen de pendler fra. Dette medfører at innpendlingen til regionen reduseres med 67 personer. Tabellen under beskriver dette nærmere.

Tabell 47: Antall personer som flytter fra Kristiansandregionen ved scenario 1.

Kjevik	Flytter fra Kristiansandregionen		Forblir i Kristiansandregionen	Innpendling	Antall stillinger som legges ned
	Ansatte	Antall personer i husholdningene inkl. ansatte			
Befal familie	0	0	43	12	55
Befal par	19	35	19	13	50
Befal enslig	29	29	0	33	62
Sivil familie	0	0	19	4	23
Sivil par	0	0	11	2	13
Sivil enslig	0	0	12	3	15
Vervede	0	0	0	0	0
Ansatte i FB	0	0	12	0	12
Totalt	47	64	116	67	230

³⁷ I tabellene som beskriver scenario kan det forekomme avrundningsfeil. Dette har imidlertid ingen konsekvenser på presisjonsnivået i selve analysen.

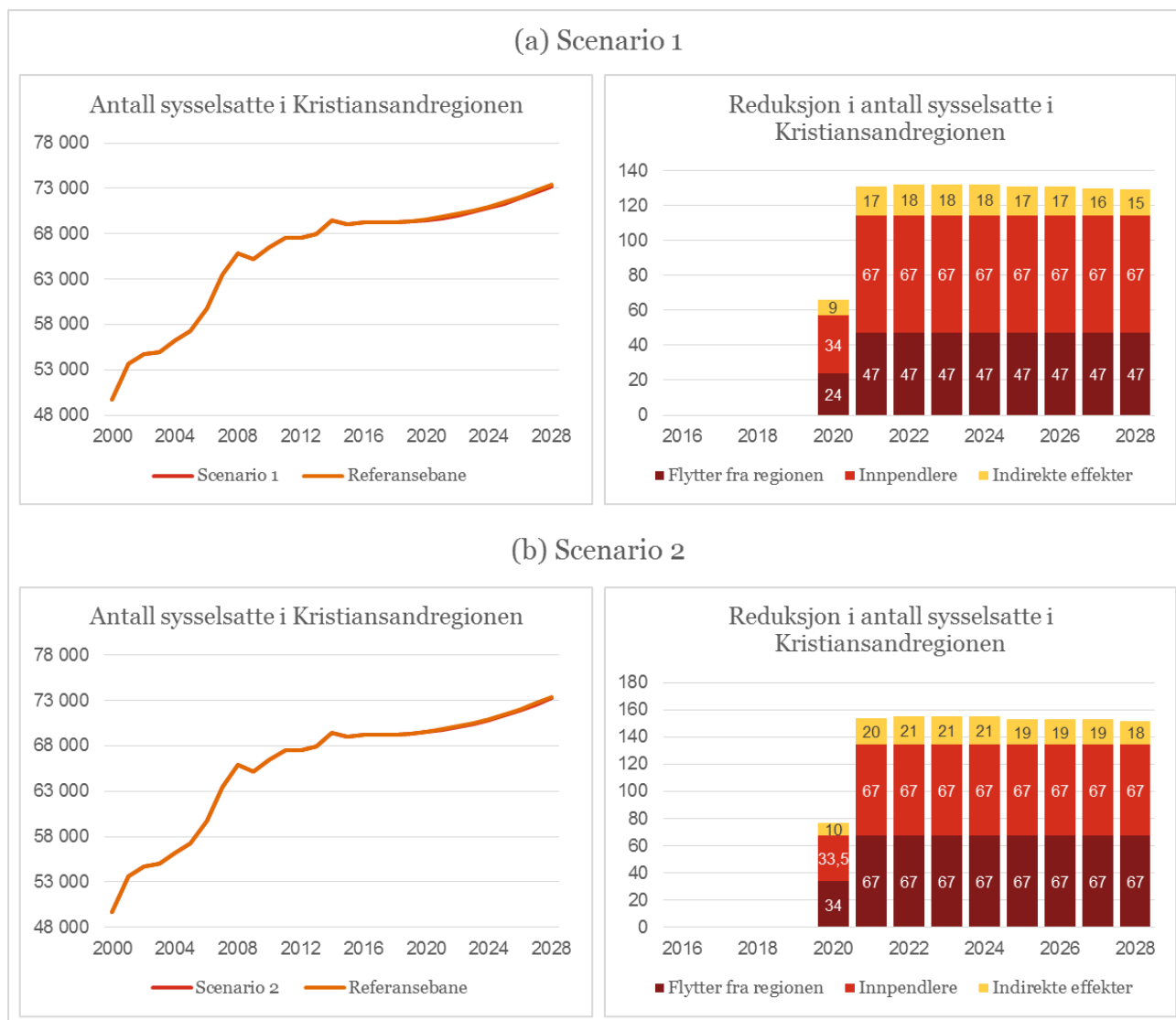
I det noe mer negative scenario 2 estimerer vi at bortfallet av basene i Kristiansandregionen medfører en reduksjon i befolkningen på totalt 124 mennesker. Av denne gruppen er det 67 ansatte ved basen som vil flytte fra regionen. Scenariet antar videre at 96 ansatte i Kristiansandregionen forblir i regionen. Vi antar videre at pendlerne inn i regionen vil finne arbeidsplasser i regionen de pendler fra. Dette medfører at innpendlingen til regionen reduseres med 67 personer. Tabellen under beskriver dette nærmere.

Tabell 48: Antall personer som flytter fra Kristiansandregionen ved scenario 2.

Kjevik	Flytter fra Kristiansandregionen		Forblir i Kristiansandregionen	Innpending	Antall stillinger som legges ned
	Ansatte	Antall personer i husholdningene inkl. ansatte			
Befal familie	11	43	32	12	55
Befal par	28	53	9	13	50
Befal enslig	29	29	0	33	62
Sivil familie	0	0	19	4	23
Sivil par	0	0	11	2	13
Sivil enslig	0	0	12	3	15
Vervede	0	0	0	0	0
Ansatte i FB	0	0	12	0	12
Totalt	67	124	96	67	230

Overordnet ser vi at effekten på sysselsettingen i Kristiansandregionen blir marginal i begge scenariene. I scenario 1 blir den direkte effekten på sysselsettingen i regionen 114 mennesker. Den indirekte effekten, som også tar med det reduserte konsumet fra vernepliktige og andre kjøp fra Forsvaret, blir på 15 ansatte i slutten av perioden. Dette reduserer sysselsettingen i regionen med ca. 0,2 % mot referansebanen i 2028.

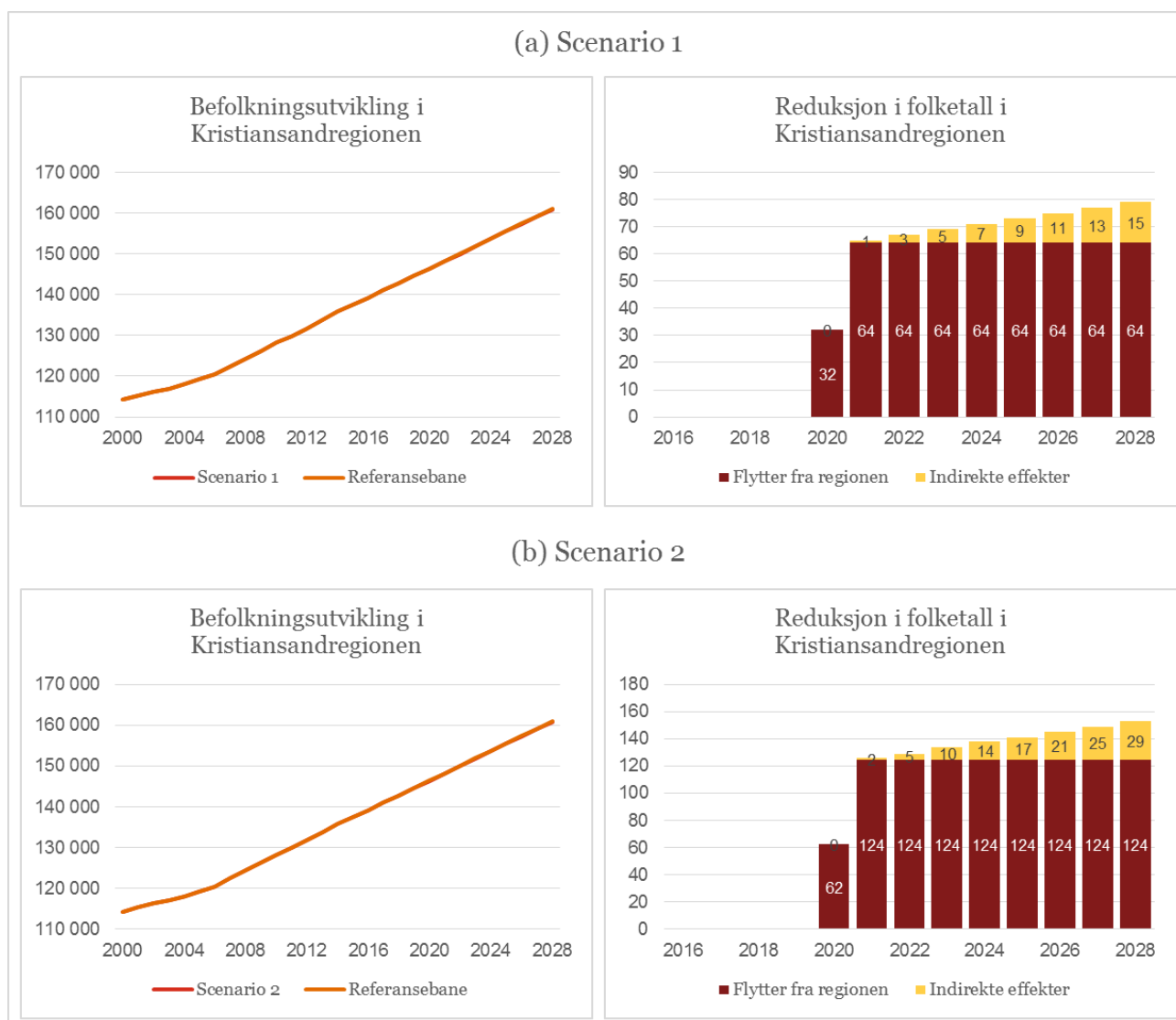
I scenario 2 er også effekten marginal. Den direkte effekten av nedleggelsene blir på 134 færre sysselsatte i perioden. Den indirekte effekten varier noe mer, men stabiliserer seg på 18 ansatte i slutten av 2028. Hvis vi kalkulerer inn pendlerne utenfor regionen, på 67 personer, reduserer dette sysselsettingen i regionen med 0,2 % mot referansebanen i slutten av perioden. Begge scenariene er nærmere beskrevet i figurene under. Den antatte sysselsettingsveksten i regionen oppveier den reduksjonen som nedleggelsen medfører, i begge scenariene.

Figur 32: Utvikling i antall sysselsatte i Kristiansandregionen ved forsvarssjefens anbefaling/videreføring av dagens budsjett.

Effekten på befolkningsutviklingen er marginal i begge scenarier i forhold til referansebanen. I scenario 1 reduserer nedleggelsen av basene en direkte nedgang i befolkningen på 64 personer. Dette reduserer befolkningen minimalt mot referansebanen i hele perioden. Denne indirekte effekten øker i perioden til å redusere befolkningen med 15 personer, i slutten av perioden, noe som ikke har nevneverdig effekt på befolkningen.

I scenario 2 er effekten noe større, enn marginalt. Nedleggelsen av basene medfører en negativ effekt på befolkningsutviklingen på 124 personer mot referansebanen i hele perioden. Den indirekte effekten blir også noe større. Befolkningen vil bli redusert med 29 personer mot referansebanen i 2028.

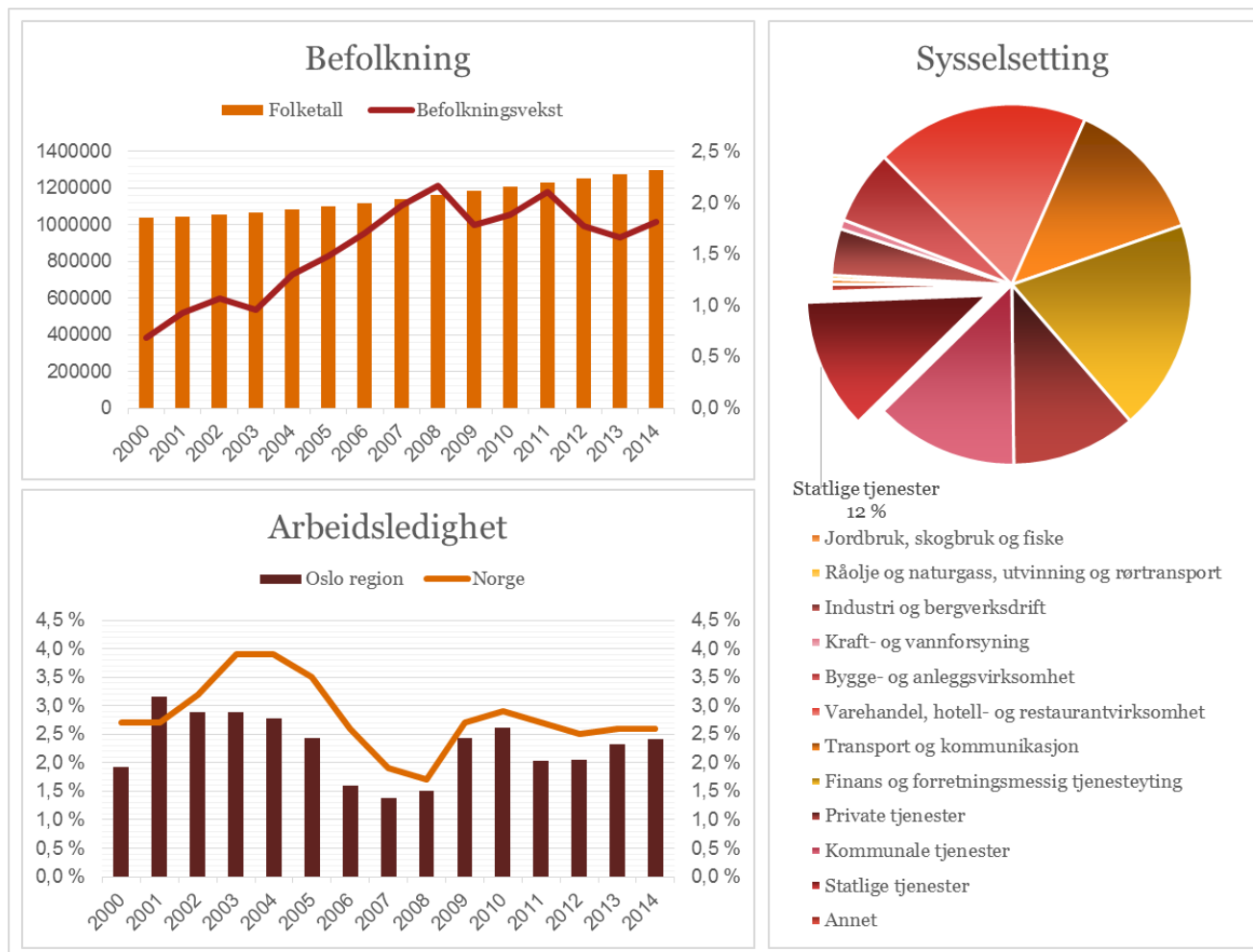
Figur 33: Befolkningsutvikling i Kristiansandregionen ved forsvarssjefens anbefaling/videreføring av dagens budsjett.

Vurdering

Effekten av at Kjevik legges ned er svært liten for Kristiansandregionen, både når det gjelder antall sysselsatte og befolkningsutvikling. Dette begrunnes i at Kristiansand er en stor og økonomisk sterk bo- og arbeidsmarkedsregion. Derfor vurderes konsekvensen til å være marginal.

4.9 Kjeller

Kjeller ligger i Skedsmo kommune plassert innenfor Osloregionen som omfatter hele 30 kommuner. Osloregionen er den største regionen i Norge, og inneholder over en femtedel av befolkningen. Regionen har i hele perioden hatt en høy befolkningsvekst, som i den siste perioden har steget til over 1,5 % i året. Med unntak av 2001 har også arbeidsledigheten ligget under landsgjennomsnittet, med sysselsettingsvekst i flere sektorer. Offentlige tjenester står for ca. 25 % av sysselsettingen i regionen, av dette er rundt halvparten statlige tjenester.

Figur 34: Befolkningsutvikling, arbeidsmarked og næringsliv i Osloregionen. Kilde: PANDA/SSB.

Som en del av grunnlaget til forsvarssjefenes fagmilitære råd er det gjort en grundig analyse av flere basestrukturer i Norge. Behovet for kostnadsbesparelser, potensielt privat bruk, kraftsamlinger av militære ressurser og strategiske vurderinger ligger til grunn for disse vurderingene. På bakgrunn av disse analysene er basen på Kjeller foreslått nedlagt i begge alternativene som fremsettes i FMR. Den distriktsmessige konsekvensen av de forskjellige alternativene blir dermed lik. Det er videre antatt³⁸ at oppgavene flyttes innenfor regionen, noe som medfører at arbeidsplassene og dermed de distriktsmessige konsekvensene oppveies innad i regionen. Dette gjør at en fullstendig analyse av konsekvensene ikke anses som hensiktsmessig.

³⁸ Kilde: Vedlegg U15 – Forsvarets virksomhet Kjeller, Forsvarssjefens fagmilitære råd 2015, grunnlagsutredning, fortrolig jf. Offl. § 14 (Forsvarsdepartementet, 2015)

Tabell 49: Personellsituasjon på Kjeller etter ansattes bosted i 2015. Kilde: Forsvaret.

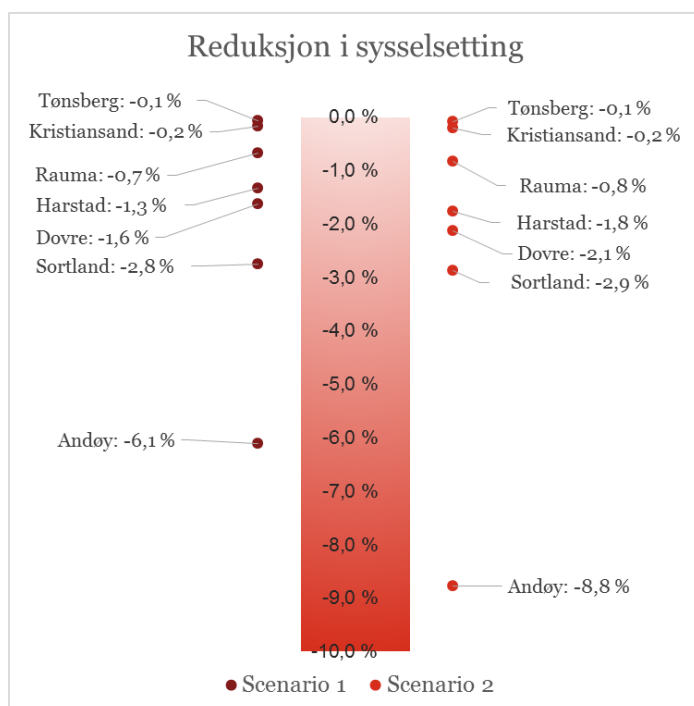
Stilling og sivil-status	Skedsmo kommune	Oslo-regionen	Norge	Oslo-regionen uten Skedsmo kommune	Norge uten Osloregionen
Befal med familie	11	57	79	46	22
Befal i par	13	56	74	43	18
Enslig befal	14	46	58	32	12
Sivile med familie	22	84	95	61	11
Sivile i par	22	80	89	58	8
Enslige sivile	21	74	88	53	14
Vervede	0	0	0	0	0
Ansatte i FB	0	7	8	7	1
Totalt	104	404	490	300	86

En nedleggelse av basen vil ha en effekt på 404 ansatte i Osloregionen og 490 totalt i landet. Sett i sammenheng med de ca. 750 000 sysselsatte og 1,3 millioner mennesker i regionen vil konsekvensen være ubetydelig fra et samfunnsøkonomisk ståsted.

5 Samlet vurdering

Forsvarssjefens anbefaling har for de analyserte basene stort sett de samme organisatoriske endringene til følge som alternativet videreføring av dagens budsjett. Unntaket er Andøy, hvor forsvarssjefens anbefaling utsetter nedleggelse av basen fra 2019 til 2021. Forskjellen på konsekvensene er imidlertid marginal, og vi vurderer derfor kun konsekvensene av forsvarssjefens anbefaling.

Totalt blir i underkant av 1 800 militære og sivile ansatte i Forsvaret, og om lag 100 ansatte i FB berørt av endringene på de aktuelle basene. De distriktsmessige konsekvensene for de analyserte regionene er imidlertid forholdsvis små, uansett om en ser på konsekvensene introdusert av scenario 1 (lav flyttetilbøyelighet) eller scenario 2 (høy flyttetilbøyelighet). Dette gjelder imidlertid ikke for Andøy, og i litt mindre grad heller ikke for Sortland og Dovre.

Figur 35: Reduksjon i sysselsetting.

Sammenlignet med referansebanen faller sysselsettingen i regionen med mindre enn 2 % for fem av sju regioner. Grunnen til dette er at Forsvaret har gjennomgått både en neddimensjonering og omstrukturering siden 1990-tallet, noe som gjør at de strukturelle endringene i Forsvaret har begrenset effekt. Dette har til følge at reduksjonen i sysselsetting er relativt liten i forhold til totalt antall ansatte i regionen når Forsvaret trekker seg ut av regionen. Denne konklusjonen gjelder spesielt for større regioner som Kristiansand og Tønsberg, men også for Harstad og Rauma. Dovre derimot er en særdeles liten region hvor en liten endring i sysselsetting slår forholdsvis sterkt ut. Men siden reduksjonen i antall sysselsatte beveger seg mellom 1,6 % (scenario 1) og 2,1 % (scenario 2), ansees den regionaløkonomiske konsekvensen som begrenset.

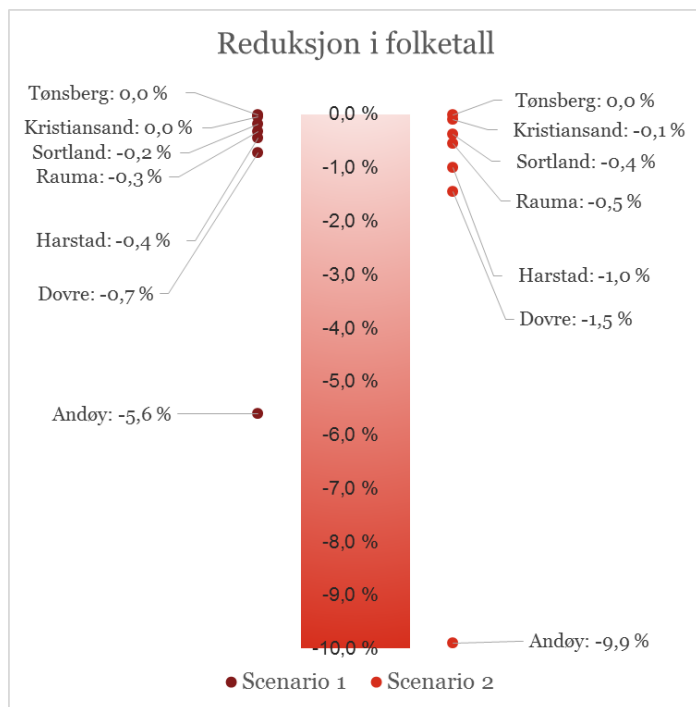
En nedleggelse av Sjøforsvarets kystvaktstasjon Sortland fører til at mellom 352 og 368 stillinger går tapt i regionen, en forholdsvis stor reduksjon for regionen. Hoveddelen av de berørte ansatte er imidlertid pendlere som jobber som besetnings-

medlemmer. Disse er kun fysisk til stede ved basen under besetningsskifte. Dette betyr at selv om mange stillinger går tapt på Sortland, er den regionaløkonomiske konsekvensen ikke så stor. Samtidig planlegges det at KV-Nord skal flyttes til Haakonsværn, og en kan dermed anta at mange av de berørte fortsatt vil beholde stillingene sine og pendle til Bergen.

Når det gjelder Andøy, skal det legges ned 258 stillinger. Av de 235 ansatte antas at mellom 42 og 112 ansatte vil forbli i regionen. I tillegg er det 18 ansatte som per i dag pendler inn til regionen. Dette resulterer i at mellom 128 og 192 ansatte kommer til å flytte ut av regionen. Fordi basen ligger på en øy og dermed er en del av en avgrenset bo- og arbeidsmarkedsregion, fører dette til store ringvirkninger i økonomien med et tap av ytterligere 21 til 30 stillinger. Samlet betyr dette en reduksjon i sysselsetting mellom 6,1 % og 8,8 %. Dette vurderes til å være en forholdsvis stor reduksjon i antall sysselsatte.

Konsekvensene for befolkningsutvikling er små for de fleste regioner. Både Kristiansand, Tønsberg og Harstad har hatt kraftig befolkningsvekst de siste årene og simuleringer i PANDA viser at denne utviklingen trolig kommer til å fortsette. Siden disse regionene er mellomstore eller store, vil Forsvarets fraflytting knapt merkes i befolkningsutvikling, og reduksjonen i folketallet vil være mindre enn 1 %. Det samme kan sies om Sortland og Rauma, selv om befolkningsveksten i disse regionene ikke har vært like stor som i de øvrige regionene. At re-

duksjonen ikke er større for Sortland henger sammen med at mange av dagens ansatte er pendlere fra andre regioner, og dermed vil en bortfall av disse stillinger ikke slå inn på befolkningsutviklingen.

Dovre hadde derimot en negativ trend i befolkningsutviklingen i mange år. Dette skyldes både nettofrflytting fra regionen, men også høyere døds- enn fødselsrater. En fraflytting av Forsvarets aktivitet vil følgelig forsterke denne negative utviklingen selv om reduksjonen ikke er betydelig.

Den største relative reduksjonen i folketall vil Andøy oppleve. Det er mange regionale ansatte på luftbasen på Andøya, og av mangel på alternative jobber vil mange velge å flytte fra regionen. Et flertall av disse ansatte har i tillegg partner og/eller barn, noe som gjør reduksjonen enda større. Til sammen estimeres det at Andøyas befolkning vil reduseres med 5,6 % til 9,9 % sammenlignet med referansebanen, skulle Forsvaret legge ned aktiviteten sin i regionen. Dette vurderes å være en betydelig reduksjon.

Figur 36: Reduksjon i folketall.

6 Referanser

- Berg, I. H., & Kvalvik, S. N. (2015). *Makroøkonomiske trender 2015 – utvikling i norsk og internasjonal forsvarsøkonomi*. Oslo: FFI-rapport 2015/00322.
- Bruun-Hanssen, H. (2015, oktober 1). Et Forsvar i endring - Forsvarssjefens fagmilitære råd. Oslo.
- Det kongelige Forsvarsdepartement. (2012). Prop. 73 S (2011-2012): Et Forsvar for vår tid. Oslo.
- Fornyings- og administrasjonsdepartementet. (2007). Utredningsinstruksen med veileder i utredningsarbeid. Oslo.
- Forsvaret. (2015). *Tall og statistikk*. Hentet fra Forsvaret: <https://forsvaret.no/fakta/tall-og-statistikk>
- Forsvarsdepartementet. (2015). Vedlegg U15 - Forsvarets virksomhet Kjeller, Forsvarssjefens fagmilitære råd 2015, grunnlagsutredning, fortrolig jf Offl. § 14. Oslo.
- Gundersen, F., & Juvkam, D. (2013). *Inndeling i senterstruktur, sentralitet og BA-regioner*. Oslo: NIBR.
- Kommunal- og regionaldepartementet. (1998). Veileder for distriktmessige konsekvensutredninger. Oslo.
- Lyngstad, J., Kitterød, R. H., & Nymoen, E. H. (2014). *Hos mor, hos far eller delt bosted? - Individuelle endringer i barns bo-ordning når foreldrene bor hver for seg*. Oslo - Kongsvinger: SSB.
- PwC. (2011). *Distriktmessig konsekvensutredning av forsvarssjefens fagmilitære råd 2011*. Oslo: PwC.
- SINTEF. (2005). *PANDA brukerhåndbok - Modellanalyse i PANDA*. Trondheim: SINTEF.
- SSB. (2013). *Statistisk årbok 2013*. Oslo - Kongsvinger: SSB.
- SSB. (2015). SSB statistikk, Tabell 06090: Personer i privathusholdninger, etter kjønn, samlivsform og alder. Oslo - Kongsvinger: SSB.
- SSB. (2015). Tabell 06093: Par med og uten barn i privathusholdninger, etter samlivsform. Oslo - Kongsvinger: SSB.
- Søreide, I. E. (2014, oktober 1). Ny langtidsplan for forsvarssektoren - Anmodning om Forsvarssjefens tilrådning om den videre utviklingen av Forsvaret. Oslo.

7 Vedlegg

7.1 Forsvarets regionale kjøp av varer og tjenester etter næring

Tabell 50: Forsvarets regionale kjøp av varer og tjenester i Andøy region som er knyttet til basen Andøya.

Nr.	PANDA-næring	Beløp (kr)	Andel
1	Jordbruk, jakt og viltstell	1 219	0,07 %
8	Fiskeforedling	2 600	0,14 %
9	Produksjon av næringsmidler (unntatt fiskeforedling)	35 848	1,94 %
10	Produksjon av tekstil- og bekledningsvarer	13 150	0,71 %
14	Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	13 400	0,72 %
23	Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	24 558	1,33 %
26	Bygge- og anleggsvirksomhet	27 857	1,50 %
27	Handel med og reparasjon av motorkjøretøy	885	0,05 %
28	Engros- og agenturhandel (utenom motorkjøretøy) ³⁹	6 418	0,35 %
29	Detaljhandel (utenom motorkjøretøy) ⁴⁰	892 014	48,17 %
31	Innenriks sjøfart	14 128	0,76 %
33	Lagring og andre tjenester tilknyttet transport	14 106	0,76 %
35	Overnattings- og serveringsvirksomhet	220 923	11,93 %
36	Forlagsvirksomhet, Film-, video- og musikkproduksjon, radio- og fjernsynskringkasting	25 839	1,40 %
39	Omsetning og drift av fast eiendom	8 125	0,44 %
40	Faglig, rådgivende og teknisk tjenesteyting	22 526	1,22 %
44	Vaktjenester og annen forretningsmessig tjenesteyting	2 500	0,14 %
47	Private helse-, pleie- og omsorgstjenester	28 253	1,53 %
48	Kunstnerisk og kulturell virksomhet, sport og fornøyelser, medlemsorganisasjoner og internasjonale organer	198 925	10,74 %
49	Kommunal tjenesteyting	294 975	15,93 %
50	Statlig tjenesteyting	3 500	0,19 %
	Totalt	1 851 749	100,00 %

³⁹ Realisert bruttofortjeneste (avansen) i regionen er rundt 15 % i engros- og agenturhandel og er tatt hensyn til når tallene ble lagt inn i PANDA.

⁴⁰ Realisert bruttofortjeneste (avansen) i regionen er rundt 20 % i detaljhandel (utenom motorkjøretøy) og er tatt hensyn til når tallene ble lagt inn i PANDA.

Tabell 51: Forsvarets regionale kjøp av varer og tjenester i Harstad region som er knyttet til basene Harstad Syd, Åsegarden og Trondenes.

Nr.	PANDA-næring	Beløp (kr)	Andel
1	Jordbruk, jakt og viltstell	26 450	1,64 %
13	Grafisk produksjon og reproduksjon av innspilte opptak	39 307	2,44 %
22	Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	17 875	1,11 %
23	Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	1 376	0,09 %
26	Bygge- og anleggsvirksomhet	21 188	1,31 %
27	Handel med og reparasjon av motorkjøretøy	146 460	9,08 %
28	Engros- og agenturhandel (utenom motorkjøretøy) ⁴¹	318 112	19,72 %
29	Detaljhandel (utenom motorkjøretøy) ⁴²	562 710	34,89 %
31	Innenriks sjøfart	7 500	0,47 %
32	Land- og lufttransport	11 559	0,72 %
33	Lagring og andre tjenester tilknyttet transport	4 813	0,30 %
35	Overnattings- og serveringsvirksomhet	128 592	7,97 %
36	Forlagsvirksomhet, Film-, video- og musikkproduksjon, radio- og fjernsynsringkasting	27 928	1,73 %
40	Faglig, rådgivende og teknisk tjenesteyting	24 662	1,53 %
42	Utleievirksomhet, arbeidskrafttjenester	591	0,04 %
46	Privat undervisning	34 130	2,12 %
47	Private helse-, pleie- og omsorgstjenester	7 299	0,45 %
48	Kunstnerisk og kulturell virksomhet, sport og fornøyelser, medlemsorganisasjoner og internasjonale organer	104 261	6,46 %
49	Kommunal tjenesteyting	127 988	7,94 %
	Totalt	1 612 799	100,00 %

⁴¹ Realisert bruttofortjeneste (avansen) i regionen er rundt 15 % i engros- og agenturhandel og er tatt hensyn til når tallene ble lagt inn i PANDA.

⁴² Realisert bruttofortjeneste (avansen) i regionen er rundt 20 % i detaljhandel (utenom motorkjøretøy) og er tatt hensyn til når tallene ble lagt inn i PANDA.

Tabell 52: Forsvarets regionale kjøp av varer og tjenester i Sortland region som er knyttet til Sjøforsvarets kystvaktstasjon Sortland.

Nr.	PANDA-næring	Beløp (kr)	Andel
1	Jordbruk, jakt og viltstell	6 063	0,11 %
8	Fiskeforedling	27 269	0,48 %
10	Produksjon av tekstil- og bekleddingsvarer	709	0,01 %
13	Grafisk produksjon og reproduksjon av innspilte opptak	25 300	0,45 %
15	Produksjon av gummi- og plastprodukter	4 089	0,07 %
18	Produksjon av metallvarer (inkl konstruksjoner)	52 717	0,93 %
19	Produksjon av datamaskiner, elektroniske produkter og elektrisk utstyr	107 382	1,89 %
21	Produksjon av maskiner og andre transportmidler	204 552	3,61 %
22	Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	2 223	0,04 %
23	Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	32 893	0,58 %
25	Vannforsyning og avløp, gjenvinning av avfall og miljørydding	5 100	0,09 %
26	Bygge- og anleggsvirksomhet	226 289	3,99 %
27	Handel med og reparasjon av motorkjøretøy	34 952	0,62 %
28	Engros- og agenturhandel (utenom motorkjøretøy) ⁴³	3 321 773	58,55 %
29	Detaljhandel (utenom motorkjøretøy) ⁴⁴	750 616	13,23 %
33	Lagring og andre tjenester tilknyttet transport	76 424	1,35 %
35	Overnattings- og serveringsvirksomhet	344 125	6,07 %
36	Forlagsvirksomhet, Film-, video- og musikkproduksjon, radio- og fjernsynsringkasting	18 285	0,32 %
37	Telekommunikasjon, informasjonsteknologi og informasjonstjenester	220 116	3,88 %
39	Omsetning og drift av fast eiendom	15 649	0,28 %
40	Faglig, rådgivende og teknisk tjenesteyting	38 157	0,67 %
42	Utleievirksomhet, arbeidskrafttjenester	11 296	0,20 %
44	Vakttjenester og annen forretningsmessig tjenesteyting	5 150	0,09 %
45	Reparasjon av husholdningsvarer, datamaskiner og annen personlig tjenesteyting	1 306	0,02 %
46	Privat undervisning	9 900	0,17 %
48	Kunstnerisk og kulturell virksomhet, sport og fornøyelser, medlemsorganisasjoner og internasjonale organer	118 538	2,09 %
49	Kommunal tjenesteyting	12 519	0,22 %
	Totalt	5 673 392	100,00 %

⁴³ Realisert bruttofortjeneste (avansen) i regionen er rundt 15 % i engros- og agenturhandel og er tatt hensyn til når tallene ble lagd inn i PANDA.

⁴⁴ Realisert bruttofortjeneste (avansen) i regionen er rundt 20 % i detaljhandel (utenom motorkjøretøy) og er tatt hensyn til når tallene ble lagd inn i PANDA.

Tabell 53: Forsvarets regionale kjøp av varer og tjenester i Rauma region som er tilknyttet basen Setnesmoen.

Nr.	PANDA-næring	Beløp (kr)	Andel
1	Jordbruk, jakt og viltstell	10 670	3,10 %
13	Grafisk produksjon og reproduksjon av innspilte opptak	1 606	0,47 %
23	Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	8 750	2,55 %
25	Vannforsyning og avløp, gjenvinning av avfall og miljørydding	13 477	3,92 %
26	Bygge- og anleggsvirksomhet	116 443	33,88 %
27	Handel med og reparasjon av motorkjøretøy	38 131	11,10 %
29	Detaljhandel (utenom motorkjøretøy) ⁴⁵	84 696	24,65 %
35	Overnattings- og serveringsvirksomhet	28 952	8,42 %
36	Forlagsvirksomhet, Film-, video- og musikkproduksjon, radio- og fjernsynskringkasting	5 625	1,64 %
39	Omsetning og drift av fast eiendom	1 500	0,44 %
40	Faglig, rådgivende og teknisk tjenesteyting	33 806	9,84 %
Totalt		343 655	100,00 %

⁴⁵ Realisert bruttofortjeneste (avansen) i regionen er rundt 20 % i detaljhandel (utenom motorkjøretøy) og er tatt hensyn til når tallene ble lagt inn i PANDA.

Tabell 54: Forsvarets regionale kjøp av varer og tjenester i Dovre region som er tilknyttet basen Dombås.

Nr.	PANDA-næring	Beløp (kr)	Andel
1	Jordbruk, jakt og viltstell	1 200	0,13 %
2	Skogbruk	1 200	0,13 %
9	Produksjon av næringsmidler (unntatt fiskeforedling)	1 932	0,21 %
11	Produksjon av trelast og trevarer	956	0,10 %
13	Grafisk produksjon og reproduksjon av innspilte opptak	35 491	3,79 %
26	Bygge- og anleggsvirksomhet	269 868	28,80 %
27	Handel med og reparasjon av motorkjøretøy	12 036	1,28 %
28	Engros- og agenturhandel (utenom motorkjøretøy) ⁴⁶	2 885	0,31 %
29	Detaljhandel (utenom motorkjøretøy) ⁴⁷	40 491	4,32 %
35	Overnattings- og serveringsvirksomhet	74 353	7,93 %
36	Forlagsvirksomhet, Film-, video- og musikkproduksjon, radio- og fjernsynskringkasting	10 000	1,07 %
40	Faglig, rådgivende og teknisk tjenesteyting	6 198	0,66 %
44	Vaktjenester og annen forretningsmessig tjenesteyting	224 963	24,01 %
45	Reparasjon av husholdningsvarer, datamaskiner og annen personlig tjenesteyting	49 265	5,26 %
48	Kunstnerisk og kulturell virksomhet, sport og fornøyelser, medlemsorganisasjoner og internasjonale organer	37 600	4,01 %
49	Kommunal tjenesteyting	168 710	18,00 %
	Totalt	937 148	100,00 %

⁴⁶ Realisert bruttofortjeneste (avansen) i regionen er rundt 15 % i engros- og agenturhandel og er tatt hensyn til når tallene ble lagd inn i PANDA.

⁴⁷ Realisert bruttofortjeneste (avansen) i regionen er rundt 20 % i detaljhandel (utenom motorkjøretøy) og er tatt hensyn til når tallene ble lagd inn i PANDA.

Tabell 55: Forsvarets regionale kjøp av varer og tjenester i Tønsberg region som er tilknyttet basen Karljohansvern.

Nr.	PANDA-næring	Beløp (kr)	Andel
9	Produksjon av næringsmidler (unntatt fiskeforedling)	5 755	0,09 %
10	Produksjon av tekstil- og bekledningsvarer	73 400	1,18 %
12	Produksjon av papir og papirvarer (Treforedling)	3 171	0,05 %
13	Grafisk produksjon og reproduksjon av innspilte opptak	8 257	0,13 %
15	Produksjon av gummi- og plastprodukter	5 913	0,09 %
18	Produksjon av metallvarer (inkl konstruksjoner)	1 328 671	21,29 %
21	Produksjon av maskiner og andre transportmidler	332 398	5,33 %
23	Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	288 123	4,62 %
26	Bygge- og anleggsvirksomhet	1 351 832	21,66 %
27	Handel med og reparasjon av motorkjøretøy	247 570	3,97 %
28	Engros- og agenturhandel (utenom motorkjøretøy) ⁴⁸	687 442	11,02 %
29	Detaljhandel (utenom motorkjøretøy) ⁴⁹	142 357	2,28 %
31	Innenriks sjøfart	24 223	0,39 %
32	Land- og lufttransport	60 239	0,97 %
32	Lagring og andre tjenester tilknyttet transport	5 065	0,08 %
34	Post og distribusjonsvirksomhet	2 635	0,04 %
35	Overnattings- og serveringsvirksomhet	178 682	2,86 %
36	Forlagsvirksomhet, Film-, video- og musikkproduksjon, radio- og fjernsynskringkasting	144 083	2,31 %
37	Telekommunikasjon, informasjonsteknologi og informasjonstjenester	13 977	0,22 %
40	Faglig, rådgivende og teknisk tjenesteyting	1 075 588	17,24 %
45	Reparasjon av husholdningsvarer, datamaskiner og annen personlig tjenesteyting	2 500	0,04 %
46	Privat undervisning	15 763	0,25 %
47	Private helse-, pleie- og omsorgstjenester	129 028	2,07 %
48	Kunstnerisk og kulturell virksomhet, sport og fornøyelser, medlemsorganisasjoner og internasjonale organer	102 000	1,63 %
49	Kommunal tjenesteyting	11 713	0,19 %
	Totalt	6 240 383	100,00 %

⁴⁸ Realisert bruttofortjeneste (avansen) i regionen er rundt 15 % i engros- og agenturhandel og er tatt hensyn til når tallene ble lagd inn i PANDA.

⁴⁹ Realisert bruttofortjeneste (avansen) i regionen er rundt 20 % i detaljhandel (utenom motorkjøretøy) og er tatt hensyn til når tallene ble lagd inn i PANDA.

Tabell 56: Forsvarets regionale kjøp av varer og tjenester i Kristiansand region som er tilknyttet basen Kjevik.

Nr.	PANDA-næring	Beløp	Andel
1	Jordbruk, jakt og viltstell	13 614	0,16 %
9	Produksjon av næringsmidler (unntatt fiskeforedling)	15 500	0,18 %
10	Produksjon av tekstil- og bekledningsvarer	2 532	0,03 %
11	Produksjon av trelast og trevarer	3 000	0,03 %
13	Grafisk produksjon og reproduksjon av innspilte opptak	63 187	0,72 %
15	Produksjon av gummi- og plastprodukter	2 960	0,03 %
18	Produksjon av metallvarer (inkl konstruksjoner)	1 125	0,01 %
23	Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	70 686	0,81 %
24	Produksjon og distribusjon av elektrisitet, fjernvarme og gass	12 192	0,14 %
25	Vannforsyning og avløp, gjenvinning av avfall og miljørydding	23 960	0,27 %
26	Bygge- og anleggsvirksomhet	672 771	7,67 %
27	Handel med og reparasjon av motorkjøretøy	127 100	1,45 %
28	Engros- og agenturhandel (utenom motorkjøretøy) ⁵⁰	5 640 710	64,35 %
29	Detaljhandel (utenom motorkjøretøy) ⁵¹	148 975	1,70 %
32	Land- og lufttransport	297 380	3,39 %
33	Lagring og andre tjenester tilknyttet transport	16 892	0,19 %
35	Overnattings- og serveringsvirksomhet	238 110	2,72 %
36	Forlagsvirksomhet, Film-, video- og musikkproduksjon, radio- og fjernsynskringkasting	113 428	1,29 %
37	Telekommunikasjon, informasjonsteknologi og informasjonstjenester	6 307	0,07 %
39	Omsetning og drift av fast eiendom	29 559	0,34 %
40	Faglig, rådgivende og teknisk tjenesteyting	67 554	0,77 %
42	Utleievirksomhet, arbeidskrafttjenester	41 820	0,48 %
44	Vakttjenester og annen forretningsmessig tjenesteyting	356 481	4,07 %
45	Reparasjon av husholdningsvarer, datamaskiner og annen personlig tjenesteyting	9 480	0,11 %
46	Privat undervisning	194 009	2,21 %
47	Private helse-, pleie- og omsorgstjenester	4 200	0,05 %
48	Kunstnerisk og kulturell virksomhet, sport og fornøyelser, medlemsorganisasjoner og internasjonale organer	266 380	3,04 %
49	Kommunal tjenesteyting	324 716	3,70 %
50	Statlig tjenesteyting	1 715	0,02 %
	Totalt	8 766 341	100,00 %

⁵⁰ Realisert bruttofortjeneste (avansen) i regionen er rundt 15 % i engros- og agenturhandel og er tatt hensyn til når tallene ble lagt inn i PANDA.

⁵¹ Realisert bruttofortjeneste (avansen) i regionen er rundt 20 % i detaljhandel (utenom motorkjøretøy) og er tatt hensyn til når tallene ble lagt inn i PANDA.

7.2 Spørreundersøkelse

Privat forbruk i lokalområde blant vernepliktige

I forbindelse med langtidsplanen for Forsvaret (LTP) skal Forsvarsdepartementet (FD) kartlegge distriktsmessige konsekvenser av foreslåtte endringer i Forsvaret. Konsulentselskapet PwC bistår Forsvarsdepartementet i dette arbeidet og skal i den forbindelse gjennomføre en spørreundersøkelse. Formålet med denne spørreundersøkelsen er å kartlegge det private forbruket til vernepliktige i lokalområdet.

Det er frivillig å svare på spørreundersøkelsen, men vi håper at du har anledning til å svare innen tirsdag, 27. oktober 2015. Spørreundersøkelsen er anonym og det vil ikke være mulig å spore svaret tilbake til deltaker. Svarene vil dessuten slettes etter behandling.

Spørreundersøkelsen omfatter 6 spørsmål og vi ber om at alle besvares på en ærlig måte.

På forhånd takk for deltakelsen!

Din identitet vil holdes skjult.

Les om retningslinjer for personvern. (Åpnes i nytt vindu)

1) * Hvilken base tjenestegjør du på?

- Andøya Trondenes Harstad Syd Åsegarden Sortland
 Setnesmoen Dombås Karljohansvern Kjeller Kjevik

Med lokalområde mener vi et område du når innen ca. en time med kollektivtransport.

2) * Hvor mye penger har du brukt i lokalområdet den siste måneden? Oppgi kun tall i hele kroner.

3) * Jeg har brukt ca. _____ kroner i måneden på lokal transport, dvs. taxi og kollektivtransport. Oppgi kun tall i hele kroner.

4) * Jeg har brukt ca. _____ kroner i måneden på lokal varehandel, dvs. mat, klær, kiosk, og lignende. Oppgi kun tall i hele kroner.

5) * Jeg har brukt ca. _____ kroner i måneden på lokal servering og uteliv, dvs. kafe, restaurant, nattklubb og lignende. Oppgi kun tall i hele kroner.

6) * Jeg har brukt ca. _____ kroner i måneden på lokale arrangementer, dvs. konsert og sport arrangementer. Oppgi kun tall i hele kroner.

Send

Tabellen nedenfor viser svarprosent for spørreundersøkelsen.

Tabell 57: Svarprosent til spørreundersøkelse.

Base	Antall svar	Antall vernepliktige	Svarprosent
Andøy	0	66	0,0 %
Harstad	1	72	1,4 %
Sortland	38	383	9,9 %
Setnesmoen	0	0	N/A
Dombås	1	4	25,0 %
Karljohansvern	0	7	0 %
Kjevik	15	141	10,6 %
Totalt	55	683	8,1 %

Gitt antall svar og total populasjon er feilmarginen +/- 10,7 % ved et konfidensnivå på 90 %. Tabellen nedenfor gjengir resultatet fra undersøkelsen.

Tabell 58: Resultat fra spørreundersøkelsen.

Næring	Gjennomsnittlig månedlig beløp (kr)	Standardavvik (kr)
Detaljhandel (utenom motorkjøretøy)	1 224	2525
Land- og lufttransport	300	365
Overnattings- og serveringsvirksomhet	739	1343
Kunstnerisk og kulturell virksomhet, sport og fornøyelser, medlemsorganisasjoner og internasjonale organer	46	1185
Totalt	2 310	133

